

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. **Комп'ютерний дизайн:** Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 13 2023

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського.....3

Аналітика

Політичні акценти

Закіров М.

**У вирі політичного життя України:
візити очільників держав і нова доктрина України5**

Тарасенко Н.

Бунт Пригожина: версії експертів щодо причин і наслідків.....11

Аулін О.

Масові заворушення у Франції: за оцінками мусульманських ЗМІ.....25

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	30
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....	31
Питання екології та уникнення техногенних катастроф.....	35
Наукові видання НАН України.....	38

До уваги держслужбовця

Шумілова А., Штих П.

І. Нечуй-Левицький (1838–1918)

(До 185 років від дня народження основоположника
«реальної української літератури»)39

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Ми зробимо все можливе й неможливе, щоб наша ППО стала найсильнішою», – наголосив Президент України В. Зеленський.

«Бажаю здоров'я, шановні українці й українки!

Передусім я вітаю наших зенітників – воїнів зенітних ракетних військ українських Повітряних сил, вони відзначають сьогодні свій день.

Я дякую за кожен збиток вами ціль, воїни! Вже понад 3 тис. таких цілей збито: понад 180 літаків, понад 130 вертольотів, майже 40 балістичних і понад тисячу крилатих російських ракет, понад 1 тис. 600 безпілотників різних типів... Все це – тисячі й тисячі врятованих вами життів, сотні об'єктів критичної інфраструктури, які ви зберегли.

За час цієї війни вісім зенітних ракетних бригад отримали почесну відзнаку “За мужність та відвагу”. Понад 1 тис. 100 воїнів-зенітників отримали державні нагороди, а вісьмом із них присвоєно найвище звання – Герой України. Це полковник С. Яременко, підполковники В. Веснін, А. Круглов, С. Побережець, А. Шарков, Д. Шумаков, майор Я. Мельник та старший лейтенант А. Слісарчук (йому звання Героя України присвоєно посмертно).

На жаль, наша держава поки не має достатньої кількості якісних систем ППО, щоб захистити всю нашу територію та збивати всі ворожі цілі. Ворог цим користується, як сьогодні – завдавши чергового терористичного удару по м. Суми іранським дроном, зокрема по житлових будинках, а також по будівлі Служби безпеки України. Внаслідок цих ударів є поранені, є загиблі... Мої співчуття! Ми зробимо все можливе й неможливе, щоб наша ППО стала найсильнішою. Сьогодні мені доповідав генерал Олещук, командувач Повітряних сил, щодо наших дій на посилення ППО. Щоб український повітряний щит зміг закрити від російського терору всю нашу територію, а в перспективі – стати основою для європейського повітряного щита. Це абсолютно потрібно й абсолютно можливо.

До речі, говорив сьогодні з канцлером Шольцом. Німеччина дуже потужно допомогла Україні з ППО. Блискучі німецькі системи “Айріс-Т” добре показали себе в захисті нашого неба. Ми маємо й передані нам Німеччиною американські “Петріоти”, дуже ефективні. Україна вдячна за них, як і за всю іншу життєво необхідну допомогу!

В сьогоднішній розмові з канцлером ми зосередилися, звісно, на подальшій оборонній співпраці, а також на стратегічних питаннях захисту нашої Європи – Європи, яка може бути мирною лише тоді, коли мир для неї буде гарантований повною безпековою визначеністю. Не може бути у Європі дефіциту безпекової визначеності, який провокуватиме російську тиранію та агресію. Росія буде пробувати відкусити той чи інший шматок Європи лише тоді, коли буде бачити ту чи іншу безпекову невизначеність. Коли все визначено й очевидно, російська тиранія не наважується порушувати безпеку.

Очевидно, що забезпечити Європу від будь-яких агресій можна лише разом з Україною і лише разом з Україною в НАТО. Саме тому має бути досягнута безпекова визначеність щодо нашого майбутнього в Альянсі. Тоді Росії доведеться переорієнтуватися на власну державність – зайнятися нарешті собою, а не будь-якими експансіями.

Дуже активно готуємося до саміту, очікуємо від наших партнерів саме такої рішучості, якої вимагає цей історичний момент.

І обов'язково – наші активні дії. Передова.

Героїчні 35-та і 36-та окремі бригади морської піхоти, дякую вам, воїни! 47-ма окрема механізована бригада “Магура”, дякую! Славетна 55-та окрема артилерійська бригада “Запорізька Січ”, дякую, воїни! 128-ма окрема бригада Сил територіальної оборони, дякую!

Варто особливо відзначити сьогодні молодшого лейтенанта О. Павлова, командира взводу морської піхоти 36-ї бригади морпіхів. Його впевнені та сильні дії, уміле управління в бою дають хороші результати державі. Дякую!

Екіпаж танка Т-80 під командуванням молодшого сержанта А. Марчука, дякую за влучність та хоробрість! Це 36-та бригада морпіхів.

А з 35-ї бригади відзначу сьогодні командира танка, молодшого сержанта А. Образка – дякую за справжню українську сміливість та майстерність при звільненні населеного пункту Макарівка. Дякую, Артеме!

Старший солдат Є. Піддубний, сапер 47-ї механізованої бригади. Діє на дуже гарячому зараз напрямку і дуже ефективно виконує свої завдання. Дякую, Євгене!

Капітан І. Огурцов. Діючи на Авдіївському напрямку, наші вогневі артилерійські групи під його командуванням дуже результативно знищують ворожі позиції та склади. Дякую, воїне!

Мар’їнський напрямок... Артилерійський дивізіон під командуванням підполковника П. Лук’янова не дає окупантам жодної хвилини відпочинку. Ваші бойові результати дійсно вагомі! Дякую!

Дякую всім, хто зараз у бою, на бойових постах та позиціях! Дякую всім, хто допомагає!

І ще одне.

Світ сьогодні знову побачив, як Кремль – на жаль, руками чинної влади Грузії – вбиває громадянина України М. Саакашвілі. Життя людини – це найвища цінність, і не можна допустити, щоб Михайла просто знищили. Україна неодноразово закликала владу Грузії зупинити цю показову страту. І ми, і наші партнери пропонували різні опції порятунку Михайла. Сьогодні я доручив міністру закордонних справ України викликати посла Грузії в Україні, висловити йому протест та запропонувати залишити Україну протягом наступних 48 год для проведення консультацій зі своєю столицею. Укотре закликаю грузинську владу передати Україні громадянина України М. Саакашвілі для необхідного лікування й догляду. І закликаю наших партнерів звернутися, не ігнорувати цю ситуацію та врятувати цю людину. Жодна влада

у Європі не має права страчувати людей, життя – це базова європейська цінність.

Слава Україні!» (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 3.07).

Аналітика

Політичні акценти

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

У вирі політичного життя України: візити очільників держав і нова доктрина України

Серед ряду важливих подій, що відбулися в День Конституції України, важливе місце зайняв візит одразу двох поважних президентів і послідовних друзів нашої країни – президентів Польщі та Литви – А. Дуди та Г. Науседи. З перших днів широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну й до сьогодні польські та литовські народи й особисто президенти А. Дуда та Г. Науседа допомагають нашій країні всіма засобами, підтримують наших біженців і пліч-о-пліч з українцями відстоюють позицію нашої країни на міжнародній арені. Своїм візитом у день державного свята України вони вчергове підкреслили непохитність підтримки суверенітету й територіальної цілісності нашої країни.

Крім того, треба нагадати, що невдовзі має відбутися саміт НАТО у Вільнюсі, а візити на найвищому рівні напередодні важливої події набувають додаткової ваги. За даними відкритих джерел, одним з найважливіших питань, що стояли на порядку денному переговорів А. Дуди й Г. Науседи з В. Зеленським, було визначення та координація позицій наших країн щодо питань, які заплановано до обговорення на саміті. Зокрема, Президент Литви Г. Науседа у своєму дописі у твітері наголосив: «Прибув до Києва напередодні саміту Альянсу з головним меседжем: місце України в НАТО» (URL: <https://www.rfi.fr/uk>).

У свою чергу Президент Польщі А. Дуда анонсував у твітері, що розмовлятиме з українським Президентом про ситуацію на фронті, про загрозу російського нападу на ЗАЕС, а також про дипломатичну діяльність напередодні майбутнього саміту НАТО. Уже під час переговорів Президент Польщі наголосив, що Польща й Литва роблять усе можливе, щоб майбутній саміт НАТО приніс чітку перспективу членства України в Альянсі: «Ми глибоко в це віримо та робимо все, щоб цей саміт справді став вирішальним самітом, щоб зміцнити безпеку нашої частини Європи, бо ми глибоко віримо, що безпека України – це безпека всіх нас» (URL: <https://www.rfi.fr/uk>).

Треба зауважити, що висловлена А. Дудою думка, за спостереженнями багатьох експертів, свідчить про розуміння країнами Східної Європи величезної небезпеки й ключової ролі України в збереженні європейських цінностей і міжнародного права, героїчної боротьби українського народу, який стримує навалу імперських амбіцій, гуманітарних злочинів і тоталітарного реваншизму з боку Росії та її сателітів.

Зокрема, дипломат, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Хорватія, Боснії та Герцеговині (2010–2017) О. Левченко зазначив, що, враховуючи, що і Польща, і Литва є країнами-сусідами Російської Федерації, вони, як ніхто інший, добре розуміють небезпеку задумів Кремля, путінського оточення й безпосередньо Президента Росії. «Тому Литва й Польща заявили про те, що на наступному (за буквально 2,5 тижні) саміті НАТО у Вільнюсі вони надають повну підтримку Україні щодо отримання гарантій у період до отримання членства в НАТО. І, з іншого боку, шлють сигнал іншим членам НАТО більш активно зайняти позицію підтримки України та українського народу, де рівень підтримки вступу до НАТО десь близько 85 % – напевно, один з найвищих, напевно, з усіх країн, які вступали в НАТО», – вважає дипломат (URL: <https://uatv.ua/uk/grupa-pidtrymky-yakavystupaye-za-stovidsotkovyj-vstup-ukrayiny-do-nato-zrosla-do-21-derzhavy-levchenko>).

На підтвердження цього звернемо увагу на заяву Президента Литви Г. Науседи, який заявив, що Литовська Республіка підтримує членство України в НАТО і майбутній саміт у Вільнюсі має пришвидшити вступ нашої країни до Альянсу. У свою чергу Президент України В. Зеленський наголосив: «Є реальна можливість зробити рішення саміту справді потрібними для всієї Європи. Це залежить тільки від того, чи будуть ці рішення в інтересах реальної сили Альянсу, тобто спрямовані на запрошення України в НАТО» (URL: <https://www.rfi.fr/uk>).

Також три лідери говорили про європейську інтеграцію України. Зокрема, В. Зеленський наголосив, що вже цього року Київ очікує початку переговорів щодо членства у ЄС. А. Дуда запевнив свого українського колегу в підтримці прагнень України стати повноправним членом Європейського Союзу: «Підтримуючи Україну у її прагненнях бути частиною євроатлантичної та європейської спільноти, ми віримо, що таким чином ми будемо майбутнє, безпеку та процвітання нашої частини Європи. Це наша робота». У свою чергу Г. Науседа висловив сподівання, що вже цього року розпочнуться переговори щодо вступу до ЄС: «Меседж, який я хочу донести до українського народу, – Україна ніколи не залишиться самотньою, Україна належить до європейської родини. Ми повинні почати переговори про членство вже цього року. Україна – це Європа».

За підсумками зустрічі В. Зеленський подякував Г. Науседі за оборонну допомогу Україні, яка сягнула близько 1,5 % ВВП Литви; за рішення закупити дві пускові установки NASAMS для передання їх Україні. «Дякую за рішучий крок до зміцнення нашої оборонної потужності та захисту українського неба

й громадян від ворожих атак», – наголосив Президент України. Польському Президенту В. Зеленський висловив подяку за лідерство Польщі у створенні танкової коаліції та активну участь в авіаційній коаліції. «Росія програє цю війну, ніхто у Європі в цьому не сумнівається. А ми здобудемо мир і реальну тривалу безпеку для наших народів. Усі разом, у єдності, посилюючи одне одного, посилюючи наші Альянси, зокрема НАТО, зміцнюючи Європейський Союз і наш спільний європейський спосіб життя», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://www.rfi.fr/uk>).

На думку експертів, неанонсований візит президентів Польщі А. Дуди та Литви Г. Науседи до Києва у 27-му річницю ухвалення Конституції України – сигнал підтримки України, українського народу, глави держави. Зокрема, таку думку висловив Надзвичайний і Повноважний Посол України О. Левченко. Країни Люблінського трикутника – Україна, Польща, Литва – підтвердили свою єдність напередодні важливого й дуже непростого саміту НАТО. Експерт звернув увагу на неприпустиму політику Угорщини. За його словами, жодна країна ЄС не дозволяє собі такого, як Угорщина. Фактично всі зрозуміли, що Будапешт – подовжена рука Москви, продовження політики Кремля на території Євросоюзу й НАТО. «Це абсолютно не співвідноситься з політикою безпеки та розвитку зовнішньої політики країн Альянсу. Тому й дискусія вже виникає про те, що ухвалювати рішення щодо вступу якоїсь країни, можливо, теж потрібно буде не обов'язково повністю, як уже почали говорити про це у Євросоюзі. Тому що Угорщина може цю всю справу заблокувати через свою принципову позицію підтримки Путіна, якого вона не вважає злочинцем... І те, що блокування України є фактором, який грає на руку Москви. І фактично Орбан є граком Путіна. Тому такі приїзди до Києва і президента Науседи з Литви, і Дуди з Польщі демонструють підтримку України в цьому плані. Група підтримки, яка виступає за 100-відсотковий вступ України до НАТО, уже зростає до 21 держави. Тож робота триває. До саміту є якийсь час, я думаю, що буде знайдено взаємоприємне рішення щодо того, яка буде формула того, як Україна вступатиме до НАТО», – резюмував О. Левченко (URL: <https://www.rfi.fr/uk>).

Отже, візит президентів Польщі й Литви підтвердив непохитність позиції наших союзників і їхню солідарність з Україною у відстоюванні суверенітету, незалежності, територіальної цілісності нашої держави та безпеки на європейському континенті в цілому. Підтвердженням важливої ролі нашої країни на європейському континенті став і візит до України Прем'єр-міністра Іспанії П. Санчеса в перший день іспанського головування в Раді ЄС, що, на думку спостерігачів, свідчить про нову реальність, у якій європейські справи без України вже не розглядаються. На цьому під час свого звернення наголосив Президент України В. Зеленський. «Сьогодні з візитом в Україну був Прем'єр-міністр Іспанії Санчес. Дуже символічно – у перший день початку іспанського головування в Раді Євросоюзу. Це однозначно свідчить про нову реальність. Наш спільний європейський дім завжди не можна було уявити повноцінним без України. І зараз же ми досягли й на політичному рівні

того, що європейські справи без України вже не розглядаються», – зазначив В. Зеленський. Він також повідомив, що сьогодні було підписано спільні заяви з Прем'єр-міністром Іспанії щодо підтримки європейської і євроатлантичної перспективи України (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3730336-zelenskij-pro-vizit-sancesa-evropejski-spravi-bez-ukraini-vze-ne-rozgladautsa.html>).

За повідомленням пресслужби Президента України, В. Зеленський і Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес ухвалили спільну декларацію, що охоплює широкий спектр двосторонніх відносин і підтверджує непохитність позицій наших країн на шляху втілення української формули миру, забезпечення притягнення країни-агресора РФ до відповідальності, відбудови української економіки, продовження співробітництва України та Іспанії.

Крім того, Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес анонсував черговий пакет допомоги: «Ми постачаємо більше танків Leopard, бронетранспортерів і польовий госпіталь із хірургічними можливостями». У Міноборони Іспанії повідомили, що близько 20 бронетранспортерів для Збройних сил України прибудуть до Польщі вже 19 липня. Ця партія додається до вже поставлених Україні 40 бронетранспортерів. Крім військової допомоги, Іспанія надасть Україні і фінансову підтримку в розмірі 55 млн євро, заявив П. Санчес. Частина цих коштів спрямують на фінансування малого та середнього бізнесу, відновлення шкіл. Глава іспанського уряду зазначив, що за ситуацією на Запорізькій АЕС уважно стежать у Євросоюзі. І запевнив, що вся Європа солідарна з українським народом і підтримуватиме Україну доти, доки у Європі не запанує мир (URL: <https://uatv.ua/uk/55-mln-yevro-bronetransportery-i-povna-pidtrymka-kursu-v-yes-pidsumky-vizytu-prem-yera-ispaniyi-do-kyueva-video>). Таким чином, візит глави іспанського уряду зайняв чільне місце в дипломатичних контактах вищого рівня та підтвердив високий рівень довіри і взаємоповаги, що склався між нашими країнами.

Разом з тим треба зазначити, що тенденція до надзвичайної щільності важливих подій, що спостерігається в Україні від самого початку широкомасштабного вторгнення військ РФ, продовжує зберігатися. Укотре зустрічі з високими гостями та плідні переговори на міжнародному рівні збіглися в часі з вагомими подіями внутрішньополітичного життя. Зокрема, у своєму виступі на засіданні Верховної Ради у День Конституції України Президент В. Зеленський запропонував до загальнонаціонального обговорення основні орієнтири майбутньої доктрини України як спільне бачення того, якою бути Україні перемоги.

Президент наголосив: «Українська держава потребує трансформації. І ми зробимо реальністю трансформацію, про яку українці мріяли! Навіть попри війну країна продовжує йти шляхом змін... У кожній нашій громаді, медіа, на освітніх, громадських та різних бізнесових майданчиках України розробимо і потім затвердимо на засіданні Ради національної безпеки та оборони текст української доктрини. І дуже важливо: ніхто не має права визначати долю України без наших воїнів. Прошу кожного і кожену в складі Сил оборони та

безпеки – настільки, наскільки це дозволяють умови війни – взяти участь у загальнонаціональній дискусії щодо української доктрини. Її п'ять основних орієнтирів: філософія перемоги; глобальність української безпеки; політика героїв; політика справедливості; трансформація країни в усіх сферах за 10 років» (URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yakoju-bude-krajina-peremogi>).

Запропоновані Президентом України В. Зеленським орієнтири передбачають розроблення і втілення в життя реальних заходів з інтеграції ветеранів у суспільне й економічне життя країни, імплементацію набутого бойового досвіду в систему військової освіти нашої країни, експорт цих знань. Трансформація країни передбачає досягнення ВВП в 1 трлн дол. шляхом пріоритетного розвитку кваліфікованої праці в галузях економіки з високою доданою вартістю. Питання безпеки пропонується вирішувати шляхом втілення запропонованої Україною «формули миру», яка відкриває шлях до глобальної системи безпеки, що має не меті подолання російської агресії, її наслідків, убезпечення від рецидивів агресії в майбутньому.

«Україна посилює і посилюватиме партнерства та альянси, у яких бере участь. Ми вже історично посилили Євросоюз і надали європейському єднанню такої сили, якої ЄС ніколи не мав... Європейські цінності ще ніколи не були такими дієвими, як нині. Український компонент – це те, чого не вистачало ЄС. ЄС – це економічна та інституційна безпека для України. А Україна для ЄС – фактор єднання... Нині ми – реципієнт безпекової допомоги. Але Україна перемоги буде донором безпеки для нашого регіону, для всієї Європи, всього світу. І вже зараз Україна – донор моральної сили. Кожен, хто дієво співпрацює з Україною, стає співзахисником міжнародного порядку та загальнолюдських цінностей. НАТО гарантуватиме безпеку для України, а наші Сили оборони та безпеки гарантуватимуть безпеку та захист для інших членів НАТО. Щоб це стало реальністю, потрібно лише одне: щоб усі наші партнери по Альянсу перестали озиратися на Путіна під час ухвалення своїх важливих рішень. Абсурдно озиратися на неспроможного керівника такої неспроможної держави», – зазначив Президент України (URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yakoju-bude-krajina-peremogi>).

Ініціативу Президента В. Зеленського експерти оцінили позитивно. Зокрема, політолог І. Рейтерович наголосив: «Сьогоднішні реалії диктують інші правила. І без розуміння нашого майбутнього, без розуміння того, як ми його бачимо, цю війну буде складно перемогти». Відтак поява такої ідеї, оформленої у вигляді української доктрини, насправді дуже позитивний крок. «Що саме із запропонованого Зеленським найбільше запам'яталося? Ну, крім абсолютно стандартних речей, які, однак, 100 % мали прозвучати, – вступ до Євросоюзу, НАТО і так далі. Мені ще дуже сподобалася пропозиція щодо політики героїв. Я б тут навіть дещо розширив: політика героїв і пам'яті. Цю тему не те що взагалі обходили, але не надто підіймали в середовищі влади, нерідко замовчували. Але помилку визнали. І це абсолютно правильний хід» (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3729669-doktrina-ukrainiperemoznici-askravo-i-vcasno.html>).

Треба зазначити, що і український, і світовий досвід засвідчує наявність вагомих соціально-психологічних, політичних та економічних наслідків війни. Суспільство й держава мають уже сьогодні готуватися до відповіді на ці виклики: розширювати вже створені на сьогодні центри медико-психологічної реабілітації і створювати нові; розробляти програми адаптації воїнів до мирного життя; вибудовувати дієву систему соціального захисту й підтримки демобілізованих громадян і їхніх родин; на основі сучасної політики вшанування героїв створювати систему національно-патріотичного виховання та музеєфікації подвигу захисників Батьківщини тощо.

Актуальність і своєчасність ініціативи Президента В. Зеленського підкреслив і голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко. «Велика промова Президента Зеленського на День Конституції України є знаковою і політично значущою не з точки зору цікавих її деталей, а з точки зору загального змісту, а також пов'язаних з ним підтекстів і політичних наслідків. Головна ідея цього виступу – формулювання доктрини Зеленського. Це програмний виступ, спрямований у майбутнє, переважно вже в післявоєнний період розвитку України. У цьому сенсі йдеться вже не просто про красивий піар, а про певну програму наступних дій Президента Зеленського та його команди», – зазначив В. Фесенко (URL: <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/18934>).

У свою чергу дипломат В. Трюхан вважає, що це був дуже неординарний хід у виконанні В. Зеленського. «Для Зеленського, скоріше, це спроба увійти в історію не лише як президент війни, як Верховний головнокомандувач армії, яка фактично врятувала державу від окупації, від знищення рашистськими загарбниками, а як президент-творець, який творить нову Українську державу, сприяє формуванню нової української нації, – розмірковує В. Трюхан. – Українцям потрібен погляд у майбутнє, українцям потрібно зрозуміти: а що далі? Тому що протягом останніх місяців уже культивується дискурс на тему: ну от, ми переможемо, а потім знову корупціонери користуватимуться всіма благами, які здобули наші захисники... Зеленський хоче перебити цей дискурс і показати, що перемога буде нічим іншим, як точкою відліку для побудови нової Української держави... Цю ініціативу безумовно треба вітати. І ті пункти, які Президент озвучив, чіпляють. Він говорить про те, що болить людям» (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3729669-doktrina-ukrainiperemoznici-askravo-i-vcasno.html>).

Також експерти позитивно оцінили запрошення до суспільного обговорення доктрини. «Запрошення суспільства до дискусії із цього питання є правильним. Стратегія післявоєнного розвитку країни має бути спільним продуктом – і команди Зеленського, і суспільства (експертного середовища; впливових груп інтересів; частини політичних сил, які готові долучитися до такої роботи; громадських активістів та просто небайдужих громадян). Перекоаний, що до розроблення нової економічної політики держави має

активно долучитися український бізнес», – підкреслив політолог В. Фесенко (URL: <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/18934>).

Разом з тим деякі експерти висловили слушні зауваження щодо процедури майбутнього оформлення результатів обговорення. Зокрема, політолог І. Рейтерович зауважив, що якщо доктрину затверджуватиме РНБО, як зазначив Президент, то, при всій повазі до цього органу, це не той все-таки рівень легітимності. «Тому що РНБО – орган, який є не представницьким, а консультативно-дорадчим. Тож було б логічно, щоб ця доктрина пройшла також апробацію на рівні Верховної Ради, щоб за неї проголосували народні депутати. Тоді в доктрині буде небагато вищий рівень легітимності, вона дійсно стане тим документом, який поряд з нашим Основним законом, Конституцією, визначатиме наше життя на найближчі 5–10 років», – акцентує І. Рейтерович (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3729669-doktrina-ukrainiperemoznici-askravo-i-vcasno.html>).

Отже, перший місяць літа завершився важливими подіями міжнародного рівня й початком роботи над довгостроковими планами розвитку нашої країни. Візити високих гостей і проведені плідні переговори підготували підґрунтя подальшої розбудови взаємовигідних відносин й ефективного партнерства України з європейськими країнами, продовження неухильного руху нашої країни до європейської і євроатлантичної інтеграції. Запропоноване Президентом В. Зеленським загальнонаціональне обговорення української доктрини відкриває шлях до розроблення перспективного плану розвитку нашої країни, сприятиме конструктивному діалогу влади й громадянського суспільства в рамках практичного втілення принципів народовладдя.

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Бунт Пригожина: версії експертів щодо причин і наслідків

З 23 по 24 червня Україна та світ спостерігали за збройним конфліктом ПВК «Вагнер» з Міноборони РФ. Приводом до нього, за словами лідера ПВК Є. Пригожина, став нібито удар російської армії по тилкових таборах «вагнерівців» у Ростові, який призвів до значних втрат особового складу.

Загалом же протистояння між ватажком ПВК «Вагнер» Є. Пригожиним і міністром оборони РФ С. Шойгу розпочалося ще за часів Сирійської кампанії та має системний і постійний характер. Останні кілька місяців Є. Пригожин наполегливо вимагав відставки міністра оборони, звинувачуючи його в поганому управлінні російськими військами й недостатньому постачанні боєприпасів «вагнерівцям».

За словами політичного експерта О. Голобуцького, протистояння між цими двома особами – «це конкурентна боротьба за ресурс державних коштів». «Пригожин розраховував здобути більше повноважень і можливостей від Путіна за сумнівну перемогу в Бахмуті. Імовірно, це мав бути

доступ до державних ресурсів (в'язниці, держзамовлення, військові склади). Шойгу як конкурент Пригожина постійно “перекривав кисень” і поставив його в жорстку залежність від Міністерства оборони Росії. У головного “вагнерівця” забрали можливість забирати людей із в'язниць. Обмежили забезпечення снарядами та технікою. Відносна незалежність і мобільність “вагнерівців” залишалася лише в грошах (це величезні фінансові потоки, які заробляють вони на контрактах в Африці). Шойгу та Герасимов хотіли накласти свою руку на африканські замовлення та підім'яти всі активи під свій контроль», – зазначив експерт (URL: https://24tv.ua/nevdaliy-zakolot-prigozhina-ekspert-oleksiy-golobutskiy-nazvav_n2342047).

Він зауважує, що Пригожин шукав можливості уникнути залежності від Шойгу: намагався піти в підпорядкування Росгвардії, робив зухвалі заяви з метою залучити підтримку Путіна, але його не чули. Натомість політичні амбіції та проста манера спілкування зробили Пригожина улюбленцем російського плебсу, призвели до зростання його політичного впливу, що не залишилося непоміченим у Кремлі.

Ватажок «вагнерівців» 23 червня заявив, що його бійці «готові відновлювати справедливість» у Росії, та оголосив похід на Москву, щоб «зупинити» міністра оборони РФ Шойгу. Уже за кілька годин колони ПВК «Вагнер» було помічено в Ростовській області. Бойовики взяли під контроль військові об'єкти РФ у Ростові-на-Дону та Воронежі. Також надходили повідомлення про збиту армійську авіацію, публікувалися відповідні фото та відео. Спікер українських Повітряних сил Ю. Ігнат заявив, що бунтівники збили військовий літак, два бойові та чотири транспортні вертольоти, у результаті чого могли загинути щонайменше 15 осіб, більша частина з яких – військові льотчики. За його словами, найманці діяли швидко та ефективно, розуміючи, що їхні колони можуть розбити з повітря (URL: [//www.rbc.ua/rus/news/shcho-tse-bulo-chomu-prigozhin-diyshov-moskvi-1687783435.html](http://www.rbc.ua/rus/news/shcho-tse-bulo-chomu-prigozhin-diyshov-moskvi-1687783435.html)).

Російська влада і військові намагалися зупинити просування «вагнерівців». У регіонах на шляху «маршу справедливості» запроваджували обмеження, розводили та підривали мости, а також перекривали дороги комунальним транспортом. Правоохоронні органи РФ порушили проти Пригожина кримінальну справу, а президент Росії Путін назвав його дії «відступництвом» та «ударом у спину».

Упродовж дня 24 червня найманці Пригожина просувалися в напрямку Москви та навіть увійшли в Московську область. За різними оцінками, сумарно налічувалося понад тисячу одиниць техніки, зокрема танки, БМП, РСЗВ, вантажівки тощо. Утім розв'язка заколоту виявилася несподіваною. За 200 км від російської столиці Пригожин вирішив розвернути колону. Як заявили в пресслужбі самопроголошеного президента Білорусі, це стало результатом переговорів О. Лукашенка з Є. Пригожиним, у результаті яких ватажок ПВК «Вагнер» погодився зупинити бунт. Він оголосив про

припинення походу та повернення до польових таборів, «розуміючи всю відповідальність за те, що буде пролита російська кров з однієї зі сторін».

Путін 26 червня заявив, що пропонує «вагнерівцям», які брали участь у бунті, три варіанти: продовжити службу в Росії, підписавши контракт з Міністерством оборони, повернутися до своїх родичів у РФ, вирушити в Білорусь, де їм обіцяють безпеку. Пізніше пресекретар російського президента Д. Песков повідомив, що Лукашенко та Путін домовилися про подальшу долю «вагнерівців» та Пригожина. Учасників заколоту нібито не переслідуватимуть, частина з них підпише контракти з Міноборони, а безпосередньо Пригожин під гарантії Путіна «підє до Білорусі». Також у Кремлі обіцяли припинити кримінальне переслідування за заклики до збройного повстання. Участь Лукашенка в переговорах пояснили його особистою ініціативою та давнім знайомством.

В українській розвідці звертають увагу на те, що це були лише політичні заяви, остаточні висновки робити зарано. Поки що немає інформації про перекидання «Вагнера» до Білорусі, хоча, за даними російського видання «Верстка», там уже почали зводити табори для бойовиків ПВК. Зокрема, перший табір на 8 тис. осіб зводять у розташованих за 200 км від кордону з Україною Осиповичах Могильовської області (URL: <https://uatv.ua/uk/chy-bude-bunt-u-rosiyi-zhorstokuj-i-neshhadnyj-dumky-ekspertiv>).

Ця інформація стала підґрунтям для версій щодо ймовірного застосування бойовиків ПВК «Вагнер» для наступу на територію України з боку Білорусі з метою відтягування сил оборони з інших напрямків та гальмування таким чином контрнаступу ЗСУ. Однак українське командування заспокоює: ситуація на кордоні з Білоруссю під контролем, а потенційний наступ «вагнерівців» стане самогубством. Командувач Об'єднаних сил ЗСУ С. Наєв наголошує, що українська сторона на цьому напрямку нарощує оборонні рубежі.

Демарш Пригожина із самого початку викликав занепокоєння серед європейських та американських політиків й експертів, яке згодом переросло в здивування його недомасштабністю та короткотривалістю. Як пише CNN, похід на Москву міг бути кривавішим і зіткнутися з набагато більшим спротивом. Принаймні на це розраховували в американській розвідці. У розвідувальних колах були здивовані тим, що російська армія виявилася беззубою проти бунтівників, але ще більше здивувалися швидкості угоди Пригожина з Кремлем.

За даними видання, за кілька днів до заколоту американська розвідка вважала, що ватажок ПВК «Вагнер» всерйоз має намір кинути виклик російському керівництву. Утім, попри, здавалося б, швидке закінчення заколоту, державний секретар США Е. Блінкен сумнівається, що ця історія вже дійшла фіналу. Згідно з його прогнозами, Росія може поринути в хаос, який триватиме протягом кількох тижнів чи місяців.

Е. Блінкен назвав «бунт Пригожина» «прямим викликом владі Путіна». Він також вважає ситуацію з протистоянням «вагнерівців» та офіційної влади

РФ «фундаментально внутрішньою справою» Росії, з якою «росіянам і Путіну доведеться рахуватися». Загалом це свідчить про «тріщини всередині влади в Москві», які «не є секретом», зазначає держсекретар (URL: <https://www.secondusa.top/?p=11718&>).

Він також нагадав, що Пригожин, ведучи тривалу полеміку з Путіним, поставив під сумнів безпосередньо безпідставну передумову війни, ніби НАТО чи Україна становили загрозу для Росії. Е. Блінкен натомість укотре запевнив, що Сполучені Штати Америки зосереджені на підтримці України.

Держсекретар вважає, що наслідки озброєного повстання можуть бути корисними для контрнаступу України – «тією мірою, якою Москва відволікається на власні внутрішні розбіжності». «Я думаю, що тут є певна можливість, але це тільки початок, думаю, що це відобразиться не протягом наступних днів, а протягом наступних тижнів і місяців», – припускає Е. Блінкен.

Глава Європейської ради Ш. Мішель також вважає, що повстання в РФ «її внутрішня проблема», додавши, що у ЄС уважно стежать за розвитком подій. «Уважно стежимо за розвитком ситуації в Росії. У контакті з європейськими лідерами та партнерами групи G7. Це явно внутрішня проблема Росії. Наша підтримка України та Зеленського непохитна», – написав високопосадовець Євросоюзу.

Спроба перевороту свідчить про те, що політична система у РФ слабка, а військова міць дала тріщину. І породжений Путіним монстр у вигляді ПВК «Вагнер» діє проти свого творця, вважає голова європейської дипломатії Ж. Боррель.

Генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг побачив у цих подіях великий стратегічний прорахунок російського президента, коли той зважився на повномасштабну війну в Україні, і висловив сподівання, що в результаті все це може наблизити справедливий мир.

Офіційна Варшава на тлі подій, що розгорнулися у РФ, вирішила перевести свою армію в стан підвищеної бойової готовності. В Естонії також посилили заходи безпеки на кордоні з РФ. «Можу запевнити, що прямої загрози нашій країні немає. Заходи безпеки на кордоні посилено. Також закликаю наших людей не від'їжджати нікуди на територію Росії», – повідомила Прем'єр Естонії К. Каллас.

Глава оборонного відомства цієї країни Х. Певкур за зверненням кремлівського диктатора припустив, що в майбутньому ситуація в Росії загострюватиметься. «Після короткого звернення Путіна, здається, уже очевидно, що ситуація для Кремля серйозна і є велика загроза ескалації. Ми стежитимемо за розвитком подій у Росії разом із союзниками. Нині поряд з кордонами Естонії – без змін», – заявив міністр.

Головний дипломат Чехії Я. Липовський прокоментував заколот з гумором, написавши про те, що тепер літня відпустка в деокупованому Криму стає реальнішою перспективою (URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/world/2023->

06-24/prigojin-pereshel-rubikon-kak-na-zapade-kommentiruyut-deystviya-vagnerovtsev/299611).

Президент України В. Зеленський, реагуючи на дії Пригожина, заявив, що ситуація в Росії поринула в хаос, а Кремль узагалі нічого не контролює. Звертаючись до росіян, він наголосив, що чим довше Путін зможе переміщатися між бункерами, тим більше втраять усі, хто пов'язаний з Росією. В. Зеленський також закликав росіян до дій, бо від них «залежить майбутнє РФ».

Наратив українських ЗМІ та експертних кіл зосередився на оцінках причин заколоту, цілей його учасників і глобальних наслідків цієї події. Директор New Geopolitics Research Network і військовий експерт М. Самусь наголошує, що Пригожин не самостійна фігура, а медійне обличчя проекту людей з оточення Путіна, адміністрації президента Росії, олігархів, ФСБ, Служби зовнішньої розвідки та інших спецслужб. І дії засновника ПВК «Вагнер» могли переслідувати різні завдання – від захоплення влади до абсорбції революційних настроїв у російському суспільстві на тлі війни проти України. «Після того як це шоу завершилося, можна сказати, що це справді була демонстрація Путіну, що його позиції дуже слабкі. Можна здогадуватися, хто ці люди, які стоять за Пригожиним. Я думаю, там є рука Патрушева (керівника Служби зовнішньої розвідки), він може керувати цією ситуацією. Або той же Кірієнко (перший заступник голови адміністрації Путіна)», – зазначає він.

На його думку, ці люди не хочуть закінчувати разом з Путіним. Тому ведуть комунікацію із Заходом, формують умови, за яких Путіну помахують рукою за сценарієм Н. Назарбаєва в Казахстані та самі прийдуть до влади. Причому не обов'язково шляхом державного перевороту. Путіна могли б вибити з виборів або він сам відмовився б від участі, розуміючи «свою відповідальність за ситуацію».

Експерт вважає, що група, яка стоїть за Пригожиним, шукає вихід. Підрив авторитета Путіна може свідчити про спробу просунути своїх людей або виторгувати преференції на майбутніх виборах. На його думку, той самий М. Патрушев може налагоджувати зв'язки із Заходом, а вся історія із залученням О. Лукашенка може виявитися легендою російських спецслужб.

О. Самусь не виключає, що, за задумом змовників, РФ має зазнати воєнної поразки в Україні. Таким чином, і елітам, і рядовим росіянам покажуть, що нинішня політика призводить тільки до страшних наслідків для Росії-матінки й треба змінювати курс, тому що вона рухається до катастрофи.

Тому міністру оборони С. Шойгу та начальнику Генштабу В. Герасимову, зняття яких домагалися «вагнерівці», рано видихати. «Путін буде першим крайнім, а решта в рамках подальших процесів. Тобто це спроба провести керовану трансформацію. Але ситуація може вийти з-під контролю. КДБ-шники думають, що вони найрозумніші, але насправді в російській армії йдуть реальні бунтівні процеси: тим, що вони зробили з Пригожиним, вони

тільки розкрутили ці настрої, вони не спустили пар, протестних настроїв стає дедалі більше. Російську армію поставили на коліна», – наголошує експерт.

Він також вважає, що якщо армійські лідери наважаться на подібний реальний безконтрольний рейд, то це справді стане тим самим нещадним російським бунтом. Українській стороні залишається нарощувати зусилля на всіх фронтах і закордоном на всіх майданчиках говорити про те, що в Росії немає влади, там неконтрольована ситуація, збройні формування роблять, що хочуть. Це означає, що будь-хто може використовувати найбільший ядерний арсенал у світі. «Тому Заходу треба перестати боятися, потрібно негайно запросити Україну в НАТО. Хіба можна боятися fail state? Навпаки, потрібно шукати конфлікт, тиснути на нього. Захід не торгуватиметься з Росією по Україні, вона не має козира, який міг би змусити Україну відмовитися від боротьби. У цьому найбільша проблема для Патрушева та для всіх інших», – додав експерт.

Керівник Центру військово-правових досліджень О. Мусієнко наголошує, що пригожинський бунт був реальним, а не постановочним. За його словами, Пригожин давно готувався до цього й хотів бути одним з провідних гравців, які посідають головні позиції, а удар по його табору під Ростовом став приводом відповісти Міноборони, яке хотіло прибрати ПВК до своїх рук. «І він пішов, зробив це невдало, фактично в останній момент злякався, не відчув серйозності моменту та програв. Я думаю, він назавжди втратив унікальний шанс повалити Путіна», – зазначив експерт.

Водночас російська влада повела себе краще, ніж могло здатися. Вона не загострювала військове протистояння, бо громадянська війна може знекровити їхню армію, і, на жаль, події розгорнулися не за бажаним для України сценарієм.

Крім того, є інформація про те, що Захід телефонував міністру оборони С. Шойгу й цікавився питанням ядерної безпеки, зазначає О. Мусієнко. «Мені здається, що Шойгу зміцнив свої позиції. По-перше, позбувся подразника, що постійно кричав. Тепер, якщо Пригожин і кричатиме, ніхто до його слів не ставитиметься серйозно. У нього був шанс, але він усе програв. По-друге, “вагнерівці” мають підписати контракти з Міноборони – і Шойгу на помсту зможе робити з ними все, що захоче», – вважає експерт.

На його думку, Пригожин виявився морально не стійким і не готовим довести справу до кінця. «Для перевороту треба дозріти, лідер має мати твердий стрижень і розуміння наслідків. Ватажку ж ПВК у якийсь момент не вистачило сміливості, хоча, можливо, він не мав команди йти до переможного кінця».

Водночас, незважаючи на те що В. Путін залякував опонента й запевняв, що чекатиме його в Москві, поведінка кремлівського диктатора виглядає як слабкість. У тому числі тому, що його накази розгромити бунтівників так і не виконано. Хоча на сьогодні говорити про реальні наслідки рано, імовірно, вони проявляться трохи пізніше.

Щодо майбутнього Є. Пригожина, то для нього немає сприятливих сценаріїв. «Таке не прощається. Розправа може бути інсценована як нещасний випадок. Він уже не потрібен ані “вагнерівцям”, ані Путіну, ані Шойгу», – переконаний О. Мусієнко.

Військовий експерт Д. Снегирьов переконаний, що останні події в Росії є чітко спланованою акцією російських спецслужб. «На жаль, ніякого деструктиву в Росії не відбулося. Усе, що відбувалося на Росії в останні дні, є контрольованою російськими спецслужбами акцією. Пригожин виконував кілька місій, покладених на нього. Найголовніше, він перевів ПВК “Вагнер” під повний контроль російського Міноборони, зробивши один з найбільш боездатних підрозділів окупаційних військ частиною регулярної армії. Тобто ПВК “Вагнер” втратило самостійність у прийнятті рішень у моменті планування операцій», – пояснив Д. Снегирьов.

Експерт наголосив, що Пригожин ніколи не був самостійним гравцем у російській політиці. «Пригожин є продуктом російських спецслужб. Він людина, яка є частиною найближчого оточення Путіна. За ним стоять Кірієнко та інші посадові особи. Тому говорити про якусь самостійність Пригожина не доводилося й не доводиться», – додав він.

Бунт Є. Пригожина був вигідний частині російської політичної еліти, яка хотіла послаблення одноосібної влади президента Росії Путіна та разом з тим посилення впливу спецслужб, заявив експерт Українського інституту майбутнього І. Попов під час круглого столу «Заколот Пригожина та його вплив на політичну ситуацію в Росії й перебіг російсько-української війни» у Military Media Center. За словами І. Попова, «якщо особисті цілі Пригожина на сьогодні не досягнуто, то що стосується глобального заколоту еліт – тут ситуація триває, вона може розвиватися як в одну, так і в іншу сторону» (URL: <https://politics.novyny.live/za-buntom-prigozhina-stoiat-kremlivski-eliti-ekspert-103354.html>).

Озброєний бунт ватажка бандформувань ПВК «Вагнер» Є. Пригожина вилетіть у відсторонення диктатора Путіна від влади, заявив військовий експерт, полковник запасу О. Жданов. «Мета цих подій одна – зміна політичної еліти в Росії. Поведінка Пригожина говорить про те, що консенсусу силовиків і частини російської еліти досягнуто», – підкреслив він (URL: <https://glavred.net/world/za-buntom-prigozhina-stoit-soratnik-putina-on-vedet-svoyu-igru-s-ssha-zhdanov-10480393.html>).

Експерт зазначає, що за спиною Пригожина стоїть ФСБ, адже він воює з Міністерством оборони РФ, а значить, ГРУ не на його боці. «Щоб зрозуміти ситуацію, дивіться на Пригожина як на політичний проєкт. Причому проєкт з короткою перспективою: революція породжує героїв, вона ж їх і пожирає. Судячи з того, як Пригожин зірвався з ланцюга, йому просто була дана команда. Він зараз виконує роль тарана, розгойдуючи Спаську вежу, щоб з неї впала зірка», – зазначив він.

Разом з тим експерт пояснив, що за сценарієм збройного бунту в РФ може стояти секретар Радбезу М. Патрушев. О. Жданов також не виключає,

що в Патрушева можуть існувати домовленості із США про те, що вони змінюють політичну еліту й погоджуються на всі умови Заходу, при цьому Сполучені Штати Америки їм гарантують недоторканність їхніх грошей у США та збереження їх можливості залишитися при владі в Росії до нової Росії. «Останній виступ Байдена показовий. Він підкреслював, що не Росія погана, а Путін. Він чітко розділив їх, жодного разу не згадавши Росію у своєму спічі. Він сказав, що поганий хлопець – Путін, якого дуже любив Трамп. Це як сигнал – міняйте, усувайте», – нагадав він.

Експерт також не виключає того, що саме відсторонення від влади Путіна може відбутися «миттєво». «Пригожин каже, що оточення Путіна розкрадає Росію, що Шойгу втягнув Росію в безглузду війну і фактично творить геноцид проти російського народу. Усе повторюється. Питання часу, скільки все триватиме. Зараз дуже важко сказати. Усе залежатиме від того, наскільки Путін контролює ситуацію навколо себе. Те, що він вже не контролює ситуацію навколо війни, він довів», – додав О. Жданов.

Варто зауважити, що одним з найпомітніших аспектів аналізу наслідків збройного повстання під проводом очільника ПВК «Вагнер» Пригожина стали серйозні сумніви політиків та експертів щодо політичної сили Путіна. На думку радника голови Офісу Президента М. Подоляка, незважаючи на те що засновник ПВК не дійшов до Москви, він довів, що російська влада більше не має монополії на насильство. З іншого боку, очевидно, чому Україна не бачить сенсу в переговорах з Кремлем – на вихідних Путіна принизили й дали зрозуміти, що він втрачає владу.

Представник ГУР Міноборони А. Юсов наголосив, що Путін гарантіями Пригожину після погроз покарати зрадника остаточно обнулив свій авторитет. Заяви його партнерів про те, що це внутрішня справа Росії, демонструють, що з військовими злочинцями не хочуть спілкуватися навіть вони. «Звичайно, навпроти умовного Путіна кожен поставив відмітку, що це збитий льотчик. Це людина, яка втратила імідж, кривавий вбивця, злочинець, але він контролює величезну територію, ядерну зброю, фінансово-економічні питання. Усі переконалися, що це не так. Усі переконалися, що і король голий, і будинок картковий», – зазначив представник ГУР і додав, що заколот матиме катастрофічні наслідки для режиму Путіна.

Незавершений бунт лідера ПВК «Вагнер» Пригожина вдарив по авторитету Путіна й став сигналом про його хитке становище як для самих росіян, так і для решти світу, вважає колишній посол США в Україні Д. Гербст. «До цього, до минулої суботи, більшість розвідок, більшість урядів стверджували, що Путін міцно тримає владу. Вони однозначно помилялися. Тож тепер усі кажуть, що Путін вразливий, і мають рацію щодо цього», – наголосив Д. Гербст (URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/putinu-potribni-syly-wagnera-amerykanski-analidyky/7155273.html>).

За його словами, після інциденту з Пригожиним люди задумуються, чи президент Росії Путін є тією людиною, «за якою треба йти». «Ми бачили, як він фактично програв Пригожину. Сказавши, що він зрадник, він його

відпускає в Білорусь. Це не ознака людини, яка твердо керує справою... Однак, чи означає це, що хтось спробує його замінити – це вже зовсім інше питання. Думаю, він став слабшим, він може шукати способи відновити силу, але я не впевнений, що в нього є легкі шляхи для цього», – вважає Д. Гербст.

Про те, що останні події в Росії засвідчили слабкість як Путіна, так і російської армії, наголошує аналітик Інституту вивчення війни К. Степаненко. «Я вважаю, що цей інцидент дійсно продемонстрував слабкість Путіна в тому, як він зміг себе представити під час інциденту та після нього». На її думку, одним з таких прикладів слабкості стало звернення Путіна, коли президент Росії фактично засвідчив, що російська армія потребує «вагнерівців», які пішли на бунт.

«Йому потрібні сили “Вагнера”, незалежно від того, зрадили вони його чи ні. В іншому світі, із сильним лідером, якби не було вторгнення, він, скоріше, посадив би їх у в’язницю за таку зраду. Але в цьому випадку він зробив це публічне звернення, намагаючись врятувати свою репутацію від цього інциденту, намагаючись утримати ці сили. Тож для мене демонстрація слабкості Путіна полягає в його стурбованості тим, що ці сили можуть слідувати за Пригожиним у Білорусь», – зазначає К. Степаненко.

Аналітик вважає, що окремо ситуація з бунтом засвідчила, наскільки слабкими є російські сили, зокрема сили безпеки, навіть у відповідь на внутрішні загрози. «Ми побачили, що Пригожин за кілька годин зміг під’їхати до Москви майже за 200 км. І це ознака його віри, що сили Путіна не такі ефективні, як раніше. Імовірно тому, що більшість із них були спрямовані на передову», – зазначила експерт.

Тим часом М. Шмідт, доцент кафедри нацбезпеки в Університеті Нью-Гейвена, дотримується протилежної думки. Він вважає, що ситуація з бунтом була для Путіна виграшною. «Ми знаємо, що еліти навколо Путіна не стали на бік Пригожина. Вони, можливо, чекали, щоб побачити, що відбувається. Але зрештою вони не стали на бік повстання. І зараз немає іншого Пригожина, який прийде через кілька тижнів або місяців... Я думаю, Путін вчинить кроки, аби відновити свою владу серед населення та еліт. І думаю, вони скерують увагу до поля бою в Україні та до успіху чи поразки українських військ», – зазначив М. Шмідт.

Також М. Шмідт вважає, що після невдалого повстання «вагнерівців» Путін зробив їх і їхнього ватажка фактично «ручними» і вони можуть становити загрозу для України. «Я думаю, що Пригожин у Білорусі тепер, по суті, може отримувати накази від Путіна, може бути ефективним лідером якогось нападу з півночі, знову на Київ, щоб загрожувати столиці, тим більше що контрнаступ стає дедалі більш успішним... Я підозрюю, що зараз війська “Вагнера” будуть схильні вести жорстку боротьбу і виконувати накази російських командирів, тому що, я думаю, вони розуміють, що на кону – їхні життя», – зазначає М. Шмідт.

В американському Інституті вивчення війни загрозу з Білорусі, навпаки, вважають малоімовірною. «Ми продовжуємо вважати, що будь-яка атака з

боку Білорусі є дуже мало ймовірною. Ми не бачили показників, які б свідчили про те, що “Вагнер” відправиться, наприклад, в Україну. Цікаво, що вчора ми бачили повідомлення з російських ЗМІ, у яких ідеться про те, що білоруська влада будує тренувальний табір у Білорусі, в Осиповичах. Розташування це дуже своєрідне, тому що Осиповичі розташовані між Мінськом і Росією. Тож якщо вони будують спеціальні табори для “Вагнера” – і якщо ця інформація правдива, – це справді вказує на те, що сили “Вагнера” не призначені для використання в Україні, скоріше, для деяких аспектів внутрішньої безпеки режиму Лукашенка», – зазначає К. Степаненко.

Тим часом Д. Гербст прогнозує, що разом з ослабленням Путіна події з бунтом стали початком кінця безпосередньо групи «вагнерівців» на чолі з Пригожиним. «Як тільки Пригожин узяв відповідальність за взяття Бахмута, він почав відводити свої сили з поля бою. Здається, вони не ведуть бойових дій уже шість-вісім тижнів. І оскільки вони не відновлюються як окремий підрозділ, я думаю, які б сили вони не мали, вони розсіюються відповідно до їх зосередження по всій російській регулярній армії», – зазначив колишній посол.

У тому, що угруповання «Вагнера» під керівництвом Пригожина більше не воюватиме на важливих ділянках фронту в Україні, переконаний й аналітик American Enterprise Institute Л. Арон. «Я б сказав, що українська битва Пригожина скінчилася. Що б з ним не трапилося, я не думаю, що Путін дозволить йому відновити свою силу. Точно не тоді, поки Пригожин у Білорусі... Дружбі, схоже, кінець. І питання, чи зможе Путін пробачити Пригожину. Зараз білоруський лідер Лукашенко не може чхнути, не погодивши це з Путіним. Тому будь-які гарантії, які він дав Пригожину, можуть не вартувати папірця чи телефонного дзвінка. Я сумніваюся, що Путін планує відпустити його на напівпенсію. З іншого боку, Пригожин не є наївним ідеалістом. Тож думаю, це буде цікава боротьба», – наголосив Л. Арон.

В Інституті вивчення війни зазначають, що наразі фактичних наслідків від бунту не видно на полі бою, утім останні події могли зашкодити моральному духу окремих підрозділів російської армії. «Я думаю, що це, напевно, вплинуло на тих, хто був на полі бою в Запорізькій, Херсонській області, тому що фактично їхній центр управління знаходився під командуванням “Вагнера”. І я думаю, що це впливає на психологічний стан людей, на їхнє моральне ставлення до цієї внутрішньої загрози, за якої Кремль нічого не робить, щоб її відбити», – вважає К. Степаненко.

Колішній посол США в Україні Д. Гербст вважає, що Путіну буде ще складніше збирати сили для війни в Україні. Тож Д. Гербст переконаний, що події всередині Росії мають підштовхнути світ надсилати в Україну ще більше сучасної зброї. «Путін явно слабший. Тепер їм потрібно ухвалити політичне рішення відправляти в Україну більш передову зброю. Зброю, яку вони в минулому надто боязко надсилали», – наголосив Д. Гербст.

Про провал заколоту «вагнерівців» і його наслідки для влади РФ, Путіна написало багато провідних міжнародних ЗМІ (URL: <https://forbes.ua/war-in->

ukraine/epik-feyl-visnovki-inozemnikh-zmi-shchodo-nedopovstannya-prigozhina-26062023-14425).

Видання «The Economist» однією з найбільших побічних дій 24-годинного бунту вважає приниження В. Путіна. Те, що російський президент наділив колишнього зека Пригожина такими повноваженнями, а потім не зміг його контролювати й зупинити наступ на Москву, демонструє його слабкість. Лідерство Путіна було поставлено під сумнів.

Видання «The Washington Post» зробило акцент на оцінках події Заходом та експертами. Зокрема, повідомляється, що демократи та республіканці в США зійшлися на тому, що демарш «вагнерівців» ослабив позиції Путіна й лише зміцнив рішучість країни надалі підтримувати Україну.

Проте представники розвідки не поспішають стверджувати, що вчинок Пригожина ослабив президента Росії. Обмежене оточення Путіна, яке складається переважно з підлабузників, може спробувати переконати його в тому, що він виграв протистояння з Пригожиним. Це може додати російському президенту ще більше наснаги і впевненості у власній непереможності.

Щодо головної вимоги Пригожина, яка полягала у звільненні міністра оборони РФ С. Шойгу та голови Генштабу В. Герасимова, експерти вважають, що невдовзі Путін може її реалізувати. Але причиною може бути не бунт Пригожина, а усвідомлення того, що російська еліта втратила впевненість у головних військових лідерах країни. Деякі західні чиновники зазначають, що Пригожин сказав уголос те, що на думці в кулуарах Кремля.

Дехто вражений тим, як Путін міг дозволити самопроголошеному президенту Білорусі О. Лукашенку відіграти ключову роль у врегулюванні конфлікту. «Це ж яка ганьба? Підтримка Путіна його власними чиновниками була далекою від шаленої. Багато хто промовчав або ж висловив підтримку для проформи», – зазначила співробітниця Ради міжнародних відносин Л. Фікс.

Європейське видання «Politico» вважає, що Пригожин розпочав цю недовготривалу акцію у відповідь на спроби Кремля роззброїти його армію, забравши його найманців й інтегрувавши їх у регулярну армію РФ. Шойгу цього місяця наказав усім «волонтерським формуванням» на фронті в Україні підписати контракти з Міноборони РФ до 1 липня.

Деякі опитані експерти вважають, що підписання «вагнерівцями» угоди з міністерством не надто вплине на події на полі бою. «Вагнерівці» виграли російській армії час взимку, зазначає М. Раян, військовий стратег і відставний генерал-майор австралійської армії. Він додає, що з «вагнерівцями» чи без них Росії буде складно виграти цю війну, росіяни не вірять у те, за що воюють, на відміну від українців.

Та й тепер регулярна армія Росії і її командири навряд чи можуть повністю довіряти ПВК «Вагнер». На кожного з «вагнерівців» дивитимуться з підозрою, зазначає екскомандувач армії США у Європі Б. Годжес. Заяви Пригожина напередодні маршу на Москву про те, що «СВО» йде не за планом,

і натяки на те, що Путіним маніпулюють, не йдуть на користь образу потужного лідера, який президент РФ культивує в Росії та світі.

Експерти Wall Street Journal, як й експерти попередніх видань, говорять про втрату обличчя Путіна. «Формально він все ще президент Росії, але втратив свій авторитет на очах у всієї країни, – вважає російський політичний аналітик К. Гаазе. – Суд громадської думки на культурному рівні запрограмовано підкорятися альфа-лідеру. Путін більше не альфа-лідер».

Події, що відбулися в Росії, відкривають можливість пришвидшити перемогу України, цитує видання «The Hill» директора Інституту Маккейна та колишню заступницю міністра оборони в адміністрації Б. Обама Е. Фаркас. «Це показало справжню слабкість не лише військового, а й політичного командування Російської Федерації. Це можливість для нас і українців. Давайте закінчимо цю війну. Давайте візьмемо росіян, поки вони дезорганізовані в політичному та військовому плані, і припинимо тягнути», – закликає Е. Фаркас.

Вона стверджує, що рішення Путіна вести переговори з Пригожиним, щоб запобігти потенційній громадянській війні, підриває аргументи деяких політиків, які виступають проти військової допомоги через страх ескалації з боку РФ. «Одним з аргументів проти надання занадто великої кількості обладнання був страх якоїсь ескалації з боку Путіна. Але ми побачили, що він раціональний актор. Ми бачили докази того, що він може відступити, якщо йому загрожує поразка. Зрештою, політичне виживання для нього є важливішим, ніж розширення імперії» (URL: <https://www.secondusa.top/?p=11716>).

Водночас ЗМІ акцентують увагу на тому, що всупереч сподіванням бунт Пригожина не спричинив настільки значного хаосу в лавах російських сил в Україні, яким би змогли скористатися ЗСУ, фронт не «посипався». Однією з причин цього може бути його короткотривалість. Наприклад, Г. Маляр повідомляла, що під час активної фази заколоту Пригожина противник збирав свої війська зі Сходу й намагався перекинути в Московський регіон. Проте оскільки Пригожин швидко згорнув свій похід проти Шойгу, то їх одразу почали повертати назад (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-pryhozhyn-putin-ukrayina/32480614.html>).

Ще одна ймовірна причина – висока інерційність російської військової машини. Як зауважують і російські, і українські, і західні аналітики, армія РФ досі зберігає всі характеристики радянської. Одні з ключових – жорстка вертикаль, неприйняття будь-якої ініціативи знизу і водночас неповороткість всієї машини керування. Підтвердження тому, як легко та швидко просувалися на шляху до Москви колони «вагнерівців». І місцева влада, і армійське керівництво на місцях зайняло вичікувальну позицію, бо в Кремлі теж чекали.

The New York Times із посиланням на незалежних аналітиків та американських офіційних осіб також зазначає, що лінія фронту, імовірно, залишиться незмінною в короткостроковій перспективі. Проте залежно від того, як розгортатимуться події в Росії, «українські військові можуть

скористатися з хаосу й ослаблення морального духу, щоб спробувати досягти певних успіхів».

Журналіст британської газети «Guardian», автор книги «Вторгнення. Кривава війна Росії та боротьба України за виживання» Л. Гардінг у своїй статті 24 червня писав, що навіть якщо «повстання» Пригожина швидко зазнає невдачі (як і сталося), «хвилі шоку» триватимуть місяцями, підживлюючи політичну нестабільність і ставлячи під сумнів здатність Путіна керувати. І, на думку Л. Гардінга, усе це відкриває «значні та інтригуючі можливості для України».

Це вже не вперше цієї весни світ спостерігає слабкість Москви, звертає увагу CNN. Спочатку атака безпілотною на Кремль, потім обстріли елітних заміських будинків. За припущенням видання, російські багатії через події з виступом «вагнерівців» уже знають відповідь на питання, чи варто їм сумніватися в контролі Путіна над владою. «Пригожин може не виграти, і основи контролю Кремля можуть не зруйнуватися. Але ослаблений Путін може робити ірраціональні вчинки, щоб довести свою силу. Він може виявитися неспроможним прийняти поразку в найближчі місяці на передовій в Україні. Він може не знати про глибину невдоволення серед своїх власних збройних сил і не мати належного контролю над їхніми діями», – зазначив виданню лондонський аналітик Н. П. Волш. На його думку, неможливо уявити, що режим Путіна коли-небудь повернеться до своїх попередніх висот контролю. «Попереду неминучі подальші потрясіння та зміни», – прогнозує аналітик.

Однак цей імовірний хаос – двосічна зброя для Заходу. Заяви колишніх і нинішніх високопосадовців свідчать про те, що послаблення Путіна їх і обнадіює, і лякає. На Заході не знають, куди це може піти далі, що викликає побоювання. Адже Росія має 5 тис. 889 ядерних боєголовок, за даними Федерації американських учених на 31 березня 2023 р. Це найбільший ядерний арсенал у світі.

The Washington Post в одній зі статей наводить цитату чиновника країни НАТО, яка добре передає ставлення США та союзників до серйозних заворушень у Росії. «Ми не хочемо, щоб Росія була занадто сильною. Але й надто слабка Росія теж нам не потрібна. Ми не хочемо бачити зруйновану державу, адже там усе ще є ядерна зброя» (URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/epik-feyl-visnovki-inozemnikh-zmi-shchodo-nedopovstannya-prigozhina-26062023-14425>).

Держсекретар США Е. Блінкен заявив, що спроба військового перевороту ПВК «Вагнер» показала «справжні тріщини» в Росії, яка веде війну проти України. Проте відверто зазначив, що будь-яка нестабільність у Росії викликає стурбованість офіційних осіб США, враховуючи її статус ядерної держави. «Кожного разу, коли велика країна, як-от Росія, має ознаки нестабільності, це викликає занепокоєння. Це те, на чому ми дуже зосереджені. Коли ідеться про їхню ядерну зброю, ми не помітили жодних змін у їхній позиції, і ми не змінили своєї позиції», – пояснив він в ефірі CBS News.

Схожу заяву зробив й очільник європейської дипломатії Ж. Боррель. «Політична система демонструє крихкість, а військова міць дає тріщину... Монстр, якого Путін створив в особі “Вагнера”, кусає його зараз, монстр діє проти свого творця», – зазначив він 26 червня в Люксембурзі перед зустріччю міністрів закордонних справ країн ЄС. Але водночас він наголосив, що «слабкий Путін – це велика небезпека». «Досі ми дивилися на Росію як на загрозу, тому що вона була силою. Тепер ми маємо дивитися на Росію як на загрозу через внутрішню нестабільність», – додав глава дипломатії ЄС (URL: <https://aspi.com.ua/news/politika/bunt-prigozhina-pokazav-scho-putin-vtrativ-monopoliyu-na-silu-v-rf-borrel#gsc.tab=0>).

Отже, на погляд Заходу, послаблення вертикалі влади в державі-агресорі, яка веде загарбницьку війну, – це добре. Погано, що вона має ядерну зброю. Ще одним можливим підтвердженням цього підходу є дані CNN. Як повідомило агентство з посиланням на неназваного західного чиновника, під час заколоту Пригожина союзники застерegli Київ від того, щоб скористатися хаосом для ударів по РФ. Аргумент був такий – це внутрішня справа Росії, а Україну та Захід можуть сприйняти як тих, хто допомагає Пригожину та загрожує російському суверенітету.

Побоювання щодо розпаду РФ хронічно висловлюють колишні й нинішні високопосадовці західних країн. Наслідки його практично непрогнозовані, але майже гарантовано тектонічні. І тому тренд «аби не розпад» стабільно міцний на Заході.

У чому експерти та аналітики одностайні, так це в тому, що історія з Пригожиним і ПВК «Вагнер» далека від завершення. Політичний соціолог та співавтор книги «Путін проти народу» С. Грін вважає, що повстання Пригожина змусило Путіна виглядати слабким і нездатним контролювати ситуацію. «Коли Пригожин відправив своїх людей назад, це ще не кінець. Я не кажу, що Пригожин спробує ще раз. Але я твердо відчуваю, що виклики Путіна тільки починаються», – пише С. Грін (URL: <https://society.comments.ua/ua/news/warrussia/bunt-prigozhina-matime-silniy-vpliv-na-rosiyu-ta-putina---eksperti-714701.html>).

За його словами, попри те що Пригожин програв у своїй спробі бунту, однак він виглядав з «більш холодною головою», ніж Путін, який виступив лише з однією промовою. Крім того, усю ситуацію вирішив Лукашенко, що також принижує Путіна. С. Грін вказує, що після заколоту Пригожина люди в Росії обговорюватимуть зміну керівництва, що раніше було неможливо уявити.

Незалежний зовнішньополітичний аналітик У. Шпек стверджує, що попри угоду між Путіним і Пригожиним невдалі дії на війні в Україні негативно впливають на Росію. «Тепер зрозуміло, що наслідки невдалої війни дестабілізують Росію та загрожують правлінню Путіна – і це всі бачать», – вважає У. Шпек.

Офіцер армії США та ветеран війни в Іраку А. Віндман вважає, що Росія потрапила в «абсолютно непередбачувану фазу». «Ми увійшли в неминучу

фазу російсько-української війни, де Росія програє й настає серйозна нестабільність», – пише А. Віндман.

Отже, бунт ПВК «Вагнер» став своєрідною кульмінацією тривалого конфлікту між її засновником Пригожиним і керівництвом Збройних сил Росії, особливо міністром оборони С. Шойгу та начальником Генштабу В. Герасимовим. Джерелом конфлікту, імовірно, стала, з одного боку, спроба відсторонити «вагнерівців» від самостійного ведення операцій на Донбаській ділянці фронту, з іншого – амбіції Пригожина отримати більшу політичну та бізнесову роль у РФ. За висновками експертів, заколот показав слабкість російської держави та вертикалі влади, яка в поєднанні з непокаранням учасників заколоту майже напевно означає посилення кризових явищ у російському суспільстві, втрату керованості та появу нових спроб повстання.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Масові заворушення у Франції: за оцінками мусульманських ЗМІ

У паризькому передмісті Нантер 27 червня 2023 р. правоохоронець застрелив 17-річного підлітка алжирського походження Н. Мерзука (Naël Merzouk), який не зупинив авто за наказом дорожньої поліції. Протягом кількох днів у багатьох містах країни спалахнули масштабні протести, які супроводжувалися підпалами машин і будівель, насильницькими акціями проти представників влади та поліції. Учасники масових акцій виступають не лише проти жорстоких дій силовиків, а й проти расизму взагалі. Поширюється думка про те, що, якби юнак був етнічним французом, він би залишився живим. У цілому стримані на емоції погляди на трагедію з боку західних журналістів досить повно висвітлювалися їх українськими колегами. Водночас підходи до оцінювання ситуації з боку мусульманських ЗМІ мають дещо інший характер.

Природно, що через етнічне походження вбитого підлітка найбільший резонанс ця подія викликала в Алжирі. Так, радикальне алжирське видання «Algerie patriotique» вважає, що вбивство Н. Мерзука, яке спричинило заворушення в кількох містах Франції, оголило фальшивість офіційного дискурсу, який пишався тим, що гарантував рівні права всім громадянам Франції. «Правда вийшла на світло, виявивши расизм, який панує в поліції, і неприйняття сектантської влади цілими верствами французького суспільства», – пише автор. На його погляд, сучасна Франція стала такою потужною й багатою саме завдяки тяжкій праці північноафриканських робітників-іммігрантів. Проте сьогодні Республіка занурилася в процес «децивілізації», як визнав безпосередньо Президент Е. Макрон. Водночас дії правоохоронців Франції розцінюються як «оголошення війни з боку фашистських французьких поліцейських сил», і робиться висновок про необхідність термінового створення співдружності алжирців у Європі (Amicale des

Algériens en Europe), щоб захистити алжирську діаспору. «Ми не можемо продовжувати отримувати удари, не реагуючи. І те, що з'являється на горизонті – це не тимчасова криза, як у 2005 р., а громадянська війна проти алжирської громади, очолювана реакційними силами більшості та олігархією, яка править Францією», – зазначає автор, який підписав статтю літерами «М. А.» (URL: <https://www.algeriepatriotique.com/2023/06/30/affaire-du-jeune-nael-victime-de-la-police-francaise-ici-on-tue-des-algeriens>).

Інший представник алжирських мас-медіа Le Quotidien d'Oran наводить вислови місцевого депутата М. Хані, який класифікує жорсткі дії поліції в Нантері та інших містах Франції як опосередкований прояв агресивної реакції крайнє правих сил країни, пов'язаної з «поверненням алжирської дипломатії на міжнародну арену». «Звичайно, це повернення нашої дипломатії на міжнародну арену, а також певні поїздки та деякі державні візити, які стурбували цю частину Франції, – стверджує народний обранець. – Очевидно, що сьогодні (всередині) французької поліції існує лихо під назвою “расизм”. І вони продемонстрували це хоча б у знаменитих регулярних перевірках, які проводять на французьких вулицях і які сьогодні є злочином проти особистості». Депутат також вважає, що вбивство Наеля є ознакою проходження Францією «точки неповернення». Тому «сьогодні французькі вулиці у вогні, і це реакція на всю цю французьку політику, яка більше спрямована на репресії, ніж на запобігання ним», зазначає М. Хані (URL: <http://www.lequotidien-oran.com/index.php?news=5322205>).

Впливовим в арабо-мусульманському інформаційному просторі каналом новин «Al Jazeera» було опубліковано матеріал «Поліція знущається над дітьми»: Франція хвилюється через смерть підлітка». У статті, зокрема, ішлося про те, що протести проти ймовірної жорстокості поліції «завели країну в глухий кут». Як одну з головних причин масових протестів було названо розчарування багатьох французьких громадян зростанням насильства з боку поліції, а також роками дискримінації по відношенню до людей з іншим кольором шкіри та мешканців робітничих районів. Крім того, цитувалися висловлювання однієї з учасниць протестів Х. Бах, брат якої Ібрагім загинув через аварію мотоцикла в жовтні 2019 р., нібито намагаючись ухилитися від зупинки поліцейськими у Вільє-ле-Бель (також поблизу Парижу). Родина Бах вважає відповідальними за його смерть правоохоронців. Безпосередньо Х. Бах наполягає на необхідності покласти край безкарності поліцейських.

Іншою причиною таких трагічних випадків протестувальники називали соціальні проблеми, наприклад низьку якість освіти в бідних районах: «Тут, у Нантері, ми не навчаємо наших дітей. Вони іноді три-чотири місяці живуть без вчителів. І вони не можуть знайти роботу, якщо мають адресу з поштовим індексом Нантер» (URL: [https://www.aljazeera.com/news/2023/6/30/security-heightened-in-france-as-police-violence-in-the-spotlight?traffic_source=Keep Reading](https://www.aljazeera.com/news/2023/6/30/security-heightened-in-france-as-police-violence-in-the-spotlight?traffic_source=Keep%20Reading)). На підтвердження Al Jazeera наводить дані з дослідження La Défenseur des Droits, незалежної правозахисної організації у Франції, згідно з якими в молодих чоловіків, які виглядають чорношкірими або арабами, у 20

разів більше шансів бути зупиненими поліцією. За словами Ж. Готьє, соціолога, який спеціалізується на аналізі діяльності французької та німецької поліції, люди з робітничих районів, особливо з іммігрантським походженням, часто стають мішенню для дискримінаційних і насильницьких практик силовиків (URL: https://www.aljazeera.com/news/2023/6/30/security-heightened-in-france-as-police-violence-in-the-spotlight?traffic_source=KeepReading).

Експерти впливового єгипетського видання «Egypt Independent» зазначають, що смерть юнака знову розпалила дискусію про поліцейську діяльність у маргінальних спільнотах Франції та підняла питання про те, чи була раса фактором його смерті. Щоб оцінити масштаб трагедії, наводяться відомості Міністерства внутрішніх справ Франції. Згідно з ними, під час протистояння з поліцією було знищено близько 5 тис. транспортних засобів, 1 тис. 500 будівель піддано нападу або пограбовано, 234 будівлі спалено або зруйновано, на дорогах загального користування зафіксовано 2 тис. 560 пожеж. Насильство з боку протестувальників перекинулося на деякі інші країни Європи, а також заморські території Франції. У бельгійському Брюсселі 30 червня внаслідок несанкціонованих мітингів було затримано понад 400 протестувальників. У Лозанні (Швейцарія) заарештовано сім осіб, які грабували магазини міста. Під час заворушень у Каенні, столиці Французької Гвіани, від «шальної кулі» загинув місцевий чиновник. За даними місцевої влади, поліція також затримала щонайменше 28 осіб під час заворушень на Реюньоні, території Франції в Індійському океані. Невеликі демонстрації мали місце на карибських островах Гваделупа та Мартініка. Мітингувальники підпалювали сміття та перевертали легкові автомобілі. У відповідь французька влада розпочала репресії, залучивши понад 40 тис. правоохоронців для патрулювання міст по всій країні. У результаті було затримано 3 тис. осіб, понад 700 поліцейських і жандармів отримали поранення (URL: <https://egyptindependent.com/protests-are-sweeping-france-heres-what-you-need-to-know>).

Популярний у Туреччині інтернет-ресурс «Yeni Şafak», звертає увагу на насторожуючі факти застосування поліцією сили зі смертельними наслідками за останні роки. Поліція країни з початку 2023 р. застрелила троє людей, а у 2022 р. – 13 людей за те, що вони не дотримувалися попередження про зупинку. Експерти стверджують, що однією з причин для ескалації поліцейського насилля виявився закон про безпеку від 2017 р., прийнятий за часи президентства Е. Макрона. Ще до затвердження цей законопроект, спрямований на боротьбу з тероризмом, розкритикували на тій підставі, що він небезпечно розширить правові рамки, коли поліція використовує зброю. Під час дослідження було зроблено висновок, що кількість людей, убитих поліцейськими у їхніх автомобілях, зросла в 5 разів після того, як законопроект став законом. Хоча дослідники стверджують, що таке зростання громадської непокори не може бути виправданим; той факт, що більшість людей, які загинули в аналогічних ситуаціях з 2017 р., є темношкірими або арабами за походженням, викликає питання про те, чи існує всередині расистська

структура (URL: <https://www.yenisafak.com/fransada-son-durum-fransada-protestolarin-7-gununde-son-durum-ne-dunya-haberleri-h-4542082>).

А. ібн Абдоллах із Sharkil Avsat також вважає, що такі інциденти часто трапляються у Франції внаслідок збільшення надмірного застосування поліцією сили до молоді в передмістях країни після ухвалення закону 2017 р., який дає можливість поліцейським використовувати зброю «на свій розсуд» й коли вони відчувають, що їхня безпека або безпека громадськості перебуває під загрозою. Дослідник вважає, що наслідком цього є стан соціального божевілля в країні. На його погляд, нинішні протести викликають багато суперечностей. Недостатньо віднести їх до певного чинника. «Це ніби ми кажемо, що це через занедбаність передмість, бідність у нетрях і нездатність великої кількості іммігрантів інтегруватися в суспільство. Так само недостатньо пояснювати, посилаючись на релігійні переконання чи культурні звички, такі як одяг і їжа», – зазначає А. ібн Абдоллах. Експерт стверджує, що події, які сьогодні спалахнули в одному з міст Франції, не можна пояснити лише вимогою відстояти справедливість і судити злочинця. В іншому випадку засудження дій поліції з боку Президента Е. Макрона та усунення поліцейського з посади було б достатньо, щоб зупинити події. Однак напад на алжирську молодь став іскрою, яка підживлює суперечності та розпалює вогонь ворожнечі. Цей випадок продемонстрував, що Франція виявляє свої утиски, зраджуючи себе та топчучи свої основні цінності. Тому багато правозахисних організацій заявили, що вони відхилили вимогу про деескалацію на тій підставі, що винуватцями цього інциденту були не поліція, не закон і не ті, хто його представляв, а сама республіка, яка більше не дотримується своїх принципів і не поважає своїх цінностей. Проте протягом всієї історії Франція була притулком для багатьох політичних біженців. Колись це був центр просвітницької думки. Сьогодні тільки ООН робить заяву, що «ті, хто представляє закон, є расистами», а Франція – «расистською державою», підкреслює А. ібн Абдоллах. На думку дослідника, одним із головних чинників, що підживлюють почуття ненависті серед французів, є ультраправі партії. Деякі з них у своїх телевізійних або письмових заявах дають зрозуміти, що вони підсвідомо передбачають такі події, поширюючи страх і залякування, щоб довести справедливість своїх аналізів та прогнозів щодо майбутнього Франції (URL: <https://turkish.aawsat.com/d%C3%BCnya/4413706-fransa-sokaklar%C4%B1nda-tansiyon-d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC-g%C3%B6zalt%C4%B1-say%C4%B1s%C4%B1-azald%C4%B1>).

Провідні видання Королівства Саудівська Аравія, Об'єднаних Арабських Еміратів, Йорданії та Іраку займають із цього питання більш стриману позицію. Для них більшого значення мають події з ізраїльським насильством у Палестині та ситуація зі спаленням Корану у Швеції. В основному такі ЗМІ передруковують матеріали провідних західних інформаційних агентств на кшталт французького АФР, додаючи мінімум власних коментарів. Наприклад, саудівська Arab news у статті «Збір коштів

для французького поліцейського, який убив хлопчика, сягнув одного мільйона євро», спираючись на англійські ЗМІ, акцентує увагу на кількості зібраних коштів для родин Н. Мерзука та поліцейського, який його вбив, а також реакції на такі події з боку представників владних та неурядових структур. Ідеться про те, що близько 52 тис. людей віддали гроші для близьких офіцера поліції, ідентифікованого як Флоріан М. Сума перевищила 1 млн євро (1089 млн дол.). Подібний збір коштів для сім'ї Н. Мерзука позначився на відмітці 200 тис. євро, хоча і від ширшого пулу з понад 100 тис. жертводавців. Цікаво, що збір коштів для Флоріана М. було ініційовано французьким телеведучим Ж. Мессіа, правим популістом і колишнім радником кандидата на пост Президента М. Ле Пен. Окремий фонд, створений колегами Флоріана М. з поліції, зібрав близько 60 тис. євро. Кампанія була різко засуджена урядовими та опозиційними політиками. Е. Боторель, член партії Президента Е. Макрона «Відродження», назвав кампанію «непристойною та скандальною», додавши, що Ж. Мессіа «грає з вогнем». Міністр юстиції Е. Дюпон-Моретті заявив, що це «підживлює вогонь», який спонукав тисячі людей вийти на вулиці у великих містах по всій країні. О. Фор, перший секретар Французької соціалістичної партії, зазначив, що підтримка цього офіцера «увічно... явний розкол» у Франції. Адвокат у кримінальних справах К.-О. Монтено зазначила, що збір коштів «тільки посилює ненависть там, де її вже занадто багато», назвавши це «абсолютно недоречним». Депутат від La France Insoumise М. Пано наголосила: «Вбивство молодого північноафриканця у Франції у 2023 р. може принести багато грошей». Також зверталася увага на те, що Президент Е. Макрон скасував державну поїздку до Німеччини через насильство, але опирався оголошенню надзвичайного стану. Водночас уряд відкинув заяви ООН про те, що Франція та її поліція мають давні проблеми щодо расизму, а Міністерство закордонних справ назвало ці звинувачення «абсолютно необґрунтованими» (URL: <https://www.arabnews.com/node/2332191/world>). Протилежну від ООН позицію зайняли Об'єднані Арабські Емірати, які висловили повну солідарність із владою Франції, наголосивши на важливості відновлення порядку, деескалації та поваги норм і принципів права на території Республіки. У Міністерстві закордонних справ ОАЕ впевнені, що Франція здатна подолати ситуацію, що склалася, оскільки є зразковою країною, яка приділяє першорядну увагу інтересам своїх громадян. У міністерстві зазначили, що ОАЕ виступають за стабільність та безпеку у Франції та регіоні в цілому, а також закликали забезпечити захист цивільних об'єктів і державних установ (URL: <https://wam.ae/en/details/1395303173376>).

У цьому контексті доречно наголосити, що помітного резонансу ці трагічні події не викликали ані в Пакистані, ані в Індонезії – найбільшій країні за кількістю мусульманського населення. Крім передруків матеріалів із найбільших світових агенцій, ЗМІ Індонезії, наприклад, активно поширювали інформацію посольства Індонезії в Парижі, яке підтвердило, що всі громадяни країни, які проживають у Франції, перебувають у безпеці під час заворушень.

«Слава Богу, жоден член індонезійської діаспори в Парижі не став жертвою заворушень», – зазначив посол Індонезії у Франції М. Омар у суботньому інтерв'ю Національній радіостанції «RRI». Він порадив громадянам Індонезії телефонувати на гарячу лінію посольства, якщо вони постраждають від заворушень (URL: <https://www.thejakartapost.com/search?q=protests+in+France+2023#gsc.tab=0&gsc.q=protests%20in%20France%202023&gsc.page=1>).

Отже, залишається тільки сподіватися, що французьке демократичне суспільство вдало впорається з розв'язанням чергової складної проблеми. Безпосередньо Франція, яка досить активно підтримує Україну в її боротьбі проти російської навали, вийде з цього випробування ще більш потужною і єдиною.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка А. Загороднього 23 червня відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Під час засідання було заслухано дві доповіді.

Доповідь «Досягнення і перспективи використання математичного моделювання в галузі зварювання та споріднених технологій» виголосив завідувач відділу Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України доктор технічних наук О. Махненко.

Він повідомив про науково-практичні результати науковців Інституту електрозварювання для розв'язання методами математичного моделювання проблем створення нових зварювальних і споріднених технологій, нових конкурентоспроможних зварних конструкцій, зокрема оборонного призначення, а також відновлення, ремонту і подовження ресурсу зварних конструкцій критичної інфраструктури України.

В обговоренні доповіді виступили в. о. директора Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України доктор технічних наук О. Чирков, академік-секретар Відділення інформатики НАН України, заступник директора Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України академік О. Хіміч, директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України академік Р. Кушнір, академік-секретар Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України, директор Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України академік І. Кривцун та директор Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України академік З. Назарчук.

Далі із доповіддю «Державно-церковні відносини в Україні на сучасному етапі: актуальні проблеми, можливі сценарії розвитку» виступив

завідувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України доктор філософських наук О. Саган.

Він проінформував про результати досліджень науковцями академічних установ явища політизації релігійного життя в Україні та пострадянських країнах, вплив релігійних інституцій на національну безпеку, особливості формування державно-церковних відносин у пострадянський період, а також виокремив головні проблеми, які необхідно розв'язати на нинішньому етапі державно-церковних відносин.

В обговоренні доповіді виступили голова Державної служби України з питань етнополітики та свободи совісті доктор філософських наук В. Єленський, голова Вченої ради Національного університету «Острозька академія» доктор філософських наук П. Кралюк та директор Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України член-кореспондент НАН України А. Єрмоленко.

Насамкінець було розглянуто декілька кадрових та поточних питань (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 23.06*).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти та науки

Президент НАН України академік А. Загородній узяв участь у засіданні міжнародної координаційної групи високого рівня з підтримки і розвитку української науки.

У Варшаві (Польща) 29 червня відбулося чергове засідання координаційної групи високого рівня з підтримки і розвитку української науки. У засіданні взяли участь президент Польської академії наук (ПАН) М. Конажевський, президент Національної академії наук США М. Макнатт, президент Данської королівської академії М.-Л. Нош, президент Національної академії наук України А. Загородній, начальник Відділу міжнародних зв'язків НАН України А. Мирончук, повноважні представники Королівського товариства Великої Британії, Австралійської академії наук, Шведської королівської академії історії, літератури і старожитностей, Національної академії наук Німеччини «Леопольдина».

Учасники зустрічі обговорили актуальні та нагальні питання підтримки розвитку наукової сфери України, стан реалізації Плану дій з підтримки української науки.

Крім того, під час конференції, присвяченої довгостроковій програмній підтримці українських учених, було оголошено результати конкурсу програми підтримки українських дослідницьких команд, започаткованої Польською академією наук спільно з Національною академією наук США, яка, за словами очільника ПАН, сьогодні є найбільшою і наймасштабнішою у світі.

За 174 заявками, представленими на конкурс, відібрано 18 команд-переможців (88 дослідників), серед яких – 11 дослідницьких колективів з установ НАН України. Це – Головна астрономічна обсерваторія, Інститут

економіки та прогнозування, Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця, Інститут математики, Інститут біологічної хімії ім. Ф. Д. Овчаренка, Інститут фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова, Інститут проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича, Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного, Інститут органічної хімії, Інститут фізики та Радіоастрономічний інститут.

Усі дослідницькі команди очолюють провідні українські вчені, які працюватимуть в одному з інститутів Польської академії наук, тоді як члени дослідницької групи можуть виконувати свої наукові завдання в Україні, маючи подвійну приналежність – до української наукової установи й до інституту ПАН.

Грантова підтримка проєктів науково-дослідницьких колективів передбачає фінансування обсягом 200 тис. дол. США щороку протягом трьох років. Загальний обсяг фінансування становить близько восьми млн дол. США, що дасть змогу забезпечити українським науковцям стабільні умови для виконання досліджень, що важливо для майбутнього відновлення наукової сфери в Україні.

До фінансової підтримки проєктів долучилися також Королівське товариство Великої Британії, видавництво «Elsevier», Національний університет Тайваню Чен Кун, Німецька національна академія наук «Леопольдина» та Королівська шведська академія літератури, історії та старожитностей.

Президент Національної академії наук США М. Макнатт зазначила, що довгострокова програма дасть змогу українським науковцям відчувати, що міжнародна спільнота підтримує їх, вболіває за них і робить усе можливе, щоб забезпечити їх інфраструктурою, міжнародними контактами та фінансовою підтримкою, завдяки якій вони зможуть продовжувати свою діяльність.

«Я думаю, що у якийсь момент фокус зміститься з простої підтримки цих груп на реальну відбудову науки в Україні», – зауважила вона.

Вітаючи переможців, президент Польської академії наук М. Конажевський зазначив, що цієї програми підтримки все ще не досить, щоб українська наука «пройшла сухою через цю страшну бурю», та висловив сподівання на отримання додаткової фінансової допомоги для підтримки українських науковців від Європейської Комісії та інших країн.

Президент НАН України академік А. Загородній, звертаючись зі словами вдячності до членів координаційної групи, зазначив, що з часу свого заснування вона стала коаліцією підтримки української науки, заклала основи для розв'язання породжених війною проблем.

Він також зауважив, що попервах безпрецедентні масштаби підтримки міжнародних партнерів зосереджувалися передусім на розв'язанні нагальних потреб (проєктні й інституційні гранти, стипендії, наукові стажування тощо). Сьогодні ж ця підтримка конвертується в довгострокові, стратегічні програми і, що особливо важливо, вони спрямовані на наукові установи і команди вчених, які перебувають в Україні й можуть стати ядром подальшої реконструкції та відбудови науки в Україні.

Тож запуск довгострокової програми підтримки українських дослідницьких команд, на його думку, є вагомим складником і чудовим результатом імплементації Плану дій з 10 пунктів із підтримки української науки як під час війни, так і по її завершенні.

Прикметно, що в межах цієї програми підтримку зможуть отримати і наймолодші українські дослідники, які ще не отримали докторського ступеня. Важливо й те, що ключовим моментом програми є наукова перевага – програма спрямована на підтримку наукових досліджень високого рівня.

На думку академіка А. Загороднього, реалізація започаткованої довгострокової програми зможе не лише суттєво допомогти і підтримати українську науку, але й дасть змогу значно розширити міжнародну наукову співпрацю на засадах взаємної користі та взаємозбагачення, передусім українсько-польську наукову співпрацю, а також інтегрувати українських учених до Європейського дослідницького простору.

До учасників програми Польської академії наук і Національної академії наук США звернувся посол США в Польщі М. Бжезінський, який підкреслив, що велика наука не знає кордонів. Звертаючись до українських науковців, американський дипломат зазначив, що попри на труднощі, вони сміливо йдуть вперед в ім'я науки. «Ваше майбутнє в науці та дослідженнях визначене. Наша найбільша сила – наша співпраця. Перемога України, заради якої ми всі працюємо, буде переломним моментом», – запевнив він.

Жваве обговорення викликала доповідь президента НАН України А. Загороднього на панельній дискусії «Наукова дипломатія в контексті війни в Україні».

Академік А. Загородній наголосив, що наукова дипломатія як один із різновидів публічної дипломатії набуває дедалі більшого значення для України та світу з огляду на повномасштабну російську агресію, і цілком очевидно, що Росія веде війну проти України не лише задля загарбання територій чи природних ресурсів. Це війна супроти нашої культури, мови, ідентичності, історії, права на власний геополітичний вибір.

Саме тому, на його глибоке переконання, сьогодні нового теоретичного обґрунтування потребує розуміння наукової дипломатії в умовах глобальних викликів і загроз: чи всі форми міжнародної наукової співпраці можна розглядати як безпосередні зусилля у сфері наукової дипломатії, як мотивувати світ підтримувати Україну за допомогою науки, які меседжі при цьому доносити, як боротися з російськими наративами та міфами, яких нових форм набуває наукова дипломатія на сучасному етапі.

Після презентації усіх проєктів-переможців для учасників довгострокової програми підтримки українських наукових колективів організували семінар «Дослідницький ландшафт Польщі», на якому були представлені ініціативи та проєкти Польського національного наукового центру, Національного агентства академічних обмінів Польщі, Фондації польської науки та програми Польської академії наук PAN Excellence in Science Department – PASIFIC.

Після завершення конференції академік А. Загородній вручив Золоту медаль ім. В. І. Вернадського НАН України професорові комп'ютерних наук Інституту системних досліджень ПАН іноземному членові НАН України Я. Кацпжику за видатні досягнення в галузі штучного інтелекту, теорії прийняття рішень та робототехніки, якої його удостоїли за підсумками конкурсу 2022 р. (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 3.07*).

III Міжнародна конференція «Конденсований стан та фізика низьких температур 2023»

У Фізико-технічному інституті низьких температур (ФТІНТ) ім. Б. І. Веркіна НАН України з 5 по 9 червня 2023 р. у змішаному режимі (офлайн і онлайн) відбулася III Міжнародна конференція «Конденсований стан та фізика низьких температур 2023» (Condensed Matter and Low Temperature Physics 2023, CM and LTP 2023).

Захід організовано Радою молодих вчених і спеціалістів ФТІНТ ім. Б. І. Веркіна НАН України. Активними учасниками конференції були співробітники Академії, представники МОН України та закордонні науковці.

Конференція продовжує двадцятирічну традицію організації тісного наукового спілкування та обміну думками між висококваліфікованими науковцями, які є експертами в галузі фізики низьких температур та фізики конденсованого стану, і молодими вченими. Ця стала практика започаткована ще першими конференціями молодих вчених з фізики низьких температур, що з початку 2000-х років за підтримки академії було організовувано ФТІНТ ім. Б. І. Веркіна НАН України.

Цього року програма конференції охопила кілька актуальних напрямів сучасної експериментальної та теоретичної фізики конденсованого середовища, включаючи фізику низьких температур, надпровідність, магнетизм, оптику, нанофізику, біофізику, матеріалознавство та суміжні питання. CM and LTP 2023 відбувалася як платформа, де різні фахівці могли поділитися своїми знаннями і досвідом, обмінюватися новою інформацією та ідеями, а також знаходити колег для майбутніх спільних проєктів.

Учені з України та зарубіжжя представили понад 180 усних та стендових доповідей. Міжнародний характер конференції було підтверджено участю вчених з 17 країн, а саме: Австрії, Вірменії, Франції, Грузії, Німеччини, Індії, Італії, Японії, Казахстану, Латвії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, України, Об'єднаних Арабських Еміратів та США. Жваві дискусії, що виникали під час або після усних та стендових сесій, сприяли обміну корисною інформацією та виникненню нових ідей, у тому числі щодо можливої подальшої наукової співпраці. Докладніша інформація – на сайті Інституту (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 22.06*).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Хіміки академії розробили нові амперометричні сенсори для контролю вмісту свинцю в ґрунтах і природній воді.

Науковці Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України розробили швидкодійний і чутливий амперометричний сенсор на основі композиційних шаруватих наноматеріалів і рослинної сировини, призначений для контролю рухливої форми іону свинцю (Pb) у ґрунтах. Це науково-технічне рішення дасть змогу моніторити вміст свинцю в довкіллі, не залучаючи фахівців-хіміків, а в майбутньому – перевести контроль стану довкілля в зонах бойових дій на територіях, що зазнали бомбардування чи ракетного обстрілу, в онлайн-режим без використання стаціонарних аналітичних лабораторій.

Активні бойові дії на території України становлять величезний ризик для здоров'я не лише військовослужбовців, а й мешканців регіонів, що потерпають від будь-яких обстрілів із використанням бойової зброї, бомбардувань або ракет. Це пов'язано з чималою кількістю свинцю (від 0,3 до 50 % маси залежно від типу кулі чи снаряду), яку ця зброя містить як у вигляді металу чи його сплавів (корпуси куль або снарядів мінометів, артилерії та ракет), так і в складі ракетного палива. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у районах бойових дій на території Боснії та Герцоговини (припинилися 1995 р.) станом на 2021 р. концентрація Pb у ґрунтах перевищує гранично допустимі концентрації (35 г/кг) утричі. З огляду на інтенсивність бойових дій, в Україні очікується різке підвищення вмісту свинцю на багатьох ділянках – не тільки у воді, а й в ґрунтах, – унаслідок чого зросте ймовірність поглинання свинцю організмом людини. Це призводить до його накопичення в кістках, печінці, нирках та інших частинах організму, що своєю чергою впливає на кровотворну, нервову й репродуктивну системи. Немовлята і діти раннього віку особливо вразливі до несприятливого впливу свинцю на здоров'я: свинець погіршує фізичний і розумовий розвиток дітей, і навіть низький рівень свинцю у крові дітей може спричинити зниження коефіцієнту інтелекту (IQ) і розвиток аутизму. Тож постійний моніторинг умісту свинцю нині вкрай потрібен.

У відділі хімічного та інформаційного аналізу Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України під керівництвом завідувачки відділу доктора хімічних наук К. Першиної розробили концепцію отримання чутливих і селективних елементів сенсорів (органо-неорганічних композиційних наноматеріалів) на основі рослинної сировини, що утворюють плівки Ленгмюр – Блоджетт на поверхні наноматеріалу.

Використання цієї концепції дало змогу хімікам академії за короткий термін отримати і протестувати прототип сенсору для визначення рухливого свинцю – швидкодійний (час відгуку – до 5 с, час релаксації – до 9 с) і чутливий (мінімальна концентрація речовини, необхідна для встановлення її вмісту, – 0,1–2,0 мг/л).

Сенсори протестовано відносно стандартного атомно-адсорбційного методу визначення йонів плумбуму.

Дослідження виконали:

– завідувач відділу хімічного та інформаційного аналізу Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України доктор хімічних наук К. Першина;

– провідний інженер-технолог цього відділу Є. Плетинець;

– аспірант третього року Р. Пантелеймонов;

– аспірант третього року О. Бойчук (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 3.07).

Відбулося друге засідання робочої групи НАН України з аналізу наслідків руйнування греблі Каховської ГЕС.

Друге засідання робочої групи НАН України з аналізу наслідків руйнування греблі Каховської ГЕС відбулося 15 червня. У ньому взяли участь провідні фахівці ряду науково-дослідних установ, а саме: Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС та НАН України, Інституту гідробіології НАН України, Інституту археології НАН України, Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України, Інституту проблем математичних машин і систем НАН України, Інституту фізики високих енергій і ядерної фізики Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут», Інституту електрофізики і радіаційних технологій НАН України, Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України».

На початку засідання голова Робочої групи академік НАН України В. Богданов поінформував учасників про заходи, здійснені за результатами попереднього засідання, зокрема про надання Раді національної безпеки і оборони України інформаційних матеріалів, підготовлених фахівцями Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС та НАН України та Інституту проблем математичних машин та систем НАН України, підготовку та розміщення на сайті НАН України низки інформаційно-аналітичних матеріалів від академічних установ, коментарів фахівців у галузі екології, гідробіології, енергетики, що входять до Робочої групи. Також члени Робочої групи НАН України взяли участь у засіданні робочої групи РНБО України з питання розвитку епідемічної ситуації внаслідок підриву греблі Каховської ГЕС та готовності до забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, де представили основні напрями діяльності робочої групи НАН України з аналізу наслідків руйнування греблі Каховської ГЕС та пропозиції щодо мінімізації негативних наслідків Каховської катастрофи.

Під час засідання директор Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС та НАН України член-кореспондент НАН України В. Осадчий проінформував про ситуацію зі зміною рівня води на затоплених

територіях та в Каховському водосховищі. Відповідні матеріали на регулярній основі передаються до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування. Державної служби із надзвичайних ситуацій, ПрАТ «Укргідроенерго», Державної інспекції ядерного регулювання України, ДП «НАЕК «Енергоатом», Державної екологічної інспекції України.

Директор Інституту гідробіології НАН України член-кореспондент НАН України С. Афанасьєв повідомив членів засідання про екологічний стан територій, що постраждали внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС, зауваживши, що Каховська катастрофа за впливом на екосистеми та біорізноманіття значно перевищує Чорнобильську. Він дав прогностичні оцінки функціонування плавневих екосистем, планктонних, бентосних і нектонних угруповань нижньої течії Дніпра, Дніпро-Бузького лиману та прилеглих акваторій Чорного моря, оцінив наслідки руйнуванням дамби Каховської ГЕС для флори та фауни наземних екосистем прилеглих до річища Дніпра, зокрема, безхребетних тварин, птахів та ссавців. Особливо наголошено на небезпеці спалахів чисельності комах-переносників особливо небезпечних інфекцій та необхідності відповідних моніторингових досліджень.

Завідувач відділення Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України доктор технічних наук В. Борисенко, директор Інституту фізики високих енергій і ядерної фізики Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» доктор фізико-математичних наук Г. Коваленко та директор Інституту електрофізики і радіаційних технологій НАН України доктор технічних наук В. Литвиненко надали інформацію щодо ситуації на Запорізькій АЕС, яка склалася у зв'язку з падінням рівня води у Каховському водосховищі, в тому числі щодо стану ставка-охолоджувача Запорізької АЕС.

Провідний науковий співробітник Інституту археології НАН України доктор історичних наук І. Сапожников дав попередню оцінку стану об'єктів культурної спадщини, що відкрилися внаслідок падіння рівня води в Каховському водосховищі та зазнали підтоплення нижче за течією Дніпра, зауваживши на вже зафіксованих фактах розграбування пам'яток культури «чорними археологами» та необхідності негайної організації відповідних охоронних заходів силами органів правопорядку.

За підсумками засідання було прийнято рішення продовжити регулярне подання до Президії НАН України, Ради національної безпеки і оборони та Оперативного штабу інформації щодо оцінки стану підтоплених територій. Крім того, учасникам засідання доручено підготувати прогностичні оцінки щодо негативних процесів, які можуть виникнути внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС та пропозиції щодо їх мінімізації, проаналізувати придатність до використання за цільовим призначенням сільськогосподарських земель у постраждалих регіонах у 2023–2024 рр., підготувати пропозиції щодо поліпшення стану санітарного та епідемічного благополуччя населення і

впливу на показники середовища життєдіяльності (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 19.06).

Наукові видання НАН України

Побачив світ свіжий номер журналу «Вісник Національної академії наук України» за червень 2023 р.

Відкриває випуск інформація про засідання Президії НАН України, що відбулися 8, 22 березня та 5 квітня, зокрема стенограми виголошених на них наукових доповідей: «Методологія досліджень та прогнозування довговічності зварних конструкцій критичної інфраструктури» (доповідач – завідувач відділу зварювання газонафтопровідних труб Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України доктор технічних наук Л. Ниркова), «Сейсмічна небезпека території України» (доповідач – старший науковий співробітник Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України доктор фізико-математичних наук Д. Гринь), «Перспективи впровадження малих модульних реакторів в Україні» (доповідач – директор Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України» член-кореспондент НАН України Ю. Забулонов), «Каліксарени як перспективні регулятори скоротливості гладеньких м'язів» (доповідач – заступник директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України академік НАН України С. Костерін), «Рукописні фонди Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України – основа академічних, науково-критичних та енциклопедичних видань» (доповідач – директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка академік НАН України М. Жулинський), «Фундаментальна теплофізична інженерія будівель у контексті відновлення України» (доповідач – завідувач відділу теплофізичних основ енергоощадних технологій Інституту технічної теплофізики НАН України член-кореспондент НАН України Б. Басок).

Розділ «Статті та огляди» представлений статтями «Роль та місце матеріалознавства у створенні новітнього озброєння та військової техніки Збройних Сил України» (автор – начальник Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України генерал-майор І. Чепков) та «Філософське мистецтво Григорія Сковороди і дискусії щодо розвитку гуманітарної сфери України» (автор – провідний науковий співробітник Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України член-кореспондент НАН України Н. Хамітов).

Далі увазі читачів пропонується стаття «Науково-видавнича діяльність НАН України в умовах російсько-української війни» (автори – голова Науково-видавничої ради НАН України академік НАН України Я. Яцків, директор Видавничого дому «Академперіодика» НАН України кандидат біологічних наук О. Вакаренко і учений секретар Науково-видавничої ради НАН України кандидат геологічних наук Ю. Діденко).

У розділі «Люди науки» можна ознайомитися зі статтею директора Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України академіка НАН України Е. Лібанової «Перший серед перших» (До 75-річчя академіка НАН України С. Пирожкова).

Завершують номер вітальні публікації з нагоди ювілеїв членів академії – 75-річчя члена-кореспондента НАН України А. Анісімова та 60-річчя члена-кореспондента НАН України О. Толочка (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 28.06).

До уваги держслужбовця

А. Шумілова, мол. наук. співроб. НБУВ

П. Штих, наук. співроб. НБУВ

І. Нечуй-Левицький (1838–1918)

(До 185 років від дня народження основоположника
«реальної української літератури»)

*«Багато з'явилося після мудрого Нечуя
різних книжкових словоутворень, але далеко
не все з написаного витримало суворий випроб часу.
А слово Нечуєве живе, не пригасло, світить нам і,
віримо, що й нащадкам світитиме своєю
правдою, мудрістю, красою».*

Олесь Гончар

Іван Нечуй-Левицький [справжнє прізвище – Левицький, народився 13 [25] листопада 1838 р., м. Стеблів, Київська губернія Канівського повіту (нині – Черкаська область, Корсунь-Шевченківський район), Російська імперія – помер 2 квітня 1918 р., Київ, Київська губернія, УНР] – український письменник, етнограф, фольклорист, педагог.

Псевдоніми й криптоніми: І. Баштовий, Гр. Гетьманець, О. Криницький, І. Н., А. Глаголь, Г...ль, А. Г-ов, Іван Нечуй, Neczuj.

Автора «Миколи Джері» люблять і знають не тільки в нашій країні, а й далеко за її межами. Народився І. Левицький у сім'ї священника. Батько письменника був освіченою людиною прогресивних поглядів, мав велику домашню книгозбірню, на власні кошти організував школу для селян, у якій його син навчився читати й писати. На сьомому році життя Івана віддали в науку до дядька, який вчителював у духовному училищі при Богуславському монастирі. Іван навчався успішно. Там юнак опанував латинську, грецьку, церковнослов'янську мови. Коли йому йшов 13-й рік, мати померла (двічі народжувала двійнят, що підірвало її здоров'я). Саме на цьому факті згодом будувався психоаналітичний портрет Нечуя. Мовляв, він вважав батька причиною материнної смерті, тому не любив його та боявся.

Після училища в 14 років юнак вступив до Київської духовної семінарії (1853–1859). Пізніше він став слухачем Київської духовної академії (1861–1865). Не задовольняючись рівнем освіти в академії, удосконалював свої знання самотужки: вивчав французьку й німецьку мови; читав твори української, російської класики, а також європейських письменників, серед яких Данте, Сервантес, Лесаж; цікавився творами прогресивних філософів того часу. Юний магістр богослов'я рішуче відмовився від духовної кар'єри. Понад 20 років викладав російську мову, літературу, історію, географію, логіку, старослов'янську, латинську мови в семінарії та гімназіях Польщі й Молдови, зокрема в Полтавській семінарії, гімназіях Каліша (1866–1867) та Седлеця (1867–1872). З 1873 р. І. Левицький працював у Кишинівській чоловічій гімназії викладачем російської словесності, де очолював гурток прогресивно настроєних учителів, які на таємних зборах обговорювали гострі національні та соціальні проблеми. У той час І. Левицький, який пропагував у Кишиневі українську літературу, попав під таємний нагляд жандармерії. Жандармські донесення й цензурне листування навколо імені українського письменника-патріота склали цілий том. За свідченням учених-літературознавців можна захистити не одну дисертацію з цієї важливої теми.

У 1885 р. письменник вийшов у відставку, оселився в Києві на вул. Ярославів Вал. Ведучи досить замкнуте життя, повністю віддався літературній праці. Його квартира була тісною і вся заставлена книгами.

Будучи членом Київської громади, Нечуй-Левицький підтримував її заходи щодо піднесення історичної, національної свідомості народу. Спостереження над фольклором і міфологією давали можливість йому виявити риси української ментальності, окреслити яскраві національні типи. Письменник здійснив спробу показати історію як результат складної взаємодії (зокрема, протистояння) «верхів» і «низів», соціального й національного руху. На їх схрещенні, як на крутій хвилі часу, вивіряється моральна міць людини, її здатність не бути вутлим човном серед розбурханої стихії. Фольклор та історія України для письменника на все життя лишилися невичерпним джерелом роздумів.

Перу письменника належать численні науково-популярні нариси, зокрема: «Унія і Петро Могила, київський митрополит», «Перші київські князі Олег, Ігор, Святослав і Святий Володимир і його потомки», «Український гетьман Богдан Хмельницький і козаччина», «Український гетьман Іван Виговський та Юрій Хмельницький», «Князь Олег, Святополк Окаянний, Ярослав Мудрий», «Руїни на Україні. Українські гетьмани Дорошенко, Многогрішний та Самойлович». У його доробку є й фантастичні твори – казки: «Запорожці», «Скривджені й не скривджені», «Бідний думкою багатіє», у яких автор протиставляє славне минуле часів Запорозької Січі добі поневолених українців.

Через цензурні утиски більшість творів було опубліковано в Галичині. В Україні та за її межами його твори люблять, читають, екранізують, ставлять у театрах, цитують. Деякі твори І. Нечуя-Левицького перекладено молдавською,

німецькою, польською, російською, угорською та іншими мовами. Уродженець Донеччини О. Бойко писав: «Творчість Івана Нечуя-Левицького – це розлите велике море, з якого можна пити вічно, це найкраща “агітація” за українську мову й культуру».

Однією з найбільших заслуг велета духу І. Нечуя-Левицького вважають те, що він у співавторстві вперше переклав українською мовою найголовнішу книгу християнського світу «Біблію» («Святе письмо Старого і Нового Завіту»). Треба зауважити, що повний переклад «Біблії» українською мовою було розпочато П. Кулішем у 60-х роках ХІХ ст. Згодом до нього приєднався І. Нечуй-Левицький. У 1869 р. вони залучили до перекладу І. Пулюя, відомого вченого-фізика, що мав глибокі знання з богослов'я. У 1881 р. Наукове товариство ім. Т. Шевченка опублікувало у Львові «Новий Заповіт» у їх перекладі. Лише в 1903 р. Британське закордонне біблійне товариство видало першу повну українську «Біблію» в перекладі П. Куліша, І. Нечуя-Левицького та І. Пулюя. На теренах України, у Києві, цей переклад уперше було видано лише в 2000 р.

У роки імпералістичної війни І. Нечуй-Левицький жив самотнім, голодним життям. На початку 1918 р. в умовах окупації Києва письменник тяжко захворів, згодом потрапив до Дегтярівської богадільні (будинки престарілих), де й скінчив своє життя 2 квітня 1918 р.

У 1968 р. за постановою Всесвітньої Ради Миру було відзначено 130-річчя від дня народження і 50-річчя з дня смерті класика української літератури. Тоді ж у Стеблеві було споруджено пам'ятник І. Нечую-Левицькому (автор постаменту – заслужений діяч мистецтв І. Кальченко). Його відкрив заступник голови Ради Міністрів УРСР П. Т. Тронько. До підніжжя пам'ятника поклали квіти представники ЦК КП і Ради Міністрів УРСР, письменники з Києва та Москви, інші діячі культури. Високо оцінили спадщину І. Нечуя-Левицького у своїх ювілейних промовах Олесь Гончар, І. Ле, Ю. Збанацький, Л. Новиченко, В. Земляк та інші письменники й літературознавці.

Історію не переписати, у ній були сторінки низького морального поступування і з боку українців; запорозька вольниця, гайдамаччина, на жаль, теж не обходилися без крові, жорстокостей. Але необхідно знати їх першопричину.

Так, наприклад, аналізуючи історичний роман І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький», ми бачимо, як, прагнучи до неподільної влади над людьми, постійно доводячи право на це збагачення деспотією, герой повісті не здобув очікуваної слави й не міг стати душевно щедрим чи хоча б душевно спокійним: його життя та талант, його величезна енергія були присвячені фальшивій ідеї. Так автор підводить нас до розуміння внутрішньої драми Вишневецького. Для самого Єремії ця драма полягає в тому, що він став, як мріялося, королем. Трагедія Вишневецького – у знехтуванні славних традицій батьків, що зробило з нього людину без моральних принципів, почуття патріотизму, цинічну й нахабну. Починаєш розуміти, як це страшно,

коли така людина має, крім багатства, ще й владу!.. Уся подальша історія доводила нам це не один раз.

І. Нечуй-Левицький прагнув дослідити життя різних соціальних верств українського суспільства, джерела його стійкості, а також тих чи інших кризових моментів розвитку в минулому й сучасному країни. Пишучи про історичних осіб, він, проте, не схильний був їх ідеалізувати: його цікавили передусім колізії між моральним обов'язком і реальним статусом людини-державця. Це давало змогу авторові малювати драматичні суперечності поведінки історичних діячів на порозі політичного вибору.

Оцінюючи постать письменника з історичного погляду як теоретика та фундатора нашої національної культури та аналізуючи написане про нього в минулому, сучасні критики дійшли логічного висновку про те, що письменник сам зробив для розвитку рідної культури й літератури стільки, скільки в більш розвинутих у ті часи літературах робили цілі течії й покоління майстрів слова, і що він є одноосібною енциклопедією українського життя.

І. Нечуй-Левицький вважав, що саме художні твори на теми з історії минулого здатні викликати живий, непідроблений інтерес широких верств до свого минулого. Письменник прагнув повернути своєму народові несфальшовану історію. І. Нечуй-Левицький певною мірою проводив художнє дослідження причин внутрішньої (моральної, духовної) деформації людини, а то й окремих суспільних верств.

Нариси і характеристики І. Нечуя-Левицького виразно показують його вірність дійсності, його прогресивну демократичну позицію. Відходячи від ліберально-буржуазних кіл, І. Левицький, на жаль, не знайшов шляхів до справді передового класу епохи – пролетаріату і в цьому розумінні лишився самотнім. Але чи йшлося про антисемітські виступи реакції, чи про розпалювання шовіністичних настроїв напередодні війни, його симпатії були на стороні народу, на стороні «скривджених», а не на стороні правлячих верхів.

До уваги читачів пропонується огляд джерел з фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Зокрема, твори І. Нечуя-Левицького, публікації про його життя, а також критичні нариси про творчість письменника. Книги розташовано за розділами, у межах розділу – за хронологією та алфавітом. Реабілітована література у фондах НБУВ має шифр з позначкою «Рл». Друковані видання з колекцій містять у шифрі прізвище дарувальників (наприклад, «Коваль В. С. В95/1»). Наявність у шифрі позначки «*» вказує на те, що видання є в корпусі НБУВ по вул. Володимирській, 62. Видання з фонду відділу науково-бібліографічної інформації позначено «Шифр ВНБІ». Вибірково представлено матеріали з інтернет-ресурсів.

Постанови, накази Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України

1. Про організацію в смт Стеблів літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького – філіалу Черкаського краєзнавчого музею : постанова Ради Міністрів Української РСР від 9 жовтня 1968 р. № 519, м. Київ // Збірник постанов і розпоряджень Української радянської соціалістичної республіки. – № 10 (1–25 жовтня). – 1968. – С. 56.

Постановою Ради Міністрів України за підписом Голови Ради Міністрів УРСР В. Щербицького було прийнято пропозицію Міністерства культури УРСР і Черкаського облвиконкому про організацію в смт Стеблів літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького – філіалу Черкаського краєзнавчого музею.

Шифр НБУВ: Ж20910/1968/10

2. Про присвоєння імені І. С. Нечуя-Левицького Богуславському педагогічному училищу : постанова Кабінету міністрів України від 14 квіт. 1994 р. № 231 // Верховна рада України : офіц. вебпортал парламенту України. Законодавство України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231-94-%D0%BF/print1382611420534494#Text>

3. Про відзначення 175-річчя з дня народження Івана Нечуя-Левицького : постанова Верховної Ради України від 22 трав. 2012 р. № 4804-VI // Голос України. – 2012. – 2 черв. – С. 6.

Те саме // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 16. – С. 145.

Шифр НБУВ: Ж22443/2013/16

Те саме // Верховна рада України : офіц. вебпортал парламенту України. Законодавство України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4804-VI#Text>

4. Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році : [25 листопада – 180 років з дня народження Івана Нечуя-Левицького (1838–1918), письменника, етнографа, фольклориста, педагога] : постанова Верховної Ради України від 08.02.2018 р. № 2287-VIII // Верховна рада України : офіц. вебпортал парламенту України. Законодавство України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2287-19#Text>

Твори І. Нечуя-Левицького

Зібрання творів

5. Повісті Івана Нечуя / І. Нечуй ; передм. «Слівце од видавництва» ; Ін-т Ставропигійського. – Львів : печ. ін-та Ставропигійського, під зарядом Степана Гучковського, 1872. – Кошт. авт.

Т. 1 : Дві московки. Рибалка Панас Крут. Причепа. – Львів : Кошт. авт., 1872. – [8], 542, [1] с.

Рец.: Драгоманов М. Киевские малорусские брошюрки / М. Драгоманов // С.-Петербургские ведомости. – 1874. – № 179.

Шифр НБУВ: Аu15199

6. Твори Івана Нечуя-Левицького / І. С. Нечуй-Левицький. – Львів : З друк. Ставропіг. ін-та, 1920– .

Т. 1. – 1920. – VIII, 543, [1] с. : портр. – (Українське письменство ; 14, 1). – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000021788>

До першого тому зібрання творів І. Нечуя-Левицького (1838–1918) увійшли повість «Микола Джеря», казка «Запорожці», повість «Бурлачка», гумористичний твір «Баба Параска та баба Палажка», оповідання-нарис «В концерті» та казка «Два брати».

7. Вибрані твори. – Київ : Час, «Київ-друк», 8-а друк., 1927. – (Бібліотека «Час»).

Т. 1 : Кайдашева сім'я. – 194 с. : портр.

Т. 2 : Пропащі. Гориславська ніч, або рибалка Панас Круть. Невинна. Афонський пройдисвіт. – VIII, 162, [2] с.

Шифр НБУВ: Аu4733/1, 2

8. Твори І. С. Нечуя-Левицького : в 10 т. / І. С. Нечуй-Левицький ; за ред. і з крит. розвідкою Ю. Меженка ; обкл. худож. Л. Хижинського. – 2-ге вид. – [Київ ; Харків], 1929–1930. – (Бібліотека українських класиків).

Т. 1 : Твори. – Київ : Держ. вид-во України, 1929. – 299 с.

Т. 3 : Чорні хмари: повість. – [Харків], 1929. – 377, [2] с.

Т. 5 : Старосвітські батюшки та матушки: повість-хроніка (1881). – Київ : Держтрест «Київ-Друк», 3-тя друк., 1929. – 310, [2] с.

Т. 6 : Над Чорним морем (1888). Афонський пройдисвіт. Київські прохачі : оповідання (Київ, 1901). – Харків : Держвидав України ім. Г. І. Петровського, 1929. – 382 с.

Шифр НБУВ: Микитенко І./В1/Т. 1, 3, 5, 6

Т. 9 : Неоднаковими стежками : повість. Вільне кохання : оповідання. – Харків ; Київ : Держвидав України, 1929. – 280 с.

Т. 10 : Запорожці. Бідний думкою багатіє. Приятелі... – Київ : Держвидав України, 1929. – 376 с.

Т. 11 : Драматичні твори: Маруся Богуславка. На Кожум'яках. Голодному й опеньки – м'ясо. – Харків ; Київ : Держвидав України, 1930. – 307 с.

Шифр НБУВ: Вр5910/9, 10, 11

9. Твори : в 4 т. / І. Нечуй-Левицький ; вступ. ст. О. І. Білецького. – Київ : Держлітвидав, 1956.

Т. 1 : Повісті та оповідання / підгот. тексти і склав прим. М. П. Пивоваров. – 636 с., 1 л. портр., 3 л. іл.

Т. 2 : Оповідання, повісті, нариси. Драматичні твори / підгот. тексти і склали прим.: Й. Я. Купянський, М. П. Пивоваров. – 540 с., 4 л. іл.

Т. 3 : Повісті та оповідання. Драматичні твори / підгот. тексти і склав прим.: Й. Я. Купянський. – 504 с., 3 л. іл.

Т. 4 : Повісті, оповідання, нариси / підгот. тексти і склав прим.: Й. Я. Купянський / підготував тексти і склав прим. М. Є. Сиваченко. – 599 с., 2 л. іл.

Шифр НБУВ: В302225/1–4

10. Зібрання творів : у 10 т. / Іван Нечуй-Левицький ; упоряд. та прим. М. Л. Гончарука ; редкол.: Н. Є. Крутікова (голова) [та ін.] ; вступ. ст. Н. Є. Крутікова [«Розкрита книга життя», с. 5–50]. – Київ : Наук. думка, 1965–1968.

Т. 1 : Прозові твори / ред. М. Є. Сиваченко. – 1965. – 379 с., 4 л. портр.

Т. 2 : Прозові твори / упоряд. та прим. М. Л. Мандрики ; ред. М. Д. Бернштейн. – 1965. – 391 с., 5 л. іл.

Т. 3 : Прозові твори / упоряд. та прим. Н. О. Вишневської ; ред. Н. Є. Крутікової. – 1965. – 447 с., 4 л. : іл., портр.

Т. 4 : Прозові твори / упоряд. та прим. Ф. Ф. Скляра ; ред. М. П. Комишанченко. – 1966. – 399 с., 5 с. : іл., портр.

Т. 5 : Прозові твори / упоряд. та прим. О. В. Мишанича ; ред. О. Є. Засенко. – 1966. – 455 с., 4 л. : іл., портр.

Т. 6 : Прозові твори. – 1966. – 467 с., 1 л. портр.

Т. 7 : Прозові твори / упоряд. та прим.: Н. І. Чорної, М. С. Грицюти ; ред. Н. Є. Крутікова. – 1966. – 460 с. : іл.

Т. 8 : Прозові твори / упоряд. та прим.: М. С. Грицюти, В. І. Мазного ; ред. М. Д. Бернштейн. – 1967. – 491 с., 4 с. : іл., портр.

Т. 9 : Прозові та драматичні твори. – 1967. – 473 с. : портр.

Т. 10 : Біографічні матеріали. Статті та рецензії. Фольклорні записи. Листи / упоряд. та прим.: В. І. Мазного, Ф. К. Сарани, Ф. Ф. Скляра ; ред. М. П. Комишанченко. – 1968. – 587 с., 4 л. іл.

Шифр НБУВ: В314562/1–10

11. Твори в двох томах / І. С. Нечуй-Левицький ; підгот. текстів та прим. М. С. Грицюти ; ред. С. А. Захарова. – Київ : Дніпро, 1977.

Т. 1 : Твори / вступ. ст. Н. Є. Крутікової ; худож.: Д. Д. Грибов, В. І. Зарецький. – 516, [4] с. : іл.

До першого тому ввійшли: повісті «Дві московки», «Микола Джеря», «Бурлачка», «Кайдашева сім'я»; оповідання «Баба Параска та баба Палажка». У примітках надано список ілюстрацій.

Т. 2 : Повісті, оповідання, нариси, легенди / худож. Д. Д. Грибов ; техн. ред. Б. С. Куйбіда. – 499, [5] с. : фот.

До другого тому увійшли твори: «Старосвітські батюшки та матушки»: повість, «Афонський пройдисвіт»: оповідання, «Скривджені й не скривджені»: легенда індуська, «Київські прохачі»: оповідання, «Вечір на Владимирській горі», «Сільська старшина бенкетує!». У примітках надано список ілюстрацій.

Шифр НБУВ: Коваль В. С. В95/1, 2; В328383/1, 2

12. Твори : в 2 т. / І. Нечуй-Левицький ; редкол.: І. О. Дзевєрін, М. П. Бажан, О. Т. Гончар, Ю. Е. Григор'єв, В. Г. Дончик [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1985–1986. – (Бібліотека української літератури) (Дожовтнева українська література).

Т. 1 : Повісті та оповідання. П'єса / упоряд., прим. В. Я. Пипченко ; вступ. ст. Н. Є. Крутікової. – 1985. – [638] с. : портр. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000016459>

В історії української реалістичної літератури творчість І. Нечуя-Левицького займає особливе місце. Він блискуче розвинув зміст і форму невеличкого оповідання, дав перші зразки реалістичного романного жанру. До першого тому творів І. Левицького у двох томах увійшли ранні прозові твори письменника «Дві московки» (1868), «Рибалка Панас Круть» (1868), «Хмари» (1874), «Баба Параска та баба Палажка» (1875), «Микола Джеря» (1878), п'єса «На Кожум'яках» (1875).

Т. 2 : Повісті та оповідання / упоряд. і прим. Н. О. Вишневської ; ред. Н. Є. Крутікова. – 1986. – [638] с. : портр. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000016460>

До другого тому двотомника увійшли написані в 1876–1911 рр. повісті «Бурлачка», «Кайдашева сім'я». «Старосвітські батюшки та матушки», казка «Скривджені і нескривджені», оповідання «Афонський пройдисвіт».

13. Твори: в 3 т. / І. С. Нечуй-Левицький ; упоряд. Н. С. Крутікова. – Київ : Дніпро, 1988.

Т. 1. – 463 с.

Т. 2. – 520 с.

Т. 3. – 504 с.

Шифр НБУВ: В335432/1–3

14. Непочаті рудники : твори : в 2 кн. : навч. посіб. / І. С. Нечуй-Левицький ; упоряд., передм. і комент. Ю. Ф. Ярмиша ; ред. В. Зелінська ; верстка О. Карлюк. – Київ : Грамота, 2003. – (Шкільна бібліотека) (Українська література).

Кн. 1 : Твори. – 560 с.

До книги в повному обсязі входять твори: «Дві московки», «Хмари», «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Два брати», а також надана коротка біографія письменника. Твори вивчаються за програмою Міністерства освіти і науки України для середньої загальноосвітньої школи.

Кн. 2 : Твори / зав. ред. З. Іваненко ; техн. ред. П. Ткаченко. – 536 с. – На обкл. авт. не зазнач.

До книги в повному обсязі входять твори: оповідання «Афонський пройдисвіт», повість «Гетьман Іван Виговський», комедія «На Кожум'яках», повість «Князь Єремія Вишневецький», нарис «Шевченкова могила».

Шифр НБУВ: В347538/ Кн. 1–2

15. Вибрані твори : зібрання творів у 3 т. / І. С. Нечуй-Левицький ; передм. А. Гуляк ; відп. за вип. Н. Мясникова ; коректор Л. Тютюнник ; прим.: В. Пипченко, Н. Вишневецька ; дизайн обкл. О. Чичик. – Київ : Сакцент Плюс, 2008.

Т. 1. – 640 с.

До першого тому увійшли найвідоміші оповідання і повісті І. Нечуя-Левицького. Також читачі мають змогу ознайомитися з «Життєписом Івана Левицького (Нечуя), написаного ним самим».

Т. 2. – 512 с.

До другого тому вибраних творів увійшли історична повість «Князь Єремія Вишневецький» та історичний роман «Гетьман Іван Виговський»). У кінці видання надано словник маловживаних слів і примітки.

Т. 3. – 352 с.

До третього тому увійшла повість «Хмари».

Шифр НБУВ: В351091/Т. 1–3

16. Вибрані твори : до 175-річчя від дня народж. Івана Нечуя-Левицького / І. Нечуй-Левицький ; вступ. ст., упоряд. Г. М. Жуковської ; ред.-коректор С. В. Бартош ; худож. оформ. Л. В. Лук'яненко. – Київ : Книга, 2012. – 350 с.

І. Нечуй-Левицький – письменник універсальний, усеохопний, неповторний у художньому відтворенні розмаїття українського суспільного життя. Його повісті «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», що увійшли до пропонованої книги, давно зайняли гідне місце на полиці української класики. Злободенність тематики, художня довершеність, краса і поетичність українського слова забезпечили їм неперобутність у віках. Вони завжди будуть озиватися до української душі і мають не лише загальноукраїнську, але і європейську вартісність.

Унікальний народосвіт постане перед читачами із праці Івана Нечуя-Левицького «Світогляд українського народу. Ескіз української міфології», у якій знайшли відображення самотні уявлення і вірування наших предків.

Шифр НБУВ: Ва759494

17. Вибрані твори / І. Нечуй-Левицький ; передм. С. В. Задорожної. – Київ : Шанс, 2013. – 720 с. – (Шкільна бібліотека).

Видання містить твори, вивчення яких передбачено чинною навчальною програмою з української літератури Міністерства освіти і науки України. До художніх творів подано передмову, що висвітлює життя і творчість письменника. Наприкінці видання розміщено примітки до кожного твору, що полегшує сприйняття тексту.

Шифр НБУВ: Ва769220

Окремі твори

18. Маруся Богуславка : оперета в чотирьох діях / І. Левицький. – Київ : тип. М. П. Фрица, 1875. – 70 с.

Дозволено цензурою. Київ 12 Феврала 1875 г. Правопис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Ву3285

19. Унія і Петро Могила Київський митрополіт / І. Левіцький. – Київ : Тип. М. П. Фрица, 1875. – 40 с.

Дозволено цензурою. Київ, 6-го Января 1875 года. Правопис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Во94650

20. Перші Київські князі Олег, Игорь, Святослав і Святий Володимир і його потомки / І. Левіцький. – Київ : Тип. М. П. Фрица, 1876. – 68 с.

Зі змісту: Перші Київські Князі Олег, Игорь і Святослав. – С. 5; Київський великий князь Святий Володимир і його потомки. – С. 31.

Публікація дозволена цензурою. Київ, 1 ноября 1875 года. Опис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Во429

21. Татари і Литва на Україні / І. Левіцький. – Київ : Тип. С. Т. Еремѣва, 1876. – 42 с.

На початку 13 ст. в Україні скоїлося велике лихо. З далекої Азії на Україну прийшла татарська орда. Це були невеличкі орди Половців і Печенігів. Орда йшла як пожежа, палила, руйнувала, вирізувала в містах людей до останнього чоловіка, топтала дітей кіньми, і позад неї зоставалися тільки руїни та купи трупів... Про ті страшні часи розповів автор у своїй книзі.

Видання дозволено цензурою. Київ, 7 феврала 1876 г. Правопис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Ву3397; Во95340; Во309544

22. Маруся Богуславка : оперета на 4 дії / І. Нечуй-Левицький. – 2-ге вид. – Київ, 1887. – 108 с.

Шифр НБУВ: Ау25190

23. Поміж ворогами : повість / І. Левицький ; Наук. т-во ім. Шевченка. – Львів : Вид. Василя Лукича, 1893. – 180 с.

Книгу видано коштом Наукового товариства ім. Т. Шевченка під керівництвом К. Бернадського.

Шифр НБУВ: Ва567831

24. Зъ давнихъ часивъ. Про гетьмана Богдана Хмельницького / І. Левицький ; Издат. Комитетъ Харьк. О-ва распространенія въ народѣ грамотности. – Харьковъ : Паровая тип. И. М. Варшавчика, 1902. – [2], 32 с. – Опис мовою оригіналу.

Видання книги дозволено цензурою. Москва, 23 Января 1902 г.

Шифр НБУВ: Ао22311

25. Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом : оповіданне з давніх часів / І. С. Нечуй-Левицький. – 2-ге вид. – Коломия : друк. Михайла Білоуса, 1910. – 20 с. – (Народні читанки : Ч. 7–8). – Опис мовою оригіналу.

Зміст: Польські послы в Хмельницького; Відповідь Хмельницького польським послам; Козацькі загони; Козацькі полки на Україні; Польські окопи під Збаражем; Голод у польському таборі; Бунт польських лицарів і підступ Вишневецького; Король іде польському війську на підмогу; Побіда Хмельницького над польським королем під Зборовом; Хмельницький помилував польського короля; Побідний в'їзд Хмельницького у Київ.

Книгу видано накладом Видавничої Спілки Українського учительства.

Шифр НБУВ: Рл № 878

26. Грамматика українського языка : для двох нижчих класів гімназій та для двохкласних і трьохкласних народніх шкіл / І. С. Нечуй-Левицький. – Київ, 1913. – Опис здійснено мовою оригіналу.

Ч. I : Етимологія. – 84 с.

Шифр НБУВ: Білодід І. К. № 1687/1

Ч. II : Синтаксис. – 94 с.

Шифр НБУВ: Вu5234/2

27. Попались. Дитячі Різдвяні сценки: на одну дію / І. С. Нечуй-Левицький ; рис. К. А. – Київ : Волошки, 1916. – [2] с., 18 с. : мал. – Опис здійснено мовою оригіналу.

Шифр НБУВ: Вu5262/8362

28. Вітрогон / І. С. Нечуй-Левицький ; Грінченко Б. Д. Грицько : оповідання / Б. Грінченко. – Черкаси : Вид. Кооперативу «Допомога Школі» Черкас. повіт. вчит. спілки, 1920. – 16 с. – (Діти. Книжки для читання в школі ; кн. 1). – Опис здійснено мовою оригіналу.

Шифр НБУВ: Ва601526

29. Вітрогон / І. Нечуй-Левицький // Рідне слово : зб. новел і оповідань укр. авт. – Вецляр : З друк. Шарфого, 1920. – С. 25–36. – (Вид-во «Струя» ; ч. 4). – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000016638>

До збірки увійшли популярні твори українських прозаїків: О. Стороженка, М. Яцкова, І. Нечуя-Левицького, П. Куліша, Б. Лепкого, Г. Квітки-Основ'яненка, Марко Вовчок, І. Франка, М. Коцюбинського та ін.

30. Микола Джеря : повість / Іван Нечуй-Левицький ; іл. Е. Турбацького. – Вінніпег : Друк. канадійського фермера, [1920-?]. – 142 с. : іл. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000022508>

«Микола Джеря» – це соціально-побутова повість, яку автор присвятив Миколі Лисенку. Твір написано в 1876 р., а видано в 1878 р. Повість оповідає про важке життя та страждання сільського парубка Миколи. У пошуках соціальної справедливості він переступає закон, тому змушений залишити родину та втікати зі свого села. До сьогодні твір користується популярністю в українських читачів.

31. Кайдашева сім'я : повість / І. С. Нечуй-Левицький ; передм. В. Верниволя. – Повне вид. – Київ ; Ляйпціг : Укр. накладня ; Коломия : Галицька накладня, [1922]. – 234 с. : портр.

Книга є повним виданням повісті І. Нечуя-Левицького. Основою цього видання послужило третє, цензуроване київське видання Е. Череповського з 1906 р., приготоване до друку, можливо самим автором, як видно з дати дозволу цензури у 1905 р. Припускається, що автор поробив із власної волі передусім деякі поправки в мові, незначні супроти тексту, надрукованого вперше у львівській «Правді» (1879), випуск III–XII. Решту зробила цензура. З огляду на неї Нечуєві довелося повикидати все те, що могло б дразнити цензуру й спричинити те, що книжка загалом не появилася, а саме: всі згадки про колишню українську волю, про утиск московського уряду, усі напади на панів, на попів, головне ж усі малюнки зловживань ченців по київських монастирях.

Шифр НБУВ: Ва605907

32. Бурлачка : повість / І. Нечуй-Левицький ; ред. і вступ. ст. А. Ніковського. – Київ : Сяйво, 1926. – 282, 3 с. – (Бібліотека української повісті).

Рец.: Шамрай А. «Бурлачка» І. Нечуя-Левицького» : рец. на видання повісті / А. Шамрай // Червоний шлях. – 1927. – № 2. – С. 264.

Шифр НБУВ: Айзеншток № 4412; Ар879

33. Дві московки / І. Нечуй-Левицький ; ред. та ст. А. Ніковського. – Київ : Сяйво : Київ-друк, 1-а фото-літ-друк, [1927]. – 92, 4 с. – (Бібліотека української повісті).

Доля «московок» – жінок тих селян, що були віддані на довголітню службу до царського війська за дореформених часів на Україні.

Шифр НБУВ: Ау4645; Айзеншток № 420

34. ...Дві московки : повість / І. Нечуй-Левицький ; з передм. Т. Зикаєва. – Харків ; Київ : Держ. видав. об'єд. України «Література і мистецтво», 1930. – 112 с. – (Масова художня бібліотечка).

Доля жінок тих селян, що були віддані на довголітню службу до царського війська за дореформених часів на Україні.

Шифр НБУВ: Аu8195

35. Афонський пройдисвіт : оповідання / І. Нечуй-Левицький ; ред. І. Сварник ; худож. Д. Гринєць ; техред. Ц. Буркотовська. – Львів : Книжк.-журн. вид-во, 1961. – 88 с. – (Бібліотечка оповідань «На добрий вечір»).

Довго блукав по Україні монах-пройдисвіт Копронідос, обдурюючи темних богомільних селян. Нарешті він починає промишляти серед київських лаврських ченців, уміло використовуючи їхню зажерливість, розпусність, любов до грошей і ситого розгульного життя. В оповіданні багато оригінально змальованих образів, цікавих спостережень великого письменника з життя та побуту монахів.

Шифр НБУВ: Аo261870

36. Кайдашева сім'я : повість / Іван Нечуй-Левицький. – Київ : Держлітвидав УРСР, 1964. – 198 с., іл.

Шифр НБУВ: Аo165974

37. Старосвітські батюшки та матушки : повість-хроніка / І. С. Нечуй-Левицький ; ред. С. А. Захарова ; худож. А. Д. Базилевич ; худож. ред. В. В. Машков ; техн. ред. Ю. З. Тронік ; коректор О. Т. Супруненко. – Київ : Дніпро, 1972. – 432 с.

Друкується за текстом третього видання повісті-хроніки І. С. Нечуя-Левицького «Старосвітські батюшки та матушки» (Київ, 1905). Цензурні пропуски відновлено за першодруком у журналі «Зоря»: № 17, 19 1888 р.

У повісті-хроніці з неперевершеним гумором, іноді навіть карикатурно змальовано життя українського духовенства 1820–1840-х років. Читача захоплюватимуть смішні пригоди старосвітських і новітніх батюшок та матушок – численні «гарбузи» Балабухи, «скакання в гречку» його попаді Олесі, запопадливість у хазяйстві дружини карапишанського дяка Харитона Моссаковського. Глузуючи з духовенства, письменник з теплою симпатією показав народ, його побут, його несміливі спроби протесту проти різних знущань.

Шифр НБУВ: Коваль В. С. Аo50

38. Народні пісні в записах І. Нечуя-Левицького / упоряд., вступ. ст. і прим. О. І. Дея. – Київ : Муз. Україна, 1985. – 103 с., рис.

Шифр НБУВ: Ва25418

39. Старосвітські батюшки та матушки : повість-хроніка / І. С. Нечуй-Левицький ; худож. А. Базилевич. – Київ : Дніпро, 1985. – 356 с. : іл. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0005134

У повісті видатного українського письменника, майстра сатири та гумору І. С. Нечуя-Левицького (1838–1918) відображено життя й побут українського духовенства 20–40-х рр. XIX ст. Автор дотепно розвінчує лицемірство, лінь, інтелектуальну обмеженість служителів тогочасної церкви.

40. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський : іст. романи / І. Нечуй-Левицький ; упоряд. Р. С. Мішук. – Київ : Дніпро, 1991. – 511 с. – (Бібліотека історичної прози).

Шифр НБУВ: Ва538384

41. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології / І. Нечуй-Левицький ; ред. і коректура: Н. Кравченко, Н. Щербакової. – Київ : Обереги, 1992. – 144 с. : іл. – (Бібліотека українського раритету).

Унікальна праця вийшла друком вперше 1876 р. У доступній науково-популярній формі письменник викладає свій досвід осягнення світогляду рідної нації, співвідношення в ньому народних традицій, віри, науки, філософії, історії. У розповідях постають зримі образи героїв української міфології, а також самі легенди про створення світу, мирове дерево дуб, створення людей. Соковита мова, картини народного життя роблять прочитання цього забороненого й забутого твору відкриттям цілого неповторного самобутнього світу наших пращурів.

Про заборону твору І. С. Нечуя-Левицького свідчить запис: «ЦГИА СССР, ф. 777, оп. 3, д. 61 ч. 1, л. 1709 од.: «М. В. Д. Главное управление по делам печати 5 ноября 1881 г. № 4367 С.-Петербургскому комитету: Вследствие представления от 24 Ноября минувшего года за № 1489 уведомляю С.-Петербургский Цензурный Комитет для соответствующего распоряжения, что брошюры заграничного издания на малороссийском наречии: «Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Написав Іван Левицький у Львові. 1876» и «Руська хата. Буковинський альманах на рік 1877. Львів і Чернівці 1877», напечатанные с отступлениями от общепринятого русского правописания, донося бать запрещены к обращению в России в силу Высочайшего повеления от 18 Мая 1876 г. Экземпляры означенных брошюр при сем возвращаются».

Текст друкується із збереженням авторської орфографії.

Шифр НБУВ: Ва548406

42. Запорожці : казка : для мол. та серед. шк. віку / І. С. Нечуй-Левицький ; худож. О. Кошель. – Київ : Веселка, 1994. – 71 с. : іл.

Шифр НБУВ: Вc30113*

43. Кайдашева сім'я : повість. Баба Параска та баба Палажка : оповідання / І. С. Нечуй-Левицький ; іл. М. Компанець ; техн. ред. А. Влязло. – Київ : Анфас, 1994. – 162 с.

Повість «Кайдашева сім'я» була написана у 1879 р., цикл оповідань «Баба Параска та баба Палажка» – у 1874–1875 рр. Глибоке відтворення життя свого народу, психологізм і різнобарвність народних типів ставить І. Нечуя-Левицького в один ряд з І. Франком, М. Гоголем, О. Бальзаком, Е. Золя.

Надруковано за виданням «І. С. Нечуй-Левицький. “Вибрані твори”». – Київ : Держлітвидав України, 1960».

Шифр НБУВ: Ва557555

44. Князь Єремія Вишневецький; Гетьман Іван Виговський : іст. романи : для ст. шк. віку / І. С. Нечуй-Левицький ; упоряд., передм., прим. Р. С. Міщука ; редкол.: В. Ф. Василяшко, Д. В. Затонський, Л. І. Міщенко [та ін.] ; худож. оформ.: З. В. Волковинської, М. Т. Чернокапського. – Київ : Веселка, 1996. – 542 с. : іл. – (Шкільна бібліотека).

Історичні твори класика української літератури І. Нечуя-Левицького дають цікавий матеріал для роздумів над проблемою морального виробу. Саме такий підхід вирізняє роман «Князь Єремія Вишневецький», де письменник досліджує егоїзм і непомірні амбіції непересічної особистості, що призводить до зради власного народу, і роман «Гетьман Іван Виговський», у якому автор аналізує шлях відомого українського державця.

Шифр НБУВ: Ва567541

45. Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини: сьогочасне літературне прямування / І. Нечуй-Левицький // Воля і Батьківщина : укр. часоп. – Львів, 1997. – Число 3 (8/24). – С. 74–88.

Передрук здійснено за першодруком у журналі «Правда» 1878 р. (Т. 2, с. 1–41) з виправленням пропусків, які виявив С. Єфремов, маючи для порівняння автограф (вони подані у квадратних дужках з позначенням зірочкою). Мовні особливості першодруку повністю збережено, зроблено тільки орфографічну та пунктуаційну корекцію для наближення до чинних норм сучасного правопису.

Шифр НБУВ: Ж14878/1997/3

Те саме // Україністика на торонтському університеті : електрон. б-ка. – URL: <http://sites.utoronto.ca/elul/Nechui/Ukrainstvo/ukrainstvo05.Nepotribnist-1.html>

46. Українка Леся. Бояриня : драм. поема / Л. Українка; І. С. Нечуй-Левицький. Гетьман Іван Виговський : роман / І. Нечуй-Левицький ; худ. ред. Р. І. Калиш ; техн. ред. Т. С. Березяк. – Київ : Наук. думка, 1997. – 336 с. – (Бібліотека школяра).

Маловідома драматична поема «Бояриня» геніальної поетеси Лесі Українки написана у квітні 1910 р. і вперше видрукована в журналі «Рідний край» у 1914 р., уже після її смерті. Зміст поеми пов'язаний із XVII ст., добою Руїни й П. Дорошенка.

Роман І. Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський», написаний у 1895 р., відображає одну із славетніших сторінок історії України: боротьбу українського козацтва за волю та незалежність.

Названі твори передбачені шкільною програмою з української літератури. У кінці книги вміщено словник маловживаних слів.

Шифр НБУВ: Ва580005

47. Українство на літературних позвах з Московщиною: культурологічні трактати / І. Нечуй-Левицький ; упоряд. М. Чернопис[ь]кий. – Львів : Каменяр, 1998. – 256 с.

Видання об'єднує три головні культурологічні антиімперські трактати класика української літератури, першодруки яких за життя автора вийшли в світ за межами Російської імперії анонімно або під псевдонімом. Досі вони не передруковувалися, за винятком одного спотвореного радянською цензурою, та зберігаються в архівних рідкісних виданнях і практично не доступні навіть фахівцям-філологам, викладачам ЗВО та середніх загальноосвітніх шкіл, науковцям, аспірантам і студентам. У трактатах письменник-народознавець і культуролог розкриває витoki, зміст шовіністичної ідеології московських великодержавників-українофобів, її ворожість ідеалам свободи, рівності й справедливості.

Зміст: Чернопис[ь]кий Михайло. «Баштовий української нації»; «Органи російських партій»; «Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини (Сьогочасне літературне прямування)»; «Українство на літературних позвах з Московщиною»; «Коментар».

Шифр НБУВ: Ва595847

48. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології / І. Нечуй-Левицький ; ред. і коректура: Н. Кравченко, Н. Щербакової. – 2-ге вид. – Київ : Обереги, 2003. – 144 с. : іл. – (Бібліотека українського раритету).

Шифр НБУВ: Ао263302

49. Два брати : казка / Нечуй-Левицький Іван ; мал. Т. Кудіненко. – Київ : Літопис ХХ, 2008. – 20 с. : портр. – (Бібліотека журналу «“Дивосвіт” – казки, легенди, міфи» ; 2008, № 3 (15).

Казка була написана у 1885 р.

Шифр НБУВ: Ж73241/2008/3

50. Кайдашева сім'я : для серед. та ст. шк. віку / І. С. Нечуй-Левицький ; упоряд. текстів та передм. О. М. Колінченко ; ред. Л. А. Климчик ; худож. оформ. серії Н. Задорожної. – Київ : Школа, 2009. – 120 с. – (Бібліотека

шкільної класики) (Твори шкільної програми для обов'язкового читання та вивчення).

До книжки увійшли вибрані твори, що належать до різних жанрів: казка «Запорожці», оповідання «Дві московки», повісті «Микола Джеря» та «Кайдашева сім'я». Видатний майстер художньої прози І. Нечуй-Левицький відобразив тяжке життя українського народу другої половини ХІХ ст., змалювавши селянство й заробітчан, злиднями гнаних з рідних осель на фабрики й рибні промисли, увів в українську літературу нові теми та мотиви, змалював їх яскравими художніми засобами.

Шифр НБУВ: Ва708708

51. «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я» та інші твори : [збірка] / І. Нечуй-Левицький ; ред.-уклад. О. В. Зав'язкін ; ред. Ю. В. Жиронкіна ; худож. С. Ю. Донець. – Донецьк : ВКФ «БАО», 2010. – 384 с.

Знамениті повісті «Микола Джеря» та «Кайдашева сім'я», оповідання «Афонський пройдисвіт», нарис «Вечір на Владимирській горі» увійшли до золотого фонду вітчизняної літератури. Глибокий психологізм, тонкий аналіз суспільної кризи, якої зазнав український люд за пореформеної доби, увага до побутових деталей – усе це робить творчість автора визначним явищем у вітчизняному письменстві.

Шифр НБУВ: Ао268885

52. Кайдашева сім'я : вибр. твори : для серед. та старш. шк. віку / Іван Нечуй-Левицький ; упоряд. текстів та передм. Ольги Колінченко ; ред. Л. А. Климчик ; обкл. О. М. Ільїних. – Київ : Нац. книжк. проект, 2011. – 320 с. – (Бібліотека шкільної класики) (Обов'язкова програма. 10 клас).

До книжки увійшли вибрані твори, що належать до різних жанрів: казка «Запорожці», оповідання «Дві московки», повісті «Микола Джеря» та «Кайдашева сім'я».

Шифр НБУВ: Ва750151

53. Кайдашева сім'я. Гетьман Іван Виговський / І. Нечуй-Левицький ; голов. ред. С. С. Скляр ; відп. за вип. К. В. Шаповалова. – Харків : Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 416 с. : іл. – (Шедеври на всі часи).

Зміст: Передмова; «Кайдашева сім'я»; «Гетьман Іван Виговський»; Словник маловживаних слів.

Друкується за виданням «І. Нечуй-Левицький. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський. – Київ : Дніпро, 1991».

Шифр НБУВ: Ва739645

54. Кайдашева сім'я : [повісті, оповідання, роман] / І. Нечуй-Левицький ; передм., комент. М. П. Бондаря ; голов. ред. Є. В. Мезенцева ; відп. за вип. Г. С. Таран ; худож. оформ. Б. П. Бублик. – Харків : Фоліо, 2011. – 605 с. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

До книги увійшли повісті й оповідання з народного життя («Кайдашева сім'я» «Микола Джеря», «Баба Параска та баба Палажка»), у яких автор створив колоритні постаті з усіх верств населення, а також роман «Хмари», що присвячено темі української інтелігенції та зображує людей широких, прогресивних поглядів, які своєю гуманною просвітницькою діяльністю відкривали народу перспективи нового, вільного й розумного буття.

Шифр НБУВ: Ва745046

55. Князь Єремія Вишневецький : роман / І. С. Нечуй-Левицький. – Донецьк : ВКФ «БАО», 2011. – 416 с.

Є. Вишневецький – історичний персонаж, жорстокий магнат, відомий своїми розправами над повсталими козаками й селянами. У романі розповідається про життя князя Вишневецького, яке переплітається з трагічною історією України XVII ст., де живі задрять мертвим, а запеклого ворога важко відрізнити від рідного брата. У виданні також представлено інші історичні твори письменника, зокрема нариси «Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом» і «Брюховецький та Тетеря», які подають читачеві достовірну картину народно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького та змальовують початок страшної української Руїни.

Шифр НБУВ: Ва740948

56. Князь Єремія Вишневецький : роман : для серед. шк. віку / І. Нечуй-Левицький. – Вид. 2-ге, без змін. – Київ : Нац. кн. проект, 2011. – 255 с. – (Бібліотека шкільної класики) (Позакласне читання. 10 клас).

Роман переносить нас у вируюче XVII ст. У центрі уваги нащадок славного українського лицаря Байди Вишневецького князь Єремія. Письменник намагається осмислити як князь Єремія міг стати зрадником свого народу. Це глибоко психологічний твір. Письменник показує, що людина, яка зрадила свій народ, ніколи не матиме щастя.

Шифр НБУВ: Ва753268

57. Гетьманська Україна: Іван Виговський та Іван Мазепа / Іван Нечуй-Левицький, Богдан Лепкий. – Донецьк : ВКФ «БАО», 2012. – 480 с. – (Видатні українські твори) (Історія в романах та повістях). – Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

Зміст: Гетьман Іван Виговський : роман / Іван Нечуй-Левицький ; З-під Полтави до Бендер : роман / Богдан Лепкий.

Два твори, що увійшли до цього видання, змальовують відомі історичні події. «Гетьман Іван Виговський» І. Нечуя-Левицького – роман про досвідченого політика, хороброго й талановитого воєначальника, який став до державного керма в складний час, коли в Україні розпочалася братовбивча війна. «З-під Полтави до Бендер» – заключна частина епопеї Богдана Лепкого про гетьмана Івана Степановича Мазепу. Талановитий український письменник розповідає про останні роки життя великого гетьмана України.

Шифр НБУВ: Ва757449

58. Кайдашева сім'я : повісті, п'єса / І. Нечуй-Левицький ; передм., комент. М. П. Бондаря. – Харків : Фоліо, 2012. – 603 с. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

Шифр НБУВ: Ва756402

59. Микола Джеря ; Кайдашева сім'я : повісті / І. Нечуй-Левицький ; дизайн обкл. О. В. Шевченко. – Харків : Аргумент Принт, 2012. – 254, [1] с. – (Українська класична література). – Назва обкл.: Микола Джеря.

Шифр НБУВ: Ва755212

60. Кайдашева сім'я : повість / І. Нечуй-Левицький ; передм., комент. М. П. Бондаря. – Харків : Фоліо, 2013. – 151 с. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

Письменник І. Нечуй-Левицький був майстром художньої прози. Найвідомішим твором стала його соціально-побутова повість «Кайдашева сім'я». «Усе змішалось в домі Кайдашів, коли старший син Карпо одружився з Мотрею. Дівчина – “серце з перцем” одразу не сподобалася прискіпливій свекрусі. Стіни Кайдашевої хати двигтіли від сварок. А коли молодший Лаврін привів наречену Мелашку, то про мир і злагоду забули назавжди!» У цій повісті так легко впізнати будні багатьох українських родин. Тут усе як у житті: сміх і сльози, пристрасть і прикрощі, мрії, що розбиваються об землю, і найголовніше – всепереможна любов!

Твір було екранізовано у 1993 р, а головні ролі в стрічці зіграли відомі українські актори Б. Ступка і Р. Недашківська.

Шифр НБУВ: Ва763511

61. Спростування новітніх раціоналістичних думок про лице Ісуса Христа : богослов. дис. : до 175-річчя з дня народж. письменника / Іван Нечуй-Левицький ; ред. і коректура С. Л. Хавруся . – Черкаси : Інтеграл-Техноімпекс, 2013. – 84 с. – Текст рос.

Зміст: Твердиня духу (передмова); Новейшие рационалистические мнения о лице Иисуса Христа; Про упорядника.

І. Нечуй-Левицький стверджував: «Де правда, там і Бог; де Бог, там і правда. Там нема Бога, де кривда й неправда». У книжці надрукована богословська дисертація випускника Київської духовної академії І. Левицького (1865) – майбутнього класика української літератури І. Нечуя-Левицького. На її сторінках автор спростовує новітні думки європейських філософів-раціоналістів XVIII – першої половини XIX ст. про лице Ісуса Христа.

Шифр НБУВ: Ва763259

62. Кайдашева сім'я. Гетьман Іван Виговський / Іван Нечуй-Левицький ; голов. ред. С. С. Скляр ; відп. за вип. К. В. Шаповалова ; худож. Ольга Іващенко ; худож. ред. Т. М. Коровіна. – 2-ге вид., стер. – Харків : Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. – 416 с. : іл. – (Шедеври на всі часи).

Зміст: Передмова; Кайдашева сім'я; Гетьман Іван Виговський; Словник маловживаних слів.

Книгу надруковано за виданням І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський» (Київ: Дніпро, 1991). В оформленні обкладинки використано картину А. Венеціанова «Селянські діти у полі».

Шифр НБУВ: Ва782546

63. Микола Джеря. Кайдашева сім'я та інші твори / І. Нечуй-Левицький ; уклад. О. В. Зав'язкін ; худож. С. Ю. Донець ; ред. Ю. В. Жиронкіна. – Донецьк : БАО, 2014. – 384 с.

Читачам пропонуються знамениті повісті «Микола Джеря» та «Кайдашева сім'я», оповідання «Афонський пройдисвіт», нарис «Вечір на Владимирській горі», що ввійшли до золотого фонду вітчизняної літератури. Глибокий психологізм, тонкий аналіз суспільної кризи, якої зазнав український люд за пореформеної доби, увага до побутових деталей – усе це робить творчість автора визначним явищем у вітчизняному письменстві.

Шифр НБУВ: Ао272429

64. Кайдашева сім'я. Гетьман Іван Виговський / І. Нечуй-Левицький. – 2-ге вид., стер. – Харків : Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 413, [3] с. : іл. – (Шедеври на всі часи).

Зміст: Передмова; Кайдашева сім'я; Гетьман Іван Виговський; Словник маловживаних слів.

Книгу надруковано за виданням І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський» (Київ: Дніпро, 1991). В оформленні обкладинки використано картину А. Венеціанова «Селянські діти у полі». Видання є додатковим накладом до книги 2014 р.

Шифр НБУВ: Ва796476

65. Князь Єремія Вишневецький : роман / І. Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2015. – 248 с. – (Класна література ; № 3, 2015).

Роман «Князь Єремія Вишневецький» переносить нас у вируюче XVII ст. Але в центрі уваги письменника не героїка визвольної боротьби в Україні, а спроба осмислити, як нащадок славного українського лицаря Байди Вишневецького князь Єремія став зрадником свого народу. Він успадкував від своїх предків гострий розум і риси сильної людини. Але егоїзм, ненаситне бажання слави, розкошів затьмарюють усі висоти порухи душі князя. Єремія вражає страшною жорстокістю в розправах над повсталими козаками й селянами. Він руйнував і палив Україну, «неначе татарська або монгольська орда». Навіть закоханість у козачку Тодозю не повернула йому людську

подобу, і тут він діє силою та лютими погрозами. Це глибоко психологічний твір. письменник показує, що людина, яка зрадила свій народ, ніколи не матиме щастя.

В оформленні обкладинки використано роботу М. Самокиша «Бій Максима Кривоноса з князем Єремією Вишневецьким» (1934).

Шифр НБУВ: Ва795023

66. Перлини української класики : збірка / Тарас Шевченко, Григорій Квітка-Основ'яненко, Іван Нечуй-Левицький [та ін.] ; передм. Р. Трифонова ; голов. ред. С. С. Скляр ; відп. за вип. Т. М. Куксова. – Харків : Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 816 с.

Зі змісту: Кайдашева сім'я / І. С. Нечуй-Левицький. – С. 111–227; Микола Джеря / І. С. Нечуй-Левицький – С. 227–319.

Шифр НБУВ: Ва799582

67. Кайдашева сім'я : повісті, оповідання, роман / І. Нечуй-Левицький ; передм., комент. М. П. Бондаря ; худож.-оформлювач Б. П. Бублик. – Харків : Фоліо, 2016. – 603, [2] с. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури) (Шкільна бібліотека. Українська література).

До книги увійшли повісті й оповідання з народного життя: «Кайдашева сім'я», «Микола Джеря», «Баба Параска та баба Палажка», у яких автор створив колоритні постаті з усіх верств населення, а також роман «Хмари», що присвячено темі української інтелігенції та зображує людей широких, прогресивних поглядів, які своєю гуманною просвітницькою діяльністю відкривали народу перспективи нового, вільного й розумного буття.

Шифр НБУВ: Ва809116

68. Перлини української класики : збірка / Тарас Шевченко, Григорій Квітка-Основ'яненко, Іван Нечуй-Левицький [та ін.] ; передм. Р. Трифонова ; голов. ред. С. С. Скляр ; відп. за вип. Т. М. Куксова. – Харків : Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. – 816 с.

Зі змісту: Кайдашева сім'я / І. С. Нечуй-Левицький. – С. 111–227; Микола Джеря / І. С. Нечуй-Левицький – С. 227–319.

Збірку видано додатковим накладом.

Шифр НБУВ: Ва802257

69. Український характер у кращих творах вітчизняних класиків : збірник / Т. Г. Шевченко [та ін.] ; уклад. О. В. Зав'язкін. – Харків : Сиція, 2016. – 384 с. : іл.

Література кожного народу є його художньою історією. Усі явища в житті суспільства знаходять своє відтворення в літературі. Видання пропонує читачеві поринути у світ української класики. У творах видатних вітчизняних письменників – боротьба народу проти поневолювачів, оспівування благородних людських почуттів, становлення національної ідеї тощо.

Зі змісту: Микола Джеря / Іван Семенович Нечуй-Левицький – С. 152–274.

Твір присвячений М. Лисенкові був написаний у 1876 р., 1 генваря. Опис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Ва807397

70. Хмари : повість / І. Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2016. – 367 с. – (Класна література).

Головні герої повісті «Хмари» – студенти, а з часом – професори Київської духовної академії та університету, їхні діти. Зі сторінок книги постають яскраві картини їхнього повсякденного життя: навчання, мрії, зустрічі, вечірки, дискусії, танці, залицяння, одруження тощо. Повість приваблює динамічним сюжетом, колоритною мовою, блискучим знанням народних звичаїв, мальовничими описами Києва та інших куточків України, вірою героїв у майбутнє і дає змогу читачеві краще зорієнтуватися в історії України, зблизька побачити як і чим жила молодь того часу.

Шифр НБУВ: Ва805194

71. Кайдашева сім'я : повість / І. Нечуй-Левицький. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2017. – 232 с. : іл. – (Богданова шкільна наука).

«Кайдашева сім'я» – реалістична соціально-побутова повість. У творі описано події, що відбувалися у великій сільській родині Кайдашів. Конфлікти усередині сім'ї зображено з гумором, проте добре ставлення до сварливих Кайдашів не перешкоджає автору безжально критикувати суспільний лад, спосіб організації громади, поведінку духовенства, які призводять до зубожіння людського духу.

Повість підписана 1878 роком.

Шифр НБУВ: Ва813336

72. Кайдашева сім'я : повість / І. Нечуй-Левицький ; передм. та комент. М. П. Бондаря. – Харків : Фоліо, 2017. – 151, [2] с. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

Майстер слова І. Нечуй-Левицький мав на меті якомога глибше розробити «непочаті рудники» українського життя і створити правдиві образи людей з усіх верств суспільства. Колоритні постаті героїв, соковитий гумор і сміливе поєднання серйозного та навіть трагічного з комічним зробили твори І. С. Нечуя-Левицького справжніми перлинами української прози. Повість «Кайдашева сім'я» якнайкраще демонструє самотній талант письменника.

Цей твір став улюбленим для багатьох українців, а назва «Кайдашева сім'я» – сталим виразом. Суперечки, що згодом переросли в справжні баталії, у цій невгамовній родині виникають після того, як сини – Карпо та Лаврін – створюють власні сім'ї. Книгу неможливо читати без сміху, однак це сміх крізь сльози. Через трагікомічні ситуації та недоладні вчинки Кайдашів, що

ворогують між собою за клопоть поля, садибу, стару грушу, простежуються одвічні проблеми людських взаємовідносин та стосунків між поколіннями.

Шифр НБУВ: Ва813972

73. Кайдашева сім'я : повість / І. Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2018. – 223 с. – (Скарби ; 2018, № 5).

За словами І. Франка, повість «Кайдашева сім'я» належить до «найкращих оздоб українського письменства». З великою художньою силою І. Нечуй-Левицький на прикладі однієї сім'ї змалював український національний колорит. Перед читачем постає низка яскравих персонажів: забобонний Кайдаш, чванлива й пихата Кайдашиха, бриклива Мотря, понурий Карпо, доброзичливі Лаврін та Мелашка. Книга зачаровує неспідробним гумором, веселими й дотепними діалогами, чудовими пейзажами та сценами щирого кохання.

Шифр НБУВ: Ао274912

74. Кайдашева сім'я : повісті / І. Нечуй-Левицький ; кер. проекту В. А. Тютюнник ; відпов. за вип. К. В. Озерова ; худож. ред. А. О. Попова. – Харків : Кн. клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. – 320 с. – (Перлини української класики).

У повісті «Кайдашева сім'я» так легко впізнати будні багатьох українських родин. Тут усе як у житті: сміх і сльози, пристрась і прикрощі, мрії, що розбиваються об землю, і найголовніше – всепереможна любов! Окрім цієї повісті книга містить повість «Микола Джеря» та «словник маловживаних слів».

Шифр НБУВ: Ва829148

75. Микола Джеря : повість / І. Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2019. – 191 с. – (Скарби ; № 2, 2019).

Повість «Микола Джеря» – справжня енциклопедія українського життя ХІХ ст. Микола Джеря шукає правди і справедливості, завжди стає на захист принижених. Разом із героєм, змушеним утікати від розправи, ми мандруємо Україною, стаючи очевидцями різноманітних, часто несподіваних і напружених подій. Навіть повернувшись через двадцять років додому вже сивим дідусем, Микола не втратив почуття людської гідності, невгасимої гордості, сміливості та прагнення до волі.

Повість присвячується М. В. Лисенкові.

Шифр НБУВ: Ао275292

76. Кайдашева сім'я : повісті / І. Нечуй-Левицький ; кер. проекту В. А. Тютюнник ; відпов. за вип. К. В. Озерова ; худож. ред. А. О. Попова. – 2-ге вид. – Харків : Кн. Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. – 320 с. – (Перлини української класики).

Зміст: Кайдашева сім'я; Микола Джеря; Словник маловживаних слів.

Шифр НБУВ: Ва841274

77. Кайдашева сім'я : повісті, оповідання, роман / І. Нечуй-Левицький ; передм., комент. М. П. Бондар ; худож.-оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова ; голов. ред. О. В. Красовицький ; відп. за вип. Г. С. Таран. – Харків : Фоліо, 2020. – 603, [2] с. – (Шкільна бібліотека) (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

За словами Івана Франка, повість «Кайдашева сім'я» належить до «найкращих оздоб українського письменства». Митець показує життя однієї селянської родини – Омелька Кайдаша, дорослі сини якого створюють власні сім'ї й влаштовують свій побут після реформи 1861 р.

До книги увійшли також роман «Хмари», повісті «Дві московки», «Микола Джеря» та оповідання «Баба Параска та баба Палажка». В оформленні обкладинки використано картину К. Трутовського «Біля тину» (1886).

Шифр НБУВ: Ва845107

78. Кайдашева сім'я : повість / І. Нечуй-Левицький. – Київ : Знання, 2020. – 175 с. – (Класна література).

Шифр НБУВ: Ва841436

79. Микола Джеря : повість / І. Нечуй-Левицький ; ред.: Б. Будний (голов. ред.), Д. Пендзей ; худож. І. Басалига. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2020. – 192 с. : іл. – (Світовид).

У повісті «Микола Джеря» описується важке життя селян-кріпаків у царській Росії, їхню хаотичну боротьбу проти гноблення. Автор вдало поєднує колоритні народні персонажі з яскравими характерами та гармонійні описи природи.

Життєва одіссея сміливого правдолюбця Миколи Джері цікаво й невимушено розгортається під пером І. Нечуя-Левицького. Рятуючись від панського свавілля, герой двадцять років поневіряється в пошуках правди і кращої долі, але за всіх обставин залишається духовно вільним, небайдужим до насильства та несправедливості. За словами І. Франка, це «один із тих світлих, лицарських типів українських..., котрим ціле життя воля пахне..., тих здорових натур, що скорше вломляться, а зігнути не дадуться». Утілені в цьому образі прагнення до волі, одвічний пошук правди є актуальними й понині.

Шифр НБУВ: Ва848393

Окремі статті І. Нечуя-Левицького

80. Історія української літературної критики та літературознавства : хрестоматія. У 3 кн. Кн. 2. Навчальний посібник / упоряд. П. М. Федченко ;

голов. ред. М. Тимошик, ред. Л. Щербатенко ; Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України ; обкл. худож. Є. І. Муштенка. – Київ : Либідь, 1998. – 352 с.

Зі змісту: Сьогочасне літературне прямування / І. С. Нечуй-Левицький. – С. 212–222; Загальний огляд найновішої русько-української літератури / І. С. Нечуй-Левицький. – С. 222–229; Українська декадентщина / І. С. Нечуй-Левицький. – С. 229–237.

У відповідності до програм лекційних і спеціальних курсів з історії української критики та літературознавства до другої книги хрестоматії включено належно систематизовані та прокоментовані різножанрові критичні матеріали української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Значна частина цих матеріалів взята з малодоступних нині періодичних і книжкових видань та архівних фондів. Подібне видання в Україні було здійснено вперше.

Шифр НБУВ: В340970/2.

Переклади І. Нечуя-Левицького

81. Найдавніша література Шумеру, Вавилону, Палестини / пер. І. Франка, П. Куліша, І. Нечуя-Левицького, Лесі Українки, М. Москаленка ; передм. та прим. В. А. Храновського ; худож.-оформлювач В. М. Карасик. – Харків : Факт, 2016. – 441, [1] с.

Шумер, Вавилон, Палестина... Тут почалась історія людства, історія цивілізації, саме тут люди створили перший міфопоетичний твір – епос про Гільгамеша, «героя-предка», у якому відобразився світогляд людини, її уявлення про світ і своє місце в ньому. Видання містить найяскравіші зразки найдавнішої літератури: епос про Гільгамеша, поеми про створення світу та біблійний потоп, а також перли біблійної поезії та прози, перекладом яких ми завдячуємо видатним українським митцям: І. Франкові, П. Кулішеві, І. Нечую-Левицькому, Лесі Українці.

Зі змісту: Палестина: Книга Рути / пер. Іван Семенович Нечуй-Левицький. – С. 401–408; 3 «Книги Даниїла» / пер. Іван Семенович Нечуй-Левицький. – С. 413–420.

Шифр НБУВ: Ва807113

Переклади творів І. Нечуя-Левицького на мови народів світу

82. Бурлачка : роман / пер. с укр. П. Опанасенко. – Москва ; Ленинград : Гос. изд-во, 1-я Образцовая тип., 1929. – 191 с. – (Творчество народов СССР). – Перед загл. автор. – И. Нечуй-Левицкий. На обл. – Н. Нечуй-Левицкий.

Шифр НБУВ: Вu12237

83. Николай Джеря / пер. с укр. Э. Григорьева. – Харьков : Пролетарий, 1929. – 190, [2] с.

Шифр НБУВ: Вu13800

84. Николай Джеря / пер. с укр. Э. Григорьева. – 2-е изд. – Харьков : Пролетарий, 1930. – 132 с.

Шифр НБУВ: Вu13800

85. Мыкола Джэря : повистири / Традусы дин украинешть ди Н. Марков. – Тиришполя : Едитура статники а Молдовий, 1932. – 142 п.

Шифр НБУВ: Au14495

86. Афонский проходимец : повесть / пер. с укр. А. Островского. – Симферополь : Крымиздат, 1954. – 48 с.

Шифр НБУВ: Во614287

87. Избранные произведения : в 2 т. / пер. с укр., послесл. К. Трофимова, Н. Шевелева ; ил. Ю. Ростовцев. – Москва : Госиздат, 1956.

Т. 1 : Микола Джеря: повесть. Семья Кайдаша: повесть. Баба Параска да баба Палажка: рассказ. Дьявольское искушение: повесть. Два брата: сказка. Старые кутилы: рассказ. Деревенская знать угощается: рассказ. Афонский проходимец. – 431 с., 1 л. портр.

Т. 2 : Бурлачка: повесть. Погибшие: повесть. Старосветские батюшки и матушки: повесть. – 512 с.

Шифр НБУВ: В301821/1, 2

88. Семья Кайдаша и другие / пер. с укр., послесл. Н. Шевелева. – Москва : Гослитиздат, 1956. – 190 с. – (Массовая серия).

Зміст: Семья Кайдаша : повесть; Дьявольское искушение : повесть; Деревенская знать угощается : рассказ.

Шифр НБУВ: Во658125

89. Повести и рассказы / предисл. Е. Кирилюка (с. 3–18) ; пер. с укр. – Москва : Худож. лит., 1964. – 574 с.: ил.

Зміст: Повести: Две солдатки, Заноза, Среди врагов, Заживо погребённые; Рассказы: Обездоленные и не обездоленные, Индийская легенда.

Шифр НБУВ: Во911520

90. Семья Кайдаша : повесть / пер. с укр. К. Трофимова ; вступ. ст. Л. Хинкулова ; ил. И. В. Царевич. – Москва : Худож. лит., 1969. – 182 с. : ил. – (Шмуцтит.: Народная библиотека).

Шифр НБУВ: Ва83713

91. Старосветские батюшки и матушки : повесть / пер. с укр. К. Трофимова ; вступ. ст. Н. Крутиковой ; худож. А. Виноградов. – Москва : Худож. лит., 1979. – 448 с. : ил.

Шифр НБУВ: Ао221495

92. Избранные произведения : в 2 т. / пер. с укр., сост. К. Трофимова, Н. Шевелева. – Москва : Худож. лит., 1988.

Т. 1 : Повести и рассказы. – 526, [2] с.

Зміст: Повести: Микола Джеря, Семья Кайдаша, Бурлачка; Рассказы: Беда бабе Параске да бабе Палажке Соловьихе, Баба Параска да баба Палажка, Деревенская знать угощается.

Т. 2 : Повести. Рассказы. – 528 с.

Шифр НБУВ: В335265/1, 2

Література про життя і діяльність поета

Автореферати і дисертації

93. Власенко В. О. Юмор и сатира в творчестве И. С. Нечуя-Левицкого : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. О. Власенко ; Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. – Киев, 1962. – 24 с.

Шифр НБУВ: Во832339; Айзеншток № 9832

94. Федосов Л. П. Фольклорные и литературные источники юмора и сатиры И. С. Нечуя-Левицкого : автореф. дис. ... канд. филол. наук. / Л. П. Федосов ; АН Укр. ССР, Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко. – Киев, 1966. – 22 с.

До автореферату додається «Список опублікованих праць за темою дисертації».

Шифр НБУВ: Ва18384

95. Тараненко Н. А. Литературно-эстетические взгляды и творческая практика И. С. Нечуя-Левицкого : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Н. А. Тараненко ; Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченка. – Киев ; Запорожье : Коммунар, 1972. – 88 с. – Библиогр.: с. 87–88. – Рос. м.

Автореферат надається на правах рукопису. Робота виконувалася на кафедрі української літератури Запорізького державного педагогічного інституту. Згідно з вимогами дисертація була виконана здобувачем українською мовою.

До автореферату включено перелік головних друкованих праць автора за темою дисертації.

Шифр НБУВ: 413-26 арх.

96. Калинчук А. М. Історичні романи І. Нечуя-Левицького: особливості поетики : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Калинчук Алла Миколаївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2000. – 206 с. – Бібліогр.: с. 181–206.

Шифр НБУВ: Дс70036

97. Пода О. Проблема трансформації історичної правди у творчості І. С. Нечуя-Левицького : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / О. Ю. Пода. – Запоріжжя, 2000. – 20 с.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі трансформації історичної правди у малодослідженій частині творчого спадку І. Нечуя-Левицького – історичних романах «Гетьман Іван Виговський», «Князь Єремія Вишневецький». Історичну романістику письменника розглянуто в контексті української, російської та польської історіографії ХІХ – початку ХХ ст. Розкрито творчу своєрідність реалізації І. Нечуєм-Левицьким історичної тематики, специфіку бачення письменником історичного факту і художнього домислу, майстерність змалювання подій і конкретно-психологічних характеристик. Окреслено коло історичних джерел романів, визначено систему взаємозв'язків між ними і творами І. Нечуя-Левицького, що дає змогу в більшому обсязі та ширшому ракурсі охопити розгляд трансформаційних змін висхідного історичного матеріалу в текстах «Гетьмана Івана Виговського», «Князя Єремії Вишневецького».

Шифр НБУВ: Ра309382

98. Калинчук А. Історичні романи І. Нечуя-Левицького: особливості поетики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / А. М. Калинчук; НАН України; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2001. – 20 с.

Досліджено особливості поетики історичних романів «Князь Єремія Вишневецький» та «Гетьман Іван Виговський» І. Нечуя-Левицького. Вирішено проблему поділу української історичної прози другої половини ХІХ ст. на жанрові різновиди через зіставлення факту та вимислу. Розглянуто в контексті художньо-історичної групи романи І. Нечуя-Левицького. Проаналізовано художні особливості творів письменника із застосуванням порівняльного, комплексно-системного та функціонального методів. З'ясовано основні естетичні погляди прозаїка, його самобутність і новаторство в ідейно-естетичній реалізації концепції щодо історичного твору та його стильових компонентів, висвітлено її художнє втілення. Відображено ще не досліджені (погляд автора та художні форми її вираження, сутність хронотопу, характеротворення) складові поетики історичних романів І. Нечуя-Левицького. На підставі дослідження проблеми художніх особливостей історичних романів І. Нечуя-Левицького зроблено висновок: художня реалізація поетики історичних романів тісно пов'язана з реалістичною стильовою манерою прозаїка, яка відзначається пошуками митця та визначена

предтечею психологічної прози кінця ХІХ – початку ХХ ст. в українській літературі.

Шифр НБУВ: Ра311850

99. Абрамова І. Художнє трактування етнопсихологічних типів українця у прозі І. С. Нечуя-Левицького 60–80-х років ХІХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / І. Абрамова. – Запоріжжя, 2002. – 18 с.

Проаналізовано художньо-естетичні та соціально-політичні погляди І. С. Нечуя-Левицького. Розглянуто особливості художнього трактування етнопсихологічних типів характерів українців як носіїв національної ментальності у прозі письменника. Проаналізовано оповідну техніку, риторичні й прагматико-комунікативні механізми прози І. С. Нечуя-Левицького, детерміновані орієнтацією на специфічного уявного читача (носія народного світогляду).

Шифр НБУВ: Ра320187

100. Абрамова І. Г. Художнє трактування етнопсихологічних типів українця у прозі І. С. Нечуя-Левицького 60–80-х років ХІХ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Абрамова Інна Георгіївна ; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 193 с. – Бібліогр.: с. 176–193.

Шифр НБУВ: Дс74550

101. Амбіцька А. С. Повісті й романи І. С. Нечуя-Левицького: архетипний аналіз : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / А. С. Амбіцька. – Кіровоград, 2011. – 18 с.

Уперше в українському літературознавстві здійснено спробу системно дослідити творчість І. Нечуя-Левицького з позицій архетипної та психоаналітичної критики, що дає змогу адекватно проінтерпретувати модель українського світу в повістях і романах. З'ясовано специфіку художнього втілення та динаміку архетипів хресної дороги, розіп'ятого Бога, тіні, матері, мудрого старця, раю, пекла, хати, родини, води, нового творення, культурного героя, простежено особливості їхнього функціонування. Доведено, що в художній системі митця переважають архетипи розіп'ятого Бога та тіні, що реалізують бачення І. Нечуєм-Левицьким життя та долі українського народу як трагічних.

Шифр НБУВ: Ра379057

102. Амбіцька А. С. Повісті й романи І. С. Нечуя-Левицького: архетипний аналіз : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Амбіцька Анна Сергіївна ; Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 206 с. – Бібліогр.: с. 183–206.

Шифр НБУВ: Дс135860

103. Пилипенко Є. Діалектне джерело мови прозових творів Івана Нечуя-Левицького : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Є. М. Пилипенко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2011. – 19 с.

Комплексно досліджено мову прозових творів І. С. Нечуя-Левицького на тлі фонетичних, морфологічних, лексичних, синтаксичних елементів середньонаддніпрянського діалекту, здійснено ареалогічну інтерпретацію його мови. Набула розвитку теорія стратифікації національної мови та взаємодії стратів на різних часових зрізах, зокрема, проблеми структури та функцій діалектизмів у художніх текстах, поглиблено методики ареалогічного прочитання мови художнього тексту. Уточнено характерології мовотворчості І. С. Нечуя-Левицького, визначальних рис його ідіолекту на тлі формування української літературної мови.

Шифр НБУВ: Ра383842

Довідкові, монографічні видання, збірники наукових праць

104. Єфремов С. Іван Левицький Нечуй / акад. С. Єфремов. – [Б. м.] : Слово, 1924. – 189, 2 с. : портр. – (Ноти та музичні видання).

Шифр НБУВ: Гнатишин А./№ 439*

105. Возняк М. Куліш як редактор «Причепи» Левицького / Михайло Возняк. – Львів : друк. Наук. т-ва ім. Шевченка, 1928. – 54 с. – Відбитка з «Записок наук. т-ва ім. Шевченка у Львові». Т. СХVІІІ.

Перші друковані писання Левицького, що були створені 1 квітня 1867 р., побачили світ у львівській «Правді» за 1868 р. Радіючи появі нового талановитого письменника, М. Куліш піддав «Причепу» Левицького пильній редакційній роботі. В автографі Левицького М. Куліш справляв не тільки правопис і мову, але й перекреслив цілі речення або уступи, дописуючи замість них свої над перекресленими рядками або на крисах рукопису... Текст «Причепи» в газеті «Правда» вказує на низку відхилень від рукопису. Ще більше відрізняється текст окремого львівського видання «Повістей» Левицького: тут не тільки змінений у дечому правопис, але в кількох місцях дещо видалено з тексту.

Шифр НБУВ: Попов13822

106. Мироненко Мих. І. Нечуй-Левицький : нарис / Мих. Мироненка. – Харків : Вид-во ВУРПС «Український робітник», 1930. – 72 с. – (Масова літературно-критична бібліотека).

Шифр НБУВ: Попов 8347

107. Браславський С. Іван Нечуй-Левицький / Сергій Браславський ; ред. Є. Кирилюк. – Київ ; Харків : Укр. держ. вид-во, 1944. – 19 с.

Видання знайомить із життєвим шляхом письменника та дає короткий аналіз його творів, зокрема, «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Бурлачка», «Чорні хмари».

Шифр НБУВ: Во333751

108. Походзіло М. У. Іван Нечуй-Левицький : літ. портр. / М. У. Походзіло ; ред. Н. П. Лісовенко ; худож. С. М. Габович ; техн. ред. М. О. Войнаровський ; коректори: Г. М. Клименко, Н. М. Петрушевська. – Київ : Держвидав худож. літ., 1960. – 119 с. – Коротка бібліогр.: с. 117.

Зміст: Вступ; Твори за життя селян; Твори про міщанство та шляхту; Попи та ченці в зображенні І. Нечуя-Левицького; Твори з життя інтелігенції; Коротка бібліографія.

Шифр НБУВ: Ао150831

109. Крутікова Н. Є. Творчість І. С. Нечуя-Левицького : (статті та матеріали) / Н. Є. Крутікова, АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка ; ред. Г. Ігнатенко ; техн. ред. Ю. М. Дахно ; коректор Р. К. Пустова. – Київ : Вид-во АН Укр. РСР, 1961. – 248 с.

Зміст: І. Статті: З творчої лабораторії І. С. Нечуя-Левицького («Микола Джеря»); Про гумор І. С. Нечуя-Левицького; З нових матеріалів для біографії та оцінки творчості письменника. ІІ. Матеріали: І. Нечуй-Левицький. Уривки з моїх мемуарів та згадок; Апокаліпсична картина в Києві; Марьяна Погребнячка й Бейліс.

Авторка присвятила книгу світлій пам'яті Олександра Івановича Білецького. У праці розкривається своєрідність художньої манери видатного українського письменника І. С. Нечуя-Левицького, висвітлюються становлення реалізму в його творчості і його зв'язки з російською та українською демократичною літературою. Публікуються нові архівні дані про життя і діяльність письменника.

Рец.: Сиваченко М. Є. Про книгу Н. Є. Крутікової «Творчість І. С. Нечуя-Левицького // Рад. літературознавство. – 1962. – № 6. – С. 139–145; Тараненко М. П. [Рецензія] // Література в школі. – 1962. – № 6. – С. 80–82.

Шифр НБУВ: Во822558

110. Шавловський І. І. Вивчення творчості І. С. Нечуя-Левицького в школі : посіб. для вчителів / І. І. Шавловський. – Київ : Рад. шк., 1961. – 104 с. : портр.

Зміст: Вступ; Біографія І. С. Нечуя-Левицького; Деякі про світогляд письменника; Літературна спадщина; Вивчення творчості І. С. Нечуя-Левицького в десятому класі; *Додатки:* Хронологічна таблиця життя і творчості Івана Нечуя-Левицького; І. С. Левицький. Автобіографія; Лист до Панаса Мирного; М. Грінченко. Спогади про Івана Нечуя-Левицького; Література для вчителя.

У книзі дається ідейно-художній аналіз творів І. Нечуя-Левицького, які вивчаються у школі, а також методичні поради вчителям, як краще організувати навчальний процес.

Рец.: Власенко В. О. [Рецензія] // Література в школі. – 1962. – № 4. – С. 84–86.

Шифр НБУВ: Во821003

111. Походзіло М. У. Іван Нечуй-Левицький / Микола Улянович Походзіло ; ред. М. Ф. Вишневський ; худож. Б. І. Бродський ; коректор Л. М. Кирилець. – 2-ге вид. перероб. і допов. – Київ : Дніпро, 1966. – 128 с. – (Літературний портрет).

У книзі висвітлено життєвий і творчий шлях видатного дожовтневого письменника І. С. Нечуя-Левицького, його світогляд, проаналізовано найважливіші прозові та драматичні твори. Зокрема, докладно розглядаються твори, передбачені програмою з української літератури для середньої школи та педагогічних вузів.

Шифр НБУВ: Ао175536

112. Омельченко В. І. Живописець слова : до 130-річчя від дня народж. І. С. Нечуя-Левицького / В. І. Омельченко ; ред. С. І. Матвієнко ; обкл. худож. А. А. Гриценка ; коректор Л. О. Селяніна. – Київ : Знання, 1968. – 48 с. : портр.

У брошурі докладно розглядається творчість класика української літератури, розкриваються особливості стилю письменника, аналізуються його твори в єдності змісту і форми.

Шифр НБУВ: Ва73067

113. Власенко В. О. Художня майстерність І. С. Нечуя-Левицького / В. О. Власенко ; ред. О. М. Хмелівська ; техн. ред. А. Г. Фрідман ; коректор М. Г. Антоненко ; обкл. худож. М. Ф. Остапко. – Київ : Рад. шк., 1969. – 182 с. – Бібліогр.: с. 182–183.

Зміст: Вступ; Початок творчого шляху; Творчий зліт; Зброєю слова проти фанатизму і плісняви; Висновки; Бібліографія.

У книжці дається ідейно-художній аналіз творів І. С. Нечуя-Левицького. Автор докладно розглядає повісті «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Бурлачка», гумористичні оповідання. Значне місце відведено також творам з життя інтелігенції та творам, у яких письменник викриває духовенство. У центрі дослідження – своєрідність художньої манери І. С. Нечуя-Левицького.

Шифр НБУВ: Ва93278

114. Шавловський І. І. Вивчення творчості І. С. Нечуя-Левицького в школі : посіб. для вчителів / І. І. Шавловський. – Вид. 2-ге, змін. і допов. – Київ : Рад. шк., 1969. – 152 с. : портр.

У книзі подається життєвий і творчий шлях класика української літератури І. С. Нечуя-Левицького та ідейно-художній аналіз його творів, що

вивчаються в школі. Автор докладно зупиняється на методах і прийомах організації навчального процесу, на питанні активізації самостійної роботи учнів. Видання призначено для вчителів-словесників та студентів педагогічних вузів.

У посібнику вміщено додатки: «Хронологічна таблиця життя і творчості Івана Нечуя-Левицького», «Література для вчителя».

Шифр НБУВ: Ао188550

115. Іванченко Р. Г. Іван Нечуй-Левицький : нарис життя і творчості / Р. Г. Іванченко. – Київ : Дніпро, 1980. – 147 с. – (Літературні портрети).

Одне з найпочесніших місць в історії української дожовтневої літератури початку ХХ ст. належить І. С. Нечую-Левицькому – видатному письменнику-демократу. Самобутній художник слова, він проклав нові шляхи розвитку вітчизняної прози, змалював на сторінках своїх повістей і оповідань життя України до кріпацтва та після його скасування, створив яскраві художні образи «Микола Джеря» і «Кайдашева сім'я», які надали йому світової слави.

У літературному портреті досліджується життєвий і літературний шлях письменника-класика.

Шифр НБУВ: Ао224947

116. Тараненко М. П. І. С. Нечуй-Левицький : семінарії / М. П. Тараненко ; за ред. проф. Н. Й. Жук ; рецензент М. С. Грицюта. – Київ : Вища шк., 1984. – 184 с.

Книжка містить огляд критичної літератури про життя і творчість видатного прозаїка-реаліста другої половини ХІХ ст. І. С. Нечуя-Левицького від перших згадок і відгуків про його твори у пресі до літературознавчих досліджень наших днів. Подано біографічну довідку про життєвий і творчий шлях письменника, який знаменував цілий етап у розвитку української прози минулого століття. У книзі представлено список основних видань творів класика, найважливіших критичних і літературознавчих праць про його життя і творчість, а також рекомендовану тематику семінарських доповідей.

Видання має вступну статтю «Від автора», а також чотири розділи: «Історія вивчення життя і творчості І. С. Нечуя-Левицького», «Життя і творчість І. С. Нечуя-Левицького (в основних датах і документах)», «Короткий бібліографічний покажчик творів І. С. Нечуя-Левицького та науково-критичної літератури про нього», «Теми для самостійних робіт з основною бібліографією».

Автор намагався систематизувати майже весь відомий на той час історико-критичний матеріал, зокрема рецензії, висловлювання, історико-літературні аналітичні спостереження дожовтневої критики, радянських літературознавців, найхарактерніші їхні думки, теоретичні узагальнення і висновки та викласти, науково оцінити творчість І. С. Нечуя-Левицького.

Шифр НБУВ: Ао237088

Шифр ВНБІ: д Н59

117. Мішук Р. С. Співець душі народної : до 150-річчя від дня народж. І. С. Нечуя-Левицького / Ростислав Софронівч Мішук ; зав. ред. Г. Ю. Приходько ; ред. А. В. Жихорська [та ін.]. – Київ : Знання, 1987. – 48 с. – Бібліогр.: с. 49. – (Література і мистецтво).

Розкривається життєвий і творчий шлях класика української літератури І. С. Нечуя-Левицького – талановитого творця художніх образів різних соціальних прошарків населення другої половини ХІХ ст.

Шифр НБУВ: Р54344

118. Приходько І. Ф. Українська ідея у творчості І. Нечуя-Левицького / Інна Федорівна Приходько. – Львів : Каменяр, 1998. – 70 с.

У центрі уваги автора нарис – послідовне й безкомпромісне українство І. Нечуя-Левицького, його виступи проти насильницького «обрусення» народів Російської імперії. Виходячи із цієї стрижневої ідеї життя письменника, дослідник подає нові інтерпретації публіцистичного доробку і художньої спадщини І. С. Нечуя-Левицького, здійснює естетичний аналіз, текстологічні зіставлення спотворених цензурою та практично недоступних сучасному читачеві першодруків.

Друкується в авторській редакції.

Шифр НБУВ: Ва583751

119. Побірченко Н. С. Проблеми національного виховання в творчості І. Нечуя-Левицького : семінарії / Н. С. Побірченко ; рецензенти: О. В. Сухомлинська, П. П. Хропко. – Київ : Наук. світ, 2000. – 103 с. – Бібліогр. в кінці розд.

У посібнику аналізуються погляди українського письменника, педагога-просвітителя І. Нечуя-Левицького на розвиток ідей національного виховання, принципів і змісту діяльності національної школи, методичному забезпеченні її успішного функціонування.

Книга містить вступну статтю «Від автора» та три розділи: «Проблеми виховання в творчості Івана Нечуя-Левицького», «Бібліографічний покажчик літератури з проблеми національного виховання в творчості Івана Нечуя-Левицького», «Теми для самостійних робіт».

Шифр НБУВ: Ва597502

120. Студії над життєписом Івана Нечуя-Левицького / упоряд. зб. Є. Чернецький ; ред. В. Іванців ; Стеблів. держ. літ.-мемор. будинок-музей І. С. Нечуя-Левицького, Білоцерків. централіз. бібліотеч. система, Білоцерків. краєзнав. музей. – Біла Церква : Т-во охорони старожитностей Київщини, 2000. – 38 с. : фот.

Зміст: Від видавця; Нечуєвими місцями. Скеля Спас; Родовід. Євген Чернецький. Левицькі в Стеблеві (1793–1905). Родовід; Біографія. Олексій Стародуб. Білоцерківські друзі І. Нечуя-Левицького (нотатки до однієї

фотографії); Спадщина. Сергій Хаврусь. Будівничий українського слова (Духовний П'ємонт України).

Маючи на меті систематичне видання розвідок про життя, творчість та родовід І. Нечуя-Левицького в окремому збірнику, видавець зупинився на структурі, вживаній самим Нечуєм, що відбилося і в назві цього видання.

Шифр НБУВ: Р95385

121. Хаврусь С. Л. Нечуєва оселя на березі Росі : літ.-краєзн. розвідки (фотознімки автора) / Сергій Левкови Хаврусь ; комп'ютер. набір текстів, іл., заголовків, ред. і коректура С. Л. Хавруся ; техн. ред. О. М. Саламахи. – Черкаси : Кур'єр, 2004. – 56 с., [8] с. : фот. кольор.

У виданні розповідається про класика української літератури І. Нечуя-Левицького як одного з будівничих наддніпрянського духовного центру України. Автор ознайомлює читачів з історією створення літературно-меморіального музею письменника в Стеблеві Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, а також подає історико-географічний огляд селища над Россю – батьківщини автора «Миколи Джері» та «Кайдашевої сім'ї». Видання доповнюють авторські кольорові та чорно-білі світлини з мальовничими краєвидами Надросся.

Книгу опубліковано в авторській редакції.

Шифр НБУВ: Ва774401

122. Хаврусь А. Перлина Надросся : літ.-краєзнав. розвідки / Андрій Хаврусь ; передм., коректура А. С. Хавруся ; комп'ютер. набір текстів: А. С. Хавруся, В. Ю. Діброви ; комп'ютер. верстка М. В. Загоруя ; техн. ред. О. М. Саламахи. – Черкаси : Кур'єр, 2005. – 64 с.

У книжці розповідається про благодіючий вплив творчості Тараса Шевченка на формування літературно-естетичних ідеалів І. Нечуя-Левицького, про взаємозв'язки романіста й повістяра з Н. Кобринською. Досліджуються стеблівські, корсунські й київські сторінки біографії класика української літератури, а також походження прототипів його героїв.

В основі видання – літературно-краєзнавча розвідка «Перлина Надросся», присвячена вивченню творчості І. Нечуя-Левицького за спецкурсом Богуславського педколеджу, що носить його ім'я.

Шифр НБУВ: Ва774398

123. Хаврусь С. На екрані – твори Нечуя-Левицького та його Стеблів / Сергій Хаврусь ; комп'ютер. верстка М. В. Загоруя ; ред. і коректура А. С. Хавруся ; техн. ред. О. М. Саламахи ; фот.: С. Хавруся, І. Сахнюка. – Черкаси : Кур'єр, 2006. – 56 с. : фот.

У книжці розповідається про художні й документальні кіно- і телефільми, зняті за творами класика української літератури І. Нечуя-Левицького та його життєписом. У розділах «Зустрічі з дебютантами» та

«Кінокамери на берегах Росі» йдеться про зйомки художніх стрічок у селищі Стебліві та на його околицях.

Книгу опубліковано в авторській редакції.

Шифр НБУВ: Ва718900

124. Іван Нечуй-Левицький: постать і творчість : зб. пр. Всеукр. наук. конф., 25–27 верес. 2008 р. : до 170-річчя з дня народж. І. С. Нечуя-Левицького / Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України [та ін.] ; редкол.: Поліщук В. Т. (відп. ред.) [та ін.] ; рецензенти: О. С. Киченко, М. П. Корпанюк. – Черкаси : Вид. Ю. Чабаненко, 2008. – 550 с. – Бібліогр. у кінці ст.

У збірнику вміщено статті учасників Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 170-річчю з дня народження класика української літератури Івана Семеновича Нечуя-Левицького. Проблематика досліджень є вельми різноманітною: теоретико-літературні, історико-літературні, мовні аспекти, інтерпретація текстів і порівняльні студії, фольклористика, етнографія та ін.

Шифр НБУВ: Ва726262

125. Хаврус С. Стеблівські зустрічі: літ.-краєзн. розвідки : до 170-річчя від дня народж. / Сергій Хаврус ; ред. і коректура С. Хавруса ; техн. ред. М. В. Завгоруя. – Черкаси : Кур'єр, 2008. – 140 с. : фот.

У літературно-краєзнавчих розвідках ідеться про родове гніздо класика української літератури І. Нечуя-Левицького в Стебліві та його земляків, які стали прототипами творів письменника. Автор також знайомить читачів з видатними діячами, які жили або перебували в селищі над Россю.

Книжку опубліковано в авторській редакції.

Шифр НБУВ: Ва718809

126. Пашковська Г. В. Іван Нечуй-Левицький і норми української мови / Г. В. Пашковська ; АН вищ. освіти України, Рада молодих учених ; за ред. Ю. Л. Мосенкіса. – Київ ; Умань : ПП Жовтий, 2009. – 112 с. – Бібліогр.: с. 102–110.

Проблема мовної норми – одна з найактуальніших і найскладніших проблем сучасної лінгвістичної науки. У книзі зазначено, що праці, у якій був би зроблений детальний аналіз конкретних норм у лінгвістичному баченні та художньому їхньому утіленні письменником, поки що немає.

Актуальність дослідження мовної норми в І. С. Нечуя-Левицького відображено у визначенні варіантів, які письменник відносить до норми, а які залишає поза її межами (синхронічний аспект), та з'ясуванні того, які із запропонованих письменником норм стали нормативними для сучасної української літературної мови, а які втратили цей статус (діахронічний аспект).

Шифр НБУВ: Ва720552

127. Пашковська Г. Словник мовних особливостей Івана Нечуя-Левицького / Ганна Пашковська ; АН вищ. освіти України, Рада молодих учених ; за ред. Ю. Л. Мосенкіса ; рецензенти: С. В. Шевчук, О. А. Гапченко. – Київ ; Умань, 2010. – 72 с.

Пропонований «Словник» в узагальненому вигляді відображає лінгвістичні погляди І. С. Нечуя-Левицького на словотвірні та лексичні норми української мови кінця ХІХ – початку ХХ ст. Видання складається з «Передмови», «Побудови словника та словникової статті», трьох частин: «Суфіксальний словник української мови (за І. С. Нечуєм-Левицьким); «Словник нормативних слововживань (за І. С. Нечуєм-Левицьким); «Словник лексики І. С. Нечуя-Левицького».

Довідково-пошуковий апарат містить: перелік джерел словника, перелік основних умовних скорочень.

Шифр НБУВ: Ва726976

128. Пашковська Г. В. Формування норм української мови: концепція Івана Нечуя-Левицького / Г. В. Пашковська ; АН вищ. освіти України, Рада молодих учених ; за ред. Ю. Л. Мосенкіса. – Київ ; Умань, 2010. – 212 с. – Бібліогр.: с. 180–211.

Проблема мовної норми – одна з найактуальніших і найскладніших проблем сучасної лінгвістичної науки. Праця узагальнює публікації автора, присвячені дослідженню норм різних мовних рівнів, теоретично розроблених та практично втілених І. С. Нечуєм-Левицьким.

Зміст: Перелік умовних скорочень; Передмова; Розділ І. Теоретичні аспекти проблеми норми; Розділ ІІ. І. С. Нечуй-Левицький – нормалізатор української літературної мови; Розділ ІІІ. Правописна концепція І. С. Нечуя-Левицького в історії української орфографії; Висновки; Список використаних джерел.

Шифр НБУВ: Ва730546

129. Пашковська Г. В. Нормотворення української мови: роль І. С. Нечуя-Левицького / Г. В. Пашковська ; за ред. Ю. Л. Мосенкіса ; АН вищ. освіти України, Рада молодих учених. – Київ ; Умань, 2011. – 396 с. – (Енциклопедія сучасних міждисциплінарних досліджень. Т. 5).

Книга представляє собою дисертаційне дослідження. Особистий внесок здобувача наукового ступеня полягає в дослідженні публіцистичних, граматичних і художніх текстів І. С. Нечуя-Левицького, виявлення в них орфоепічних, лексичних, граматичних та правописних норм. Вступна частина містить огляд дисертаційної роботи з нормотворення української мови.

Видання складається зі «Вступу», трьох розділів («Теоретичні аспекти проблеми мовної норми», «І. С. Нечуй-Левицький – нормалізатор української літературної мови», «Правописна концепція І. С. Нечуя-Левицького в історії української орфографії»), «Висновків». Довідково-пошуковий апарат містить: Перелік умовних скорочень, Основні поняття і терміни, використані в

дослідженні, Список використаних джерел (345 позицій), Додатки: А, Б, В, Г, Д.

Шифр НБУВ: Ва739608

130. Жандармські і цензурні документи про творчість Івана Нечуя-Левицького : зб. арх. матеріалів / упоряд. Сергій Хаврусь. – Черкаси : Курьєр, 2012. – 56 с. : іл.

У виданні зібрані жандармські і цензурні матеріали про творчість класика української літератури Івана Нечуя-Левицького з архівів міст Санкт-Петербурга, Москви, Києва та Кишинєва, а також із фондів літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького в Стеблеві Черкаської області.

Шифр НБУВ: Ва763270

131. Калинчук А. Історичні романи І. Нечуя-Левицького: особливості поетики / Алла Калинчук ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка ; наук. ред. М. М. Сулима ; рецензенти: В. Ф. Погребенник, Н. М. Шумило, Н. Т. Бойко. – Київ : Четверта хвиля, 2012. – 164 с.

У монографії вперше цілісно проаналізовано романи «Князь Єремія Вишневецький» (1897) та «Гетьман Іван Виговський» (1899) І. Нечуя-Левицького, осмислено їхню художню вартість у витворенні культури письма української прози (акцентовано увагу на таких аспектах поетики історичних романів письменника, як аналіз їхнього творчого формування, тематичного кола, авторської позиції та засобів її вираження, сюжетно-композиційної своєрідності, художнього хронотопу, майстерності характеротворення й мистецтва деталі, арсеналу художніх прийомів у змалюванні пейзажів, портретів, інтер'єрів тощо). Поетика історичних романів І. Нечуя-Левицького досліджується в посутніх зв'язках із творчістю його попередників і сучасників, які виступали в жанрі історичної прози ХІХ ст. Обидва твори вперше було надруковано у 1991 р.

Видання містить допоміжний апарат, який складається з алфавітного покажчика імен.

Шифр НБУВ: Ва749240

132. Великі українці: Іван Нечуй-Левицький – тонкий знавець народного життя : до 175 річчя від дня народж. : метод. поради / М-во культури України, Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. О. В. Галета ; літ. ред. Н. М. Кійко ; відп. за вип. А. І. Гордієнко – Київ : [б. в.], 2013. – 28 с. – Бібліогр.: с. 26–27.

Методичні поради висвітлюють життєвий та творчий шлях, містять розробки масових заходів на допомогу працівникам дитячих бібліотек і педагогам в ознайомленні дітей з постаттю Великого Українця, Івана Семеновича Нечуя-Левицького.

Шифр НБУВ: Р125111

133. Хаврусь С. Л. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Любов і мрії мудрого Нечуя : літературознав. розвідки : до 175-річчя з дня народж. Івана Нечуя-Левицького / Сергій Левкович Хаврусь ; худож. М. Компанець ; комп'ютер. верстка і техн. ред. М. В. Загоруя. – Черкаси : Інтеграл-Техноімпекс, 2013. – 150, [16] с. : іл.

У книзі надруковані літературознавчі розвідки про духовність, моральність та естетизм у житті і творчості І. Нечуя-Левицького. Для наукового дослідження автор обрав невідомі і маловідомі сторінки біографії й художні твори письменника – неперевершеного співця кохання в українській класичній літературі.

Книгу опубліковано в редакції автора.

Шифр НБУВ: Ва770368

134. Тарнавський М. Нечуваний Нечуй. Реалізм в українській літературі / М. Тарнавський ; авториз. пер. з англ. Я. Стріхи ; ред. Я. Цимбал. – 2-ге вид. – Київ : Laugus ; Торонто : Наук. т-во ім. Тараса Шевченка в Канаді, 2016. – 288 с. – Показчик: с. 278–287.

Книгу відомого канадського літературознавця, професора Торонтського університету присвячено класику української реалістичної прози XIX ст. І. Нечую-Левицькому. Ґрунтовна розвідка переосмислює стереотипи і відкриває «шкільного» автора з невідомої сторони. Легкий виклад, глибока думка, широкий контекст і спостережливість М. Тарнавського дають стереоскопічну картину літературного життя тодішньої України.

Видання включає показчик із власними назвами й окремими поняттями з основного тексту та авторів книжок, згаданих у примітках. Імена вказано тією мовою, якою вони трапляються в тексті.

Шифр НБУВ: Вс64457

135. Коляда І. «Вічний бурлака нашої літератури». Іван Нечуй-Левицький. Життєпис. Національно-культурний вимір : монографія : до 180-річчя з дня народж. та до 100-річчя відходу у Вічність / Ігор Коляда, Володимир Ткаченко, Олександр Терещенко ; голов. ред. А. А. Клімов ; ред. Т. О. Попова. – Харків : Ранок, 2019. – 448 с. – Бібліогр.: с. 414–441. – URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25614/Koliada.pdf>

Книга є першою спробою наукової біографії І. С. Нечуя-Левицького, написаної професійними істориками. У ній висвітлено та проаналізовано вплив сімейного виховання, студентського оточення, педагогічної діяльності та літературної творчості, ідейного кола інтелектуалів на формування світогляду письменника. Автори, спростовуючи стереотипи, міфологеми, що склались у радянському нечуєзнавстві, розкривають постать митця як педагога-просвітителя, культурного діяча епохи українського національного відродження другої половини XIX ст.

Видання містить покажчики: іменний та географічних назв.

136. Літературознавчі студії : зб. наук. пр. / відп. за вип. Я. В. Вільна ; голов. ред. Н. В. Науменко ; наук. ред. Г. Ф. Семенюк ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Вип. 3 (57). – Київ, 2019. – 208 с. – URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/univ/lv/lv_2019_57.pdf

До збірника увійшли статті з дослідження творчості І. С. Нечуя-Левицького. Зокрема, здійснено спробу створення альтернативного образу класика української літератури І. Нечуя-Левицького на основі реальних подій і фактів із його життя. Виявлено специфіку творення образу письменника автором роману. Розглянуто характерні стилістичні риси стімпанку як жанрового тла твору. Зроблено спробу витлумачити деякі алюзії, цитації, ремінісценції як елементи авторської літературної гри, які корелюють із біографією І. Нечуя-Левицького. Простежено паралелі між текстом роману і «текстом дійсності». Висвітлено сторінки життя і творчості І. Нечуя-Левицького в краєзнавчому аспекті.

Зміст: Особливості творення образу І. Нечуя-Левицького в контексті жанру «стімпанк» (на матеріалі кінороману П. Яценка «Нечуй. Немов. Небач») / *О. Богомолець-Бараш*; Художнє втілення образу батька в повісті «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького та романі «Жменяки» М. Томчання / *Ю. Бродюк*; Пародія І. Нечуя-Левицького «Без пуття». Проблема критичної рецепції / *Я. Вільна*; І. Нечуй-Левицький та українська жіноча проза кінця ХІХ – початку ХХ ст. / *Н. Гаєвська, О. Гаєвська*; Орієнтальний дискурс І. С. Нечуя-Левицького / *Л. Грицик*; Іван Нечуй-Левицький і Володимир Леонтович: спроба порівняльного аналізу життя та творчості / *Н. Дига*; Реалізм та міфологізм у творчості Івана Нечуя-Левицького (на матеріалі повісті «Старосвітські батюшки та матушки») / *Г. Жуковська*; Непрочитаний Нечуй: лист як вияв самопрезентації письменника / *С. Задорожна*; Особливості документалістики в творчості І. Нечуя-Левицького / *Т. Конончук*; Авторська позиція І. Нечуя-Левицького в казці «Скривджені й нескривджені» / *М. Конончук*; Орнітологічна концептосфера в етнографії та літературі (на матеріалі праці І. Нечуя-Левицького «Світогляд українського народу» та поетичних творів Василя Голобородька) / *Н. Науменко*; Представники церкви у художній інтерпретації І. Нечуя-Левицького / *І. Приліпко*; Історичні ремінісценції козацьких літописів у романі І. Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський» / *О. Сліпушко, А. Катюжинська*; Етологічна оповідь класика / *А. Ткаченко*; Жанрова палітра малої прози Івана Нечуя-Левицького / *Т. Ткаченко*; Екзистенціально-діалогічне прочитання соціологічних смислів у повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» / *Г. Токмань*; Вивчення сторінок життя і творчості Івана Нечуя-Левицького в краєзнавчому аспекті / *Т. Яковенко*.

*Статті з періодичних, довідкових і монографічних видань,
збірників наукових праць*

137. Літературно-науковий вісник. Річник VIII, Т. XXIX. Кн. II / ред. комітет: В. Гнатюк, М. Грушевський, Ів. Франко. – Львів : Наук. т-во ім. Шевченка, під зарядом К. Бернадського, 1905. – 152 с.

Зі змісту: Ювілей Івана Левицького (Нечуя) / Іван Франко. – С. 36–42 : фот.; Славному українському повістярові Іванові Семеновичу Левіцькому в день ювілею 35-літньої літературної діяльності / Олекса Коваленко. – С. 97–98; Від редакції. Від Впов. Івана Нечуя-Левицького. – С. 152.

Правопис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Ж21214

138. Дорошенко Д. Ів. Сем. Нечуй-Левицький / Д. І. Дорошенко // Книгарь : літопис укр. письменства. – Київ : Т-во «Час», 1918. – № 8 (квіт.). – С. 426–437.

Шифр НБУВ: Ж6124/1918/8

139. Лукашевич М. Іван Нечуй-Левицький. «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Старосвітські батюшки та матушки» / М. Лукашевич // Книгарь : літопис укр. письменства. – Київ : Т-во «Час», 1918. – № 12/13 (серп.-верес.). – С. 708–709.

У статті дається аналіз творам І. Нечуя-Левицького, біографічний опис видань.

Шифр НБУВ: Ж6124/1917/12–13

140. Грінченко М. Спогади про Івана Нечуя-Левицького / М. Грінченко // Україна : наук. трьохмісячник українознавства. – 1924. – Кн. 4. – С. 111–127. – (Історична секція ВУАН).

Стаття М. Грінченкової увійшла до другого розділу «Матеріали з громадського і літературного життя України XIX і початків XX ст.». Правопис здійснено згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Ж21831/1924/4

141. Підмогильний В. Іван Нечуй-Левицький : спроба психоаналізи творчості / Валер'ян Підмогильний // Життя і революція : щомісяч. журн. громад. життя, літ. й наук. – Київ : Держвидав України. – 1927. – Кн. 9. Т. III. – С. 295–303.

Опис виконано згідно з оригіналом.

Шифр НБУВ: Ж20794/1927/9

142. Кирилюк Євг. «Чорні хмари» І. С. Нечуя-Левицького / Євг. Кирилюк // Молодий більшовик. – 1940. – № 4. – С. 98–108.

Повість «Чорні хмари» закінчена 1871 року. Уривки з неї були надруковані у львівському журналі «Правда» 1873 і 1874 рр. Повністю повість надрукована під назвою «Хмари» в Київському виданні «Повістей» 1874 р. І в цьому, і в наступному виданні було зроблено чимало скорочень, очевидно, з цензурних міркувань. Знову повністю повість була надрукована тільки у 1904 р. Це був перший в українській літературі твір з міського життя, про сучасну інтелігенцію України.

Шифр НБУВ: Ж21267/1940/4

143. Хрестоматія критичних матеріалів : про нову укр. літ. : посіб. для філол. фак. ун-тів та пед. ін-тів / упоряд. С. М. Шаховський. – Київ : Рад. шк., 1940. – Т. 1. – 535 с.

У хрестоматії підібрано історико-літературні та критичні матеріали, що висвітлюють літературний процес в Україні з 1798 до 1917 рр.

Зі змісту: Іван Семенович Левицький (Нечуй) (1838–1918). Дати життя і творчості. – С. 324–325; Бібліографія про І. С. Нечуя-Левицького і його твори. – С. 325; Автобіографія / І. С. Левицький. – С. 326–333; Про повість Нечуя-Левицького «Над Чорним морем» / М. Др. (М. Драгоманов). – С. 334–337; Ювілей Івана Левицького (Нечуя) / І. Я. Франко. – С. 338–341.

Шифр НБУВ: В121278/1

144. Крутікова Н. Є. До характеристики І. С. Нечуя-Левицького / Н. Є. Крутікова // Радянське літературознавство. – 1957. – № 1 (січ.-лют.). – С. 70–102.

І. С. Нечуй-Левицький належить до найвидатніших українських письменників-реалістів. У його творах торжествує співчуття демократичним героям і прагнення правдиво відобразити життя і побут українського народу. Письменник сміливо розширив тематичні межі української літератури, звернувшись до зображення життя українського міщанства, старосвітського і «новомодного» духовенства, до тем із життя української інтелігенції. З його творами в українську прозу прийшла манера об'єктивної епічної розповіді, яка змінила і доповнила канонічні розповідні прийоми (прийоми оповіді). Письменник дав зразки реалістичних описів соціального побуту і барвисті картини пейзажу. І. Нечуй-Левицький порушив питання про те, яку літературну школу повинен пройти молодий український письменник, як і чого слід учитися, щоб писати реалістичні твори широкого епічного розмаху.

Шифр НБУВ: Ж27444/1957/1

145. Їжакевич Г. П. Курс історії української літературної мови. Вип. ІХ: Мова творів І. Нечуя-Левицького. Мова творів Панаса Мирного : посіб. для студентів-заочників пед. ін-тів / відп. ред. К. К. Цілуйко ; техн. ред. М. Ф. Кравченко ; коректор Д. П. Франко. – Київ : Рад. шк., 1958. – 56 с. – (Науково-методичний кабінет заочного навчання вчителів).

Зі змісту: Мова творів І. С. Нечуя-Левицького. – С. 3–30.

Шифр НБУВ: Попов 8344

146. Нечуй-Левицький Іван // Українська мала енциклопедія : у 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Буенос-Айрес, 1962. – Т. 5, кн. IX : літери На–Ол. – С. 1135–1137. – URL: http://encyclopedia.kyiv.ua/vydaniya/files/use/second_book/part4.pdf

147. Кирилюк Є. П. Оборонець покривджених / Є. П. Кирилюк // *Літературна Україна*. – 1963. – 22 листоп.

148. Тараненко М. П. Реалізм І. С. Нечуя-Левицького : до 125-річчя з дня народження / М. П. Тараненко // *Українська мова і література в школі*. – 1963. – № 9. – С. 16–21.

Особливістю реалізму Нечуя-Левицького є те, що, поряд з викриттям феодально-кріпосницької і капіталістичної дійсності, прислужників російського самодержавства, він творив позитивні образи представників народу. Також слід відзначити, що реалізм письменника має виразні риси національної самобутності, бо істинно реалістичне мистецтво завжди було й є мистецтвом глибоко національним.

Шифр НБУВ: Ж28928/1963/9

149. Власенко В. О. І. С. Нечуй-Левицький і царська цензура / В. О. Власенко // *Радянське літературознавство*. – 1965. – № 4. – С. 80–84.

Постать І. С. Нечуя-Левицького, його творчий доробок дедалі привертають більше уваги літературознавців, критиків. І це закономірно. Видатний майстер широко відомих епічних полотен, що проклав нові шляхи в розвитку української прози другої половини ХІХ ст., заслуговує всебічного дослідження. Тим більше, що у висвітлені складної й суперечливої спадщини письменника в минулому було чимало перекручень, помилок і непорозумінь.

Упорядникам творів І. Нечуя-Левицького слід враховувати цензурні матеріали, переглянути рукописи, звірити їх з першим і проміжними виданнями. Треба відновити справжні тексти творів письменника, що спотворювалися царською цензурою і недоброзичливими редакторами.

Шифр НБУВ: Ж27444/1965/4

150. Мандрика М. Л. Нове видання творів І. С. Нечуя-Левицького / М. Л. Мандрика // *Радянське літературознавство*. – 1965. – № 4 (квіт.). – С. 95.

Інформація про видання у 1965–1967 рр., зібрання творів у 10 томах літературної спадщини класика української дожовтневої літератури видатного письменника-реаліста І. С. Нечуя-Левицького. Надано анотацію до зібрання.

Шифр НБУВ: Ж27444/1965/4

151. Тараненко М. П. Боротьба І. Нечуя-Левицького проти декадентства / М. П. Тараненко // *Радянське літературознавство*. – 1965. – № 10 (жовт.). – С. 20–32.

Розгляд лише основних творів Нечуя-Левицького, присвячених декадентській течії у літературі, дає підстави дійти висновку, що письменник рішуче протестував, боровся проти нездорових тенденцій буржуазної літератури, проти занепаду, «звиродніння» мистецтва, проти будь-якого відступу від принципів народності й вірності життєвій правді, він стояв на позиціях матеріалістичної естетики, хоч іноді й припускався однобічних, а часом і суперечливих та невірних тверджень.

Шифр НБУВ: Ж27444/1965/10

152. Федосов Л. П. Сатира класиків світової літератури в оцінці І. Нечуя-Левицького / Л. П. Федосов // *Радянське літературознавство*. – 1966. – № 12. – С. 20–25.

Художня спадщина І. С. Нечуя-Левицького привертала увагу дослідників упродовж багатьох десятиліть. До публікації цієї статті на той час вже з'явилося кілька праць, у яких досліджувалася майстерність прозаїка, гумор та сатира, публікувалися матеріали з архіву письменника. Сатира письменника живилася досвідом не лише українських і російських майстрів викривального сміху. І. Нечуй-Левицький любив і добре знав твори західноєвропейських і слов'янських письменників. І цього обминати не можна, розглядаючи літературно-естетичні погляди І. С. Нечуя-Левицького.

Серед літературно-критичної спадщини письменника немає окремої праці спеціально присвяченої зарубіжній літературі. Всі його судження про західноєвропейських і слов'янських письменників розкидані по критично-публіцистичних статтях, по чернетках, рукописах, зустрічаються і в листуванні. Зібрані документи, вони дають змогу простежити певні принципи й закономірності естетичних оцінок українського письменника, його погляди на гумор і сатиру в інших літературах.

Шифр НБУВ: Ж27444/1966/12

153. Тараненко М. П. І. Франко в оцінці І. Нечуя-Левицького / М. П. Тараненко // *Радянське літературознавство*. – 1967. – № 2. – С. 46–55.

У літературознавстві до 1967 р. більш-менш було висвітлено питання ставлення Івана Франка до Івана Нечуя-Левицького. Судження про І. Франка І. С. Нечуя-Левицького були розкидані по різних працях і листах останнього, або не привертали уваги дослідників і залишалися невідомими. У невеликій за обсягом статті поставлена проблема – зробити перший крок до її розв'язання. Але навряд чи можливо було вичерпати її з першого разу, розглянути у повноті.

Шифр НБУВ: Ж27444/1967/2

154. Поважна В. М. Соціально побутова повість «Микола Джеря» // Поважна В. М. Багатогранність змістовної форми художнього тексту: семінарські заняття з курсу історії української літератури другої половини ХІХ століття / В. М. Поважна. – Київ : Вища шк., 1978. – С. 82–107. – Бібліогр.: с. 85–86.

Педагог коротко спиняється на оцінці внеску визначного письменника-реаліста в розвиток української літератури. У статті до семінарського заняття авторка проаналізувала образ Миколи Джері як втілення суспільного й естетичного авторського ідеалу, інші образи повісті (Нимидора, старого Джері, селян-кріпаків, експлуататорів); реалістично описала картину народних страждань у дореформений і пореформений періоди; проаналізувала своєрідність побудови твору, типологічні ознаки жанру соціально-побутової повісті; надала текстологічну історію твору.

Шифр НБУВ: Ва324493

155. Тараненко М. П. Нечуй-Левицький Іван Семенович / М. П. Тараненко // Українська радянська енциклопедія : в 12 т. / голов. ред., голов. редкол. М. П. Бажан. – Київ : голов. ред. УРЕ, 1982. – Т. 7 : Мікроклін – Олеум. – С. 344–345 : фот. – Бібліогр.: с. 345.

Шифр НБУВ: В328608/7

Шифр ВНБІ: Я20 У45.7

156. Тараненко Н. А. Нечуй-Левицький Іван Семенович / Н. А. Тараненко // Украинская советская энциклопедия : в 12 т. / гл. ред. М. П. Бажан. – Киев : Гл. ред. УСЭ, 1982. – Т. 7 : Молекула – Остит. – С. 277 : фот. – Бібліогр.: с. 277.

Шифр НБУВ: В329203/7

Шифр ВНБІ: Я20 У45.7

157. Історія української літератури : у двох томах. Т. І: Дожовтнева література / авт.: М. П. Бондар, О. І. Гончар, М. С. Грицюта [та ін.] ; редкол: І. О. Дзевєрін (голова), В. Г. Дончик, О. В. Мишанич, Л. М. Новиченко, М. Т. Яценко (відп. ред.) ; АН Укр. РСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Наук. думка, 1987. – 632 с.

Монографія висвітлює багатовіковий процес розвитку української літератури, починаючи з епохи Київської Русі і закінчуючи 1917 р. Аналізується еволюція напрямів і течій, окремих літературних родів і жанрів. Узагальнюючі розділи поєднуються з індивідуальними літературними портретами найвизначніших письменників.

Зі змісту: Іван Нечуй-Левицький (1838–1918) / Н. Є. Крутикова. – С. 361–373 : портр.

Нечуй-Левицький І. С. – С. 7, 126, 131, 316, 327, 344, 347–349, 351, 354–373, 377, 412, 413, 416, 425, 427, 435, 458, 475, 477, 482, 485, 489, 491, 492, 497, 510, 511, 522, 603, 613.

Шифр НБУВ: В335067
Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 І-90

158. Хропко П. Романи І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції: (до 150-річчя з дня народж. письменника) / П. Хропко // *Українська мова і література в школі*. – 1988. – № 11. – С. 3–10. – (Літературознавство і критика).

У статті аналізуються романи І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції, зокрема «Над Чорним морем» та «Хмари». Незважаючи на деякі художні прорахунки, ці твори заслуговують на глибше, всебічне вивчення. Вони є не тільки помітними і в спадщині письменника, і в літературі 70–80-х років ХІХ ст. з тематичного погляду, а й засвідчують моделювання дійсності.

Шифр НБУВ: Ж28928/1988/11

159. Історія української літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст. : підручник / за ред.: Н. Й. Жук, В. М. Лесина, Л. О. Біда, О. В. Костенко ; техн. ред. Т. Г. Шепновська ; коректор Л. М. Байбородіна. – 3-тє вид., допов. і перероб. – Київ : Вища шк., 1989. – 439 с.

У підручнику розглянуто літературний процес в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст. – одного з найскладніших і найплідніших періодів розвитку літератури, проаналізовано творчість найталановитіших її представників, висвітлено розвиток передової літературно-естетичної думки. Порівняно з попереднім виданням (2-ге вид. – 1978 р.) підручник доповнено новими літературними фактами.

Нечуй-Левицький І. С. – С. 3, 9, 43, 139, 194, 215, 225, 226, 242, 325, 349, 386.

Шифр НБУВ: Ва509136
Шифр ВНБІ: Ш5(2=УКР)5я2 І-89

160. Грінченкова М. Спогади про Івана Нечуя-Левицького: / Марія Грінченкова ; передм. «Злиденна доля класика», публ. Вадима Пепа // *Вітчизна*. – 1993. – № 1. – С. 140–146.

У статті йдеться про останні роки життя класика української літератури Івана Нечуя-Левицького. Це свідчення письменниці Марії Загірньої (Грінченкової), дружини Бориса Грінченкова.

Шифр НБУВ: Ж22465/1993/1

161. Історія української літератури ХІХ століття. У 3 кн. Кн. 2. Навчальний посібник / М. Т. Яценко (керівник), М. П. Бовдар, Ю. О. Івакін, Л. З. Мороз, Є. К. Нахлік [та ін.] ; за ред. М. Т. Яценка. – Київ, Либідь, 1996. – 384 с. – URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yatsenko_MT/Istoriia_ukrainskoi_literatury_XIX_stolittia_Kn2.pdf

Нечуй-Левицький І. – С. 5, 163, 182, 197, 207, 208, 235, 307, 362, 363.

162. Кравців Б. Нечуй-Левицький / Б. Кравців, О. Горбач // Енциклопедія українознавства : в 11 т. / голов. ред. В. Кубійович ; Наук. т-во ім. Шевченка у Львові. – Перевид. В Україні. – Львів : Молоде Життя, 1996. – Т. 5. – С. 1757–1758 : фот. – Бібліогр.: с. 1758.

Шифр НБУВ: В339091/5

Шифр ВНБІ: Я20(4УКР) Е64

163. Чернопис[ь]кий М. Заборонені русифікаторами культурологічні трактати І. Нечуя-Левицького / М. Чернопис[ь]кий // Воля і Батьківщина : укр. часоп. – Львів, 1997. – Число 3 (8/24). – С. 71–73. – Бібліогр.: с. 73. – (Пам'ятки національно-визвольної боротьби).

Шифр НБУВ: Ж14878/1997/3

164. Мандрика М. Перший літературний наставник видатного історика: до взаємин І. С. Нечуя-Левицького і М. С. Грушевського / М. Мандрика // Літературна Україна. – 1998. – 26 листоп.

165. Приходько І. Іван Нечуй-Левицький проти «обрусення» народів / Інна Приходько // Березіль. – 1998. – № 5/6. – С. 170–187.

Шифр НБУВ: Ж26911/1998/5–6

166. Шаров І. Ф. 100 видатних імен України : навч. посіб. / Ігор Федорович Шаров ; відповід. за вип. М. І. Шпаковатий. – Київ : Видавн. Дім «Альтернативи», 1999. – 496 с. : фот., іл.

І. Нечуй-Левицький. – С. 282–286.

Книга про життя і діяльність найвидатніших постатей, що прославили своїми подвигами й ділами українську землю. У тому числі біографія та творчість письменника, перекладача І. Нечуя-Левицького.

Анотація до книги: «Поколінню, яке переступає рубіж третього тисячоліття, випала щаслива нагода, хай уможливно, але все ж відчути себе причетним до таких грандіозних історичних перетворень, як зміна епох.

Звісно, наївно і безпідставно чекати від віку, що настає, якихось несподіваних механічних нововведень, покликаних до невпізнанності змінити життя, чи тішити себе надією на раптовий вплив незбагнених добрих див. Мова про інше: волею долі, свідомо чи несвідомо, нам дано відчути саму атмосферу цього незвичного часу. Об'єктивна реальність складається таким чином, що мимохіть заповнює свідомість масштабними уявленнями – від прадавнини до неозорого майбутнього.

У жодному разі не претендуючи на всезагальність і всеприйнятність, висловлю припущення, що все-таки більшість із нині сущих певним чином ревізує своє минуле, покладаючи одночасно привабливі сподівання і на грядуще. Це абсолютно нормальний процес своєрідного пошуку смислу буття. Безперечно, кожному хочеться мати у своїх активах якомога більше добрих справ, адже це основний (якщо не єдиний!) критерій доцільності існування.

Підсумовують прожите люди, зводять надбання і втрати народи, нації. Молодою країною, восьмирічною діяльною державою, вступає на неоглядну путь майбутніх віків незалежна Україна. Плани у неї – величні! Підстава тому – велична історія!».

Шифр НБУВ: Ва604850

Шифр ВНБІ: ТЗ(4УКР)д я2 Ш26

Те саме – URL : http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Sharov_1999_496.pdf

167. Погрібний А. Всевидяще око України – І. Нечуй-Левицький / А. Погрібний // Погрібний А. Класики. Не зовсім за підручником. – Київ, 2000. – [б. с.].

Шифр НБУВ: Ао261274

168. Українська література у портретах і довідках: давня література ХІХ ст. : довідник / редкол.: С. П. Денисюк, В. Г. Дончик, П. П. Кононеко [та ін.]. – Київ : Либідь, 2000. – 360 с.

У довіднику відтворюється процес багатовікового розвитку української літератури від найдавніших часів до початку ХХ ст. У виданні містяться статті-довідки про окремих письменників, статті-портрети найвагоміших в українському культурологічному просторі постатей, статті про найзначніші періодичні видання, стилі, течії, напрями в літературі тощо. Широко представлено маловідомі архівні матеріали, вводиться чимало нових, не відомих широкому загалу імен.

Зі змісту: Нечуй-Левицький Іван / П. Хропко. – С. 221–224. – Бібліогр.: с. 223–224.

Шифр НБУВ: Ва602201

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 У-45

169. Хаврус С. Нечуй-Левицький – перекладач «Біблії» / С. Хаврус // Літературна Україна. – 2001. – 6 груд. – С. 7.

170. Андрусенко В. П. 50 знаменитых украинских книг / В. П. Андрусенко, Л. С. Загребельная, Е. В. Козырь, Л. П. Петрова ; гл. ред. Н. Е. Фомина, отв. за вып. Р. Е. Панченко, ред. И. Д. Клугман ; худож.-оформитель Л. Д. Киркач-Осипова. – Харьков : Фолио, 2004. – 509 с. – (100 знаменитых).

У книзі представлено не тільки відомих у всьому світі класиків української літератури, але й сучасних письменників. Книга стане у нагоді читачам, викладачам з історії української літератури. Мета видання ознайомити з досягненнями українських майстрів художнього слова, пробудити цікавість до рідної культури.

Зі змісту: Іван Нечуй-Левицький (настоящее имя – Іван Семенович Левицький). Повесть «Кайдашева семья» (1878): «Пейзажист и сатирик», «“Кайдашева семья” – смех или слезы?». – С. 73–82.

Шифр НБУВ: Ва649433
Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 П-99

171. Пода О. Історичний роман І. С. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький»: роздуми над рукописом / О. Пода // *Слово і час*. – 2004. – № 10. – С. 44–57.

Шифр НБУВ: Ж27444

172. Шаров І. Ф. 100 видатних імен України : навч. посіб. / Ігор Федорович Шаров ; ред. Ю. Іванченко. – 2-ге вид. переробл. – Київ : АртЕк, 2004. – 504 с. : портр.

І. Нечуй-Левицький. – С. 282–286.

Книга про життя і діяльність найвидатніших постатей, що прославили своїми подвигами й ділами українську землю. У тому числі біографія та творчість письменника, перекладача І. Нечуя-Левицького.

Шифр НБУВ: Ва671560

173. Грушевський М. С. **Іван Нечуй-Левицький** : [ст. з газ. «Село» від 11 листоп. 1910 р.] / М. С. Грушевський // Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / Михайло Сергійович Грушевський ; редкол.: П. Сохань (голов. ред.), Я. Дашкевич, І. Гирич [та ін.]. – Львів : Світ, 2005. – Т. 3. – С. 320–321. – URL: <http://hrushevsky.nbuv.gov.ua/item/0000292>

Вперше опубліковано за підписом М. Грушевського у газеті «Село». – 1910. – № 45 (11 листоп.). – С. 4.

174. Історія української літератури ХІХ століття. У 2 кн. Кн. 2. Підручник / за ред. М. Г. Жулинського ; худож. обкл. М. А. Панасюк. – Київ : Либідь, 2006–2007. – 712 с.

Розглянуто літературний процес в Україні 60–90-х років ХІХ ст. Проаналізовано розвиток реалістичних і натуралістичних тенденцій, виокремлено літературні портрети І. Франка, П. Куліша, Л. Глібова, С. Руданського, Ю. Федьковича, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного та ін. Подано контрольні запитання та завдання до тем, список літератури.

Зі змісту: Проза (Л. О. Гаєвська); Іван Нечуй-Левицький / Н. Є. Крутікова. – С. 381–413.

І. Нечуй-Левицький. – С. 4, 7, 10, 11, 14–17, 18, 20, 23, 24, 30–32, 35, 36, 55, 77, 133, 134, 137, 142, 151, 173, 232, 233, 239, 243, 245, 248, 250–254, 256, 262–265, 267, 281, 285, 307, 328, 342, 350–352, 355–357, 360, 361, 364, 368, 371–373, 376, 381–413, 450, 462, 466, 574, 607, 611, 612, 624, 641, 643, 677–680, 682–684, 693.

Шифр НБУВ: В348969/2

175. Нечуй-Левицький Іван Семёнович // Большая энциклопедия : в 60 т. / гл. ред. С. А. Кондратов. – Москва : Терра, 2006. – Т. 32 : Национал-социалистическая партия – Нойман. – С. 345.

Шифр НБУВ: В350159/32

Шифр ВНБІ: Я20(4РОС) Б79

176. Усі письменники і народна творчість : довідник / авт.: Н. І. Черсунова, Р. Б. Шутько, О. В. Козир, А. М. Яковлева, Н. Д. Кусайкіна, Н. О. Опришко, О. В. Халіман ; рецензенти: Г. І. Хоменко, Л. Г. Андропова ; ред.: Д. В. Марков (голов. ред.), Н. Д. Кусайкіна, О. С. Кітченко. – Київ : Майстер-клас, 2007–2008. – 864 с.

Універсальний довідник охоплює базові відомості про всіх зарубіжних та українських письменників (у тому числі митців «розстріляного відродження»), творчість яких вивчають учні та абітурієнти за програмами Міністерства освіти і науки України з української та зарубіжної літератури нової 12-річної та старої 11-річної школи, а також за програмою вступних іспитів до вищих навчальних закладів. Книга містить матеріали, що відповідають розділу навчальних програм «Усна народна творчість» (прислів'я, приказки, скоромовки, загадки тощо), а також латинські крилаті вислови та словник літературознавчих термінів.

Зі змісту: Нечуй-Левицький Іван: Основні твори; Особливість творчості; «Кайдашева сім'я»; «Микола Джеря», «Князь Єремія Вишневецький»; «Запорожці», Біографія. – С. 213–217: портр.

Шифр НБУВ: Ва692818

Шифр НБУВ: Ш5(0)д.я2 У74

177. Деркач В. У чарах нечуєвого слова / В. Деркач // *Культура і життя*. – 2008. – 17 груд. – С. 4.

178. Рева Л. Письменник очима Миколи Плевака : за фондами архівів Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського : до 170-річчя від дня народж. Івана Нечуя-Левицького / Л. Рева // *Вісник Книжкової палати*. – 2008. – № 12. – С. 40–43.

У статті зроблено посилання на скоропис: Плевако М. А. Нечуй-Левицький І. [Семенович]. Біографія та характеристика наукових праць // ФХХVII. – № 888.

Шифр НБУВ: Ж15184/2008/12

179. Титаренко Л. Невідомий «український Бальзак» : 25 листопада – 170-річчя від дня народж. Івана Нечуя-Левицького / Л. Титаренко // *Голос України*. – 2008. – 25 листоп. – С. 14.

180. Амбіцька А. Трансформація особистості духовної в бездуховну в повісті І. Нечуя-Левицького «Старосвітські батюшки та матушки». Архетип Тіні / А. Амбіцька // *Наукові записки [Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки*. – 2009. – Вип. 85. – С. 34–40. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_85_6

181. Усі українські письменники / упоряд.: Ю. І. Хізова, В. В. Щоголева. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2009. – 384 с.

Іван Нечуй-Левицький. – С. 44–49: портр.

Довідник містить відомості про всіх українських письменників, твори яких вивчають з 5-го до 12-го класу. Стисла довідка про кожного автора містить основні відомості про творчість і життя, коротку характеристику програмних творів і список рекомендованої літератури. Довідник також містить словник літературознавчих термінів і понять, рекомендованих програмою.

Шифр НБУВ: Ва711480

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 У75

182. Герасимова Г. П. Нечуй-Левицький Іван Семенович / Г. П. Герасимова // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ : Наук. думка, 2010. – Т. 7 : Мі–О. – С. 385–383 : фот.

Шифр НБУВ: В348560/7

Шифр ВНБІ: Т3(4УКР)я2 Е64

Те саме – URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1061-1/978-966-00-1061-1.pdf>

183. Творчість Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Бориса Грінченка : тематична контрольна робота / метод. запропонування І. Павлів // *Дивослово : наук.-метод. журн.* – 2010. – № 10. – С. 19.

Тематична контрольна робота містить два варіанти, кожний з яких має чотири рівні.

Шифр НБУВ: Ж28928/2010/10

184. Імена і дати : літ. календар : учителям України від Фондації імені Івана Багряного. – Київ : Літ. Україна, 2012. – 170 с. : іл. – Бібліогр.: с. 151–169.

У цій книжці, упорядкованій за хронологічним принципом, представлено головні літературні дати 2012 р. До видання ввійшли не лише ювілеї, а й коротка інформація про класиків української літератури, знаних сучасних письменників та найзнаменніші події культурного життя України новітнього періоду. Видання може слугувати як своєрідним довідником, так і літературним календарем.

Зі змісту: 25 листопада народився Іван Нечуй-Левицький (1838–1918). – С. 134.

Шифр НБУВ: Ао270758

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 І-51

185. Іван Нечуй-Левицький – загадка для психоаналітиків / підгот. Ольга Маленко // *Вивчаємо українську мову та літературу : наук.-метод. журн.* – 2013. – № 33 (361). – С. 32–34 : іл. – Бібліогр. в кінці ст.: с. 34.

І. Нечуй-Левицький – цей вічно самотній відлюдник нашої літератури – завжди був постаттю загадковою. Свого часу В. Підмогильний намагався розгадати цю загадку за допомогою фрейдівського психоаналізу, який набув великої популярності в наукових студіях 20–30-х років ХХ ст. Вивчивши смаки й уподобання митця, В. Підмогильний встановив, що класик любив квіти. Це означало наявність несвідомого сексуального потягу до матері (Едипів комплекс). Батька ж письменник боявся, от і псевдонім собі вибрав – Нечуй, щоб отець Семен не чув про сина-письменника.

Шифр НБУВ: Ж24594/2013/33

186. Каневська Л. Нечуй-Левицький Іван Семенович / Лариса Каневська // *Шевченківська енциклопедія : у 6 т. / голов. ред. М. Г. Жулинський.* – Київ : Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка, 2013. – Т. 4 : М–Па. – С. 547–549 : портр. – Бібліогр.: с. 549.

Шифр НБУВ: В354112/4

Шифр ВНБІ: д Ш37.97(4)

187. Преварська М. І. Українські письменники: біографії, огляди творчості, літературні напрями і течії, літературознавчий словник : довідник / відп. за вип. та худож. ред. Марта Іванівна Преварська. – Київ : Велес, 2013. – 368 с.

Довідник подає біографічні дані, огляди творчості, перелік основних творів та додаткову літературу про українських письменників, які стали класиками, а також про сучасних українських письменників. Для полегшення орієнтації в літературних процесах та творчості окремих письменників і поетів у виданні вміщено додаток «Літературні напрями і течії».

Зі змісту: Нечуй-Левицький Іван: [біографія], основні твори, додаткова література. – С. 168–172 : портр.

Шифр НБУВ: Ва772934

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 У-45

188. Терещенко О. «...Людина чесна, моральна й сумирна...»: кохання та жінки в житті І. С. Нечуя-Левицького / Олександр Терещенко, Ігор Коляда // *Історія в школі : наук.-метод. журн. для вчителів / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; ред. Ю. Войцеховський.* – Київ : Етносфера. – 2014. – № 8/9. – С. 43–47. – URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16651/Kolyada.pdf>

189. Подлесна В. Ф. Творчий доробок Івана Нечуя-Левицького в царині дитячої літератури / В. Ф. Подлесна // *Таїни художнього тексту : [зб. наук. пр.] / редкол.: Н. І. Заверталюк (наук. ред.) [та ін.] ; М-во освіти і науки України*

Дніпропетров. нац. ун-т імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ : Ліра, 2015. – Вип. 18. – 203 с. – С. 169–179. – URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/ffil/program_56d34bf7f1173.pdf

Досліджено твори дитячої літератури в творчому спадку І. Нечуя-Левицького та вплив цих творів на подальший розвиток української дитячої літератури в цілому. Проаналізовано твори «Запорожці», «Скривджені й нескривджені», «Два брати», «Бідний думкою багатіє», «Цап та баран», «Дрібна рибка», «Вітрогон», а також переклади письменником сатиричних казок М. Салтикова-Щедріна.

190. Калантаєвська Г. П. Українська література XIX століття : навч. посіб. / Ганна Павлівна Калантаєвська ; ред. Г. П. Калантаєвська ; рец.: О. Г. Ткаченко, Н. І. Кириленко ; М-во освіти і науки України Сум. держ. ун-т. – Суми : Сум. держ. ун-т, 2016. – 237 с. – Бібліогр.: с. 233–237. – URL: https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/46329/1/Kalantaievaska_ukrainska.pdf ; <https://core.ac.uk/download/pdf/141451195.pdf>

Зі змісту: Розділ 4. Літературний процес 2-ї половини XIX століття. І. Нечуй-Левицький. – С. 75; 4.1. Художні пошуки прозаїків, драматургів і поетів 2-ї половини XIX століття. – С. 75; 4.2. Творча постать І. Нечуя-Левицького, його світогляд. – С. 79; 4.3. Художні проза І. Нечуя-Левицького про село. – С. 83; 4.4. Твори з життя інтелігенції. – С. 86; 4.5. Історичні твори І. Нечуя-Левицького. – С. 89.

У навчальному посібнику розглянуто літературний процес XIX століття на тлі історичних і культурно-мистецьких подій тривалого часу. Запропоновано літературознавчі, історичні, документальні, публіцистичні та інші матеріали, які допоможуть глибше пізнати причини і рушійні сили, що допомагали українським письменникам успішно протистояти тотальній русифікації свого народу та створювати великої цінності його духовне дзеркало – літературу. Посібник розрахований на студентів-журналістів і філологів.

191. Коляда І. Іван Нечуй-Левицький та Пантелеймон Куліш: до історії творчих взаємин / Ігор Коляда // *Наук. вісн. Східноєвропей. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Іст. науки* / редкол.: Гаврилюк С. В. [та ін.]. – Луцьк, 2017. – № 4 (353). – С. 22–26. – URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13169/1/6.pdf>

У статті здійснено спробу з нових методологічних підходів, у контексті біографістики та просопографії висвітлити історію творчих взаємин Івана Нечуя-Левицького й Пантелеймона Куліша; розкрити роль останнього в процесі становлення Івана Семеновича як митця, виділивши основні аспекти їхньої співпраці. Окреслено коло наукових і літературних інтересів обох митців, а також проаналізовано розбіжність у поглядах на історичні теми, мовне питання. Важливе місце посідає аналіз епістолярної спадщини письменників при уточненні фактів їхніх біографій.

192. Гудорова Т. І. Нечуй-Левицький Іван Семенович / Т. І. Гундорова // Енциклопедія Сучасної України / відп. секретар М. Г. Железняк ; Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України. – Київ, 2021. – Т. 23 : НГ–Ня. – С. 294–295 : фот. – Бібліогр.: с. 295.

Шифр НБУВ: С10197/23

Шифр ВНБІ: Я20(4УКР) Е64

Вшанування пам'яті

193. Грушевський М. Над свіжою могилою / М. Грушевський // Літературно-науковий вісник. – Київ : Друк. Акц. Т-ва «Петро Барський у Києві», 1918. – Т. LXIX, Кн. II–III. – С. 113–115.

Некрологічна замітка редакції на смерть І. Нечуя-Левицького.

Шифр НБУВ: Ж21214/1918/Т. 69, кн. 1/3

194. Іван Семенович Нечуй-Левицький. Некролог // *Нова Рада* : газ. – Київ, 1918. – № 48. – 3 квіт. [21 берез.]. – С. 1.

195. Похорон І. С. Нечуй-Левицького // *Нова Рада* : газ. – Київ, 1918. – № 50. – 5 квіт. [23 берез.]. – С. 3.

196. Каталог виставки пам'яті Івана Левицького-Нечуя 1838–1918–1928 / з переднім словом Євг. Рудинської ; Всеукр. акад. наук, Музей укр. діячів науки та мистецтва. – Київ, 1928. – 65, 4 с., 6 арк., фот.

До видання увійшли: стаття Євг. Руданської «Мета й завдання Музею Українських Діячів Науки та Мистецтва», «Звіт Музею Українських Діячів Науки та Мистецтва за 1926–1929 рр.» за поданням Н. Романенко; «Каталог виставки пам'яті Івана Левицького-Нечуя», який зложив Мих. Кістяківський: I. Іконографія; II. Манускрипти; III. Документи, IV. Юбілеї, V. Бібліотека; VI. Опис куточка хати Левицького.

Шифр НБУВ: 35267 арх.

197. Франко О. Виставка архівних документів до ювілею І. С. Нечуя-Левицького [у ЦДА УРСР, м. Київ] / О. Франко // *Архіви України*. – 1969. – № 2. – С. 94–95.

У листопаді 1968 р. в Центральному державному історичному архіві УРСР у м. Києві було відкрито виставку документальних матеріалів до 130-річчя від дня народження класика української літератури Івана Семеновича Нечуя-Левицького. Документи виставки становили три групи: документальні матеріали про заборону видання творів І. Нечуя-Левицького; матеріали про видання творів письменника (1881–1907); документи про суспільно-політичну діяльність І. С. Нечуя-Левицького (1898–1905). На виставці експонувалися ілюстрації радянських художників до творів письменника.

Шифр НБУВ: Ж27538/1969/2

198. Хаврус С. Л. Стеблівський будинок-музей І. С. Нечуя-Левицького : путівник / С. Л. Хаврус ; ред. М. М. Котловська ; худож. Е. М. Курильов. – Дніпропетровськ : Промінь, 1971. – 52 с., іл.

Надросся – життєдайне джерело, з якого щедро черпав свою творчу насагу «поет у прозі» Іван Семенович Нечуй-Левицький. Саме тут письменник збирав матеріали до написання «Миколи Джері», «Кайдашевої сім'ї» та «Бурлачки».

Путівник допомагає ознайомитися з експозицією будинку-музею І. С. Нечуя-Левицького. Представлена експозиція дає змогу уявити характерні риси життя і творчої діяльності славетного автора чудових творів, що увійшли до скарбниці всесвітньої культури.

Зміст: Вступ; Перший зал. Таким був старий Стеблів; Другий зал. Дитинство письменника; Третій зал. Навчання, громадська і літературна діяльність І. С. Нечуя-Левицького; Четвертий зал. У zenіті творчості; П'ятий зал. Всенародна школа; Основні дати життя і діяльності Івана Нечуя-Левицького.

Шифр НБУВ: Ао195663

199. Хаврус С. Л. Нечуя-Левицького І. С. Музей в Стеблєве / С. Л. Хаврус // Украинская советская энциклопедия : в 12 т. / гл. ред. М. П. Бажан. – Киев : Гл. ред. УСЭ, 1982. – Т. 7 : Молекула – Остит. – С. 277 : фот. – Бібліогр.: с. 277.

Шифр НБУВ: В329203/7

Шифр ВНБІ: Я20 У45.7

200. Хаврус С. Л. Нечуя-Левицького І. С. Музей у Стеблєві / С. Л. Хаврус // Українська радянська енциклопедія : в 12 т. / голов. ред., голов. редкол. М. П. Бажан. – Київ : голов. ред. УРЕ, 1982. – Т. 7 : Мікроклін – Олеум. – С. 345 : фот. – Бібліогр.: с. 345.

Шифр НБУВ: В328608/7

Шифр ВНБІ: Я20 У45.7

201. Музей І. С. Нечуя-Левицького у Стеблєві : путівник / С. Л. Хаврус ; резюме і текстівка на англ. м., пер. А. І. Прейкшас ; ред. О. П. Моторіна ; худож. Н. І. Музика ; худож. ред. К. Д. Ткаченко ; техн. ред. С. В. Запольська. – Дніпропетровськ : Промінь, 1988. – 47 с. : іл.

Путівник по експозиціям літературно-меморіального Будинку-музею класика української літератури І. С. Нечуя-Левицького, розташованого в селищі міського типу Стеблєві Черкаської області.

Шифр НБУВ: Р55884

202. Степаненко М. Літературні, літературно-мистецькі премії в Україні / Микола Степаненко ; відп. ред. С. Педченко, літ. ред. Н. Степаненко ; відп. за вип. Г. Кудряшов. – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2014. – 498 с.

Зі змісту: Нечуя-Левицького Івана імені Білоцерківська літературно-мистецька премія: про премію, лауреати. – С. 261–263. – Бібліогр.: с. 263; Нечуя-Левицького імені Всеукраїнська літературно-мистецька премія: про премію, лауреати. – С. 263–267. – Бібліогр.: с. 267.

У пропонованому виданні зібрано й систематизовано інформацію про літературні, літературно-мистецькі премії міжнародного, всеукраїнського, республіканського, обласного, районного, міського, сільського й інших рівнів. Подано відомості про мету, дату заснування премії, критерії присудження нагороди, її номінації.

Шифр НБУВ: Ва776656

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)п7я2 С79

203. Хаврусь А. С. Нечуя-Левицького І. С. Літературно-меморіальний музей / А. С. Хаврусь // Енциклопедія Сучасної України / відп. секр. М. Г. Железняк ; Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України. – Київ, 2021. – Т. 23 : Нг–Ня. – С. 295–296 : фот. – Бібліогр.: с. 296.

Шифр НБУВ: С10197/23

Шифр ВНБІ: Я20(4УКР) Е64

Бібліографічні покажчики творів І. С. Нечуя-Левицького і критичної літератури про нього

204. Нечуй-Левицький І. С. // Художня література, видана на Україні за 40 років : 1917–1957 : бібліогр. покажч. / склали: О. О. Майборода, Г. Д. Рубан, О. О. Старченко ; М-во культури УРСР, Кн. Палата УРСР ; редкол.: М. І. Багрич, Г. О. Кравченко (відп. ред.), О. О. Майборода. – Харків : Вид-во Кн. палати УРСР, 1958. – Ч. 1 : Українська художня література. – С. 251–255.

Зміст: Від редакції; Славне сорокаріччя. Вступна стаття О. Килимника; Українська художня література; Покажчик авторів.

Бібліографічний покажчик містить художні твори українських, російських, а також твори письменників інших народів СРСР і зарубіжних країн. Зокрема, ми маємо змогу ознайомитися з творчим доробком видатного українського письменника І. С. Нечуя-Левицького. У покажчику вміщено зведену бібліографію художніх творів, що вийшли окремими виданнями українською, російською та іншими мовами. До видання не увійшли художні твори, надруковані в збірниках, альманахах і періодичних виданнях (журналах, газетах), літературознавчі та критичні твори. Бібліографію творів кожного письменника подано в такому порядку: повне зібрання творів, твори, вибрані твори, окремі видання, твори, написані в співавторстві, твори, які видавалися декілька разів (за хронологією). Основною базою для складання покажчика слугував фонд Державного архіву друку Книжкової палати УРСР.

Шифр НБУВ: В305600/1
Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 Х98

205. Нечуй-Левицький (Левицький Іван Семенович) // Українські письменники : біобібліогр. слов. / уклад.: М. Пивоваров, Г. Сингаївська, К. Федоритенко ; відп. ред. П. К. Волинський. – Київ : Держлітвидав, 1963. – Т. 3 : Дожовтневий період (XIX – поч. XX ст.) : Н–Я. – С. 10–31.

Матеріал містить псевдоніми видатного українського письменника. На початку подано коротку біографію письменника. Бібліографію творів І. С. Нечуя-Левицького подано за хронологією з 1868 по 1960 р., у межах року – за алфавітом.

Шифр НБУВ: В308485/3
Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 У45/3

206. Мороз М. О. І. С. Нечуй-Левицький : реком. покажч. літ. : до 130-річчя з дня народж. і 50-річчя з дня смерті / склав М. О. Мороз ; ред. Є. Є. Кравченко ; М-во культури УРСР. – Львів : Львів. ДНБ, 1968. – 29 с. – Бібліогр.: с. 28.

Художня творчість І. С. Нечуй-Левицького вивчається дуже уважно. Видання вийшло з метою популяризації літературної спадщини письменника. Матеріал бібліографічного покажчика носить рекомендаційний характер, що охоплює відомості про видання творів, створених в післявоєнні роки, і важливу за своїм значенням критичну літературу про письменника за цей час. Особливу увагу дослідники звернули на вивчення літературно-естетичних поглядів І. С. Нечуя-Левицького, про які було висловлено свого часу немало помилкових тверджень.

Шифр НБУВ: Ва60276
Шифр ВНБІ: д Н59

Інтернет-ресурси

207. Рудяченко О. Нечуй-Левицький. Усамітнений у слові / Олександр Рудяченко // *Еспресо*. – 2015. – 12.04. – URL: https://espresso.tv/article/2015/04/12/nechuy_levyckyy_usamitnenny_u_slovi

208. Герей В. Дивацтва Івана Нечуя-Левицького / В. Герей // На скрижалях. Навіть Боги не можуть змінити минуле. – 2016. – URL: <http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/04/adsbygoogle-window.html>